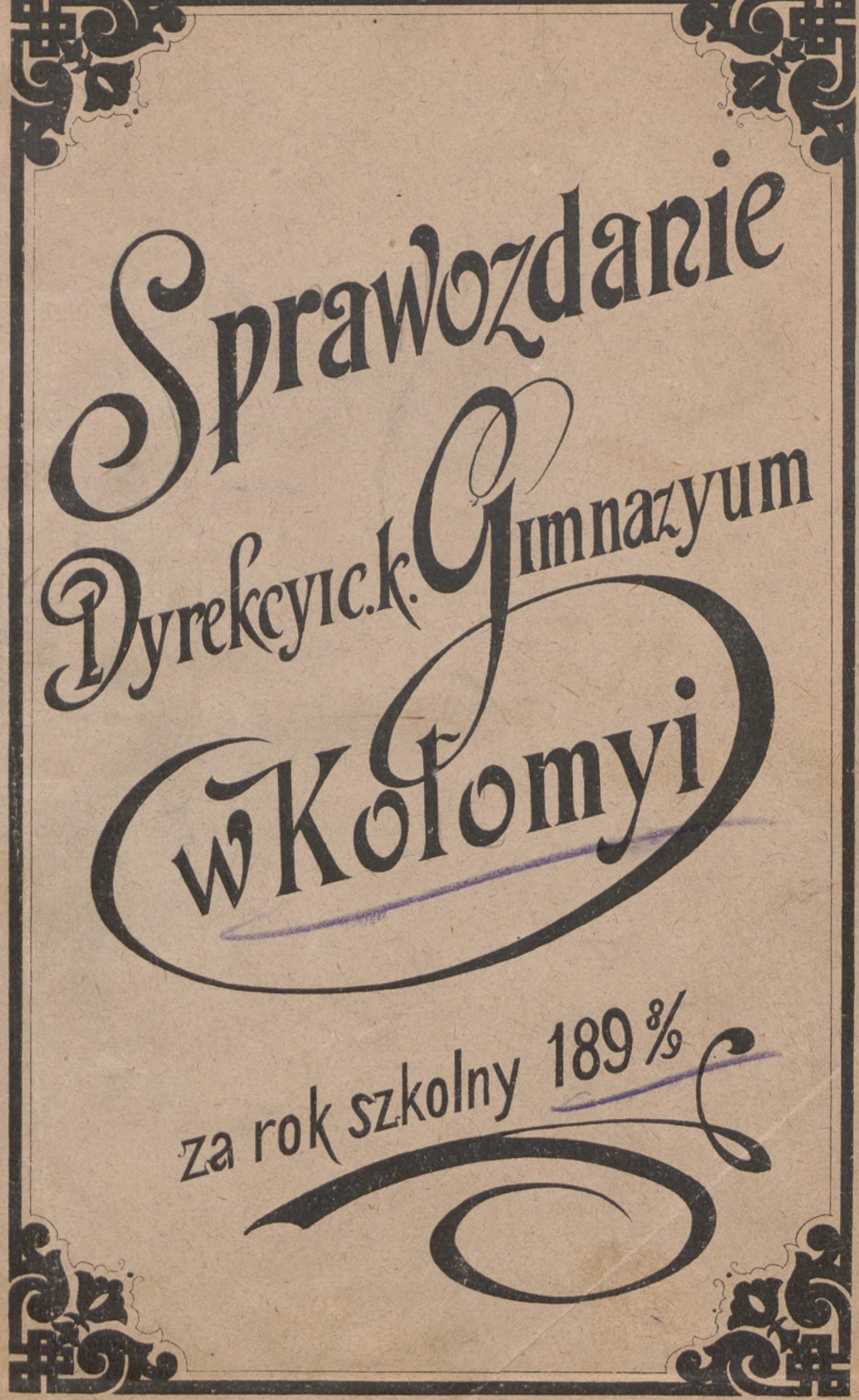

A. J. MIZIEWICZ w KOŁOMYI.

SPRAWOZDANIE

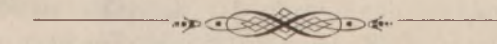
Dyrekcyi

c. k. wyższego gimnazyum

W KOŁOMYI

za rok szkolny

1899.

TREŚĆ:

1. Dr. Wiktor Hahn: Wybór poematów łacińskich Szymona Szymonowicza ze wstępem i objaśnieniami. (Auswahl lateinischer Gedichte des Simon Szymonowicz mit Vorrede und Erklärungen).
2. Część urzędowa.

W KOŁOMYI 1899.
Nakładem funduszu szkolnego.

Z drukarni i litografii A. J. Mizlewicza w Kołomyi.

Przedmowa.

W r. 1895. powzięło Towarzystwo filologiczne we Lwowie myśl wydania chrestomatyi poetów polsko-łacińskich, zamiaru jednak swego nie mogło wykonać z powodu braku środków materyalnych. Pragnąc choć w części urzeczywistnić myśl tę, wydał prof. M. Jezienicki w sprawozdaniach gimnazyum V-go we Lwowie za rok 1898. i 1899. „Celniejsze utwory łacińskie Janickiego, Kochanowskiego i Sarbiewskiego“. Idąc za jego przykładem wydaję w tegorocznem sprawozdaniu kołomyjskiem wybór poezyi łacińskich Szymona Szymonowicza, jednego z najznakomitszych poetów polsko-łacińskich i najdzielniejszych naszych humanistów. Głównym celem moim przypomnieć zapomniane już dzisiaj niemal zupełnie poematy łacińskie Szymonowicza.

W wyborze tym krępował mnie brak miejsca, który nie dozwolił mi podać tylu wyjątków, ile pierwotnie zamierzałem[1]). Układ utworów jest ściśle chronologiczny: przy „flagellum livoris“ przyjmuję datę 1588 r. Tekst wydanych przezemnie utworów opiera się wszędzie na pierwszych wydaniach. Pisownię łacińską zastosowałem najnowszą. W komentarzu podaję wyjaśnienia historyczne, geograficzne i gramatyczne. W najogólniejszych wreszcie zarysach uwzględniłem także budowę wierszową.

Wybór poprzedziłem krótkim wstępem o życiu i pismach poety, ograniczając się w nim do rzeczy najważniejszych.

Za pomoc w wydaniu i korrekcie składam jeszcze raz w tem miejscu podziękowanie prof. Z. Dembitzerowi.

---

[1]) W najbliższym czasie zamierzam wydać zupełne krytyczne wydanie pism łacińskich Szymonowicza, jako też szczegółową monografię o życiu i pismach poety.

WSTĘP.

Żywot i pisma Szymona Szymonowicza.

Wśród humanistów polskich zajmuje Szymonowicz nadzwyczaj wybitne stanowisko: można nawet śmiało o nim powiedzieć, że jest najlepszym przedstawicielem humanizmu polskiego, pojętego w najszerszem tego słowa znaczeniu. Wyborny znawca literatury klasycznej, wytworny stylista w języku łacińskim i greckim tak, że go współcześni podają za wzór do naśladowania, władający formami metrycznemi tak niezrównanie, że go stawiają na równi z Pindarem, (zwąc go Pindarem łacińskim,) zyskuje wnet swymi utworami łacińskimi powszechne uznanie nie tylko w Polsce, lecz i za granicami kraju. Jako prawdziwy humanista nie oddaje się jednak wyłącznie tylko poezyi: idąc w ślady takich pionierów filologii, jakim był np. Petrarka, pragnie i on stanąć w rzędzie wydawców nieznanych autorów klasycznych. Z skrzętnością godną największego uznania i wielkim mozołem zbiera manuskrypty dotąd nie ogłoszone drukiem, nie szczędząc trudów i kosztów. Zabiegi jego nie zawsze mu się udają: mimo to wydania Epifaniusza, Herenniusza (Metafizyki), cenione nawet za granicą jako „editiones principes", zapewniają mu w historyi filologii polskiej poczesne stanowisko.[1]) Prawdziwy to zresztą polihistor, podobnie jak ówczesni zagraniczni humaniści: ma więc i pod tym względem wielkie z nimi podobieństwo. Otrzymawszy nadzwyczaj staranne wychowanie w rozmaitych dziedzinach nauki doszedł w niejednej z nich do znacznej biegłości.

O jego wielkiej znajomości teologii, filozofii, historyi, prawa, medycyny, astronomii, dowiadujemy się ze świadectw współczesnych: poeta jednak nie lubił się popisywać swojemi wiadomościami, stąd to działalność jego w tych kierunkach znaną

---

[1]) Por. mą rozprawkę: Szymon Szymonowicz jako filolog. (Kartka z dziejów filologii w Polsce) Lwów 1897.

nam jest dotychczas tylko ogólnikowo. Nie małe ma też znaczenie Szymonowicz w historyi naszej pedagogiki jako organizator akademii zamoyskiej i wychowawca synów najznakomitszych ówczesnych rodzin polskich. Wogólności jednak zasługi naukowe Szymonowicza są dotąd jeszcze za mało znane; nie dziw też, że działalność jego nie jest jeszcze należycie ocenioną. Szczęśliwym zbiegiem okoliczności pozwoliły mu losy poświęcić się w zupełności poezyi i naukom.

Jego życie jest w istocie żywotem prawdziwego poety i uczonego, nie szukającego rozgłosu, unikającego gwaru ludzkiego, zamkniętego w swej pracowni; stąd życie jego, które upłynęło mu w spokoju, sprzyjało w wysokim stopniu rozwojowi jego talentu poetyckiego: był też w istocie Szymonowicz poetą artystą, poetą z bożej łaski, piszącym nie dla chleba, lecz w chwili prawdziwego natchnienia.[1])

Urodzony w r. 1557. we Lwowie, z ojca Szymona z Brzezin, uczęszczał na nauki najpierw do szkoły lwowskiej. Ojciec jego, mistrz Szymon, po przeniesieniu się z Mazowsza do Lwowa, doszedł tutaj wnet do znaczenia i majątku: w r. 1581. był wójtem lwowskim, umierając zaś zostawił potomkom swoim dość znaczny majątek. Szymonowicz zawdzięczał niezmiernie wiele swemu wykształconemu ojcu, który wpływał na jego kierunek naukowy, dostarczając mu dzieł z bogatej swej biblioteki. Po ukończeniu szkoły lwowskiej udał się na uniwersytet krakowski w r. 1575., jakim się tam jednak naukom głównie poświęcił, nie wiemy. Prawdopodobnie uprawiał najwięcej tak zwane wówczas artes liberales.

Już w Krakowie próbował pisać wiersze, które się jednak do naszych czasów nie dochowały: na czas nauk krakowskich przypada też prawdopodobnie powstanie utworu „Divus Stanislaus". Z okresu krakowskiego ważnym jest stosunek przy-

---

[1]) Z opracowań życiorysu poety wymieniam najważniejsze: **Stanisława Węclewskiego** w wydaniu „Sielanek", Chełmno 1864., **Leona Szyperskiego**: de Simonis Simonidae vita ingenio poesi. Vratislaviae. 1865., **Augusta Bielowskiego**: Szymon Szymonowicz. Pamiętnik akademii umiej. Wydział filol. i hist. fil. Tom II, Kraków 1875., **Zygmunta Uranowicza**: Żywot S. Szymonowicza Bendońskiego, Złoczów 1894.

jazny poety do swych nauczycieli Jakóba Górskiego i Stanisława Sokołowskiego. Na podstawie świadectw dawniejszych pisarzy przypuszczano, że Szymonowicz udał się z Krakowa na dalsze nauki za granicę do Belgii i Francyi: wiadomość tę jednak należy przyjmować z wielkiem zastrzeżeniem wobec nadzwyczaj bałamutnych źródeł.

Po ukończeniu nauk powrócił Szymonowicz do Lwowa, (po r. 1580.), gdzie stale zamieszkał do r. 1592., rzadko tylko wyjeżdżając ze swego rodzinnego miasta. Mając zapewnione utrzymanie w domu ojca, nie ubiegał się o żadne urzędy, poświęcając cały czas dalszym studyom naukowym i pracy poetyckiej. Jednymi z pierwszych jego utworów były Naenia funebris... de morte Jacobi Gorscii (1586) i Castus Joseph (1587), obydwa poświęcone wspomnianemu Sokołowskiemu.

Na ten czas przypada znajomość poety z kanclerzem i hetmanem wielkim koronnym, Janem Zamoyskim. Kiedy nastąpiło pierwsze poznanie się obu mężów, trudno dokładnie oznaczyć: niejakie światło rzuca na to pierwszy zachowany list Jana Zamoyskiego do Szymonowicza z dnia 13-go kwietnia 1587. roku. Świadectwem zaś ścisłych stosunków między oboma mężami są poematy „Flagellum livoris (1588) i Aelinopaean (1589), w których Szymonowicz wielbi niezmierne zasługi Zamoyskiego dla Polski i broni go przed oszczerstwami zawistnych. Odtąd stosunek między Zamoyskim i Szymonowiczem stał się jeszcze ścislejszym: kanclerz zwierza mu się z niejednym swym planem, pyta go o radę, nie zapomina przytem o stosownem wynagrodzeniu i uznaniu zasług Szymonowicza. W r. 1589. lub z początkiem r. 1590. uwieńczył poetę wieńcem laurowym, w r. 1590. zaś wystarał się o nobilitacyę poety: w tymże roku mianował król Zygmunt III. Szymonowicza poetą królewskim. Jako poeta królewski opiewa Szymonowicz zaślubiny Zygmunta III. z Anną, córką Karola, arcyksięcia austryackiego w „Epithalanium Serenissimi Sigismundi III. Poloniarum regis et Annae Caroli Archiducis Austriae F.“ (Leopoli. Anno 1592.), w tymże też roku pisze na zaślubiny Zamoyskiego z Barbarą Tarnowską „Repotia Zamosciana“, a w 1594. „Imagines diaetae Zamoscianae“. R. 1592. stanowi w twór-

czości literackiej Szymonowicza ważny okres pod tym względem, że w tym to roku ukazał się pierwszy wiersz poety w języku polskim, będący tłumaczeniem łacińskiego utworu Sebastyana Felsztyńskiego. W ślad za nim pojawia się w roku następnym pierwszy oryginalny wiersz polski p. n.: „Sliub opisanij przez Simona Simonidesa. Na feście Jego Mości Pana Adama Hieronima Sieniawskiego“.

Stosunki z Zamoyskim stały się w tym czasie jeszcze ściślejsze zwłaszcza, odkąd Zamoyski zawezwał poetę do pomocy w zakładaniu akademii zamoyskiej. W braku odpowiednich materyałów trudno dokładnie określić zakres działalności Szymonowicza w tym okresie jego życia: z korespondencyi zachowanej widzimy, że zajmował się wyszukaniem odpowiednich nauczycieli i założeniem drukarni w Zamościu. Po założeniu akademii w r. 1595. nie zaprzestawał i nadal zajmować się jej losami.

Kanclerz Zamoyski, odwdzięczając mu się za jego pracę i starania, wypuścił mu w dzierżawę wieś Czernęcin w r. 1598., gdzie zamieszkał przez kilka lat. Pobyt ten wpłynął nadzwyczaj korzystnie na zdrowie poety, który będąc wątłego zdrowia oddawna pragnął żyć na wsi. Pobyt ten na wsi ma jeszcze z tego powodu wielkie znaczenie, że poeta zetknąwszy się z ludem wiejskim mógł go poznać dokładnie, a potem tak pięknie i wiernie przedstawić w swych sielankach. W tym czasie zaczął kanclerz zasięgać rady poety w sprawie wychowania syna swego Tomasza, powierzając mu nawet w r. 1600. nadzór nad wychowaniem syna. Na ten czas przypadają dwa utwory łacińskie poety: Thoma, tu quidem nunc. (1600) i Hercules Prodiceus (1602.), poświęcone młodemu Tomaszowi. Około tego czasu rozwinął poeta nadzwyczaj wielką działalność na polu wydawnictwa utworów greckich, jak Aktuaryusza, Herenniusza i Epifaniusza. Wszystkie te jednak prace przerwała nagle niespodziewana śmierć kanclerza w r. 1605. Wypadek ten odczuł Szymonowicz bardzo boleśnie: przez dłuższy czas nie mógł ukoić swego żalu, nie szukał nawet pociechy w pracy literackiej, dopiero w r. 1606. w rok po śmierci kanclerza uczcił pamięć jego w wierszu polskim: „Rocznica“,

który potem wszedł w skład sielanek, jako sielanka dziewiętnasta.

Po śmierci Zamoyskiego oddał się Szymonowicz z wielką ofirnością wychowaniu młodego Tomasza: obowiązki te, nieraz dla poety przykre z powodu stosunków z opiekunami, przeciągnęły się do r. 1612.[1]) Z pism napisanych w tym czasie zasługują na uwagę „Lutnia rokoszańska“, (1606 r.), jakoteż „Sielanki“ (1614).

Z dalszych lat życia poety nie zachowało się dużo szczegółów: życie upływa mu znacznie spokojniej, odkąd przestał dozorować Tomasza: z tych czasów dochowało się kilka utworów poety, między innymi tragedya: Pentesilea (1618). Umarł w r. 1629. 5. maja w Czernięcinie.

O twórczości poety może dać wyobrażenie choćby pobieżny przegląd jego utworów, obejmujących wszystkie rodzaje poezyi: epiczną, liryczną i dramatyczną. Pisał w języku polskim, głównie jednak w języku łacińskim.

Najważniejszymi utworami poety w języku łacińskim są:

1.) Ody, przedewszystkiem te, w których wielbi swego dobroczyńcę Jana Zamoyskiego: Flagellum livoris, (1588) i Aelinopaean (1589), zaliczane już za życia poety do najlepszych jego prac, wznoszą się rzeczywiście na prawdziwe wyżyny poezyi. Z innych ód wymieniam: „Ode Georgio Zamoscio Episcopo Chelmensi“ (1600.), dwie ody poświęcone Tomaszowi Zamoyskiemu: „Thoma, tu quidem nunc“ (1600.) i „Musa veritatis arvum“ (1612 Zamosci), „ad Nicolaum Firleum Palatinum Cracoviensem“ (Zamosci 1599.), „Jacobo Sobescio Marci Palatini Lublinensis F.“ (Zamosci 1613.)

2.) Epitalamia (pieśni weselne.) „Epithalamium Serenissimi Sigismundi III. Poloniarum regis et Annae Caroli Archiducis Austriae F.“ (Leopoli 1592.), Repotia Zamosciana (1592) i Imagines diaetae Zamoscianae (1594, wydane 1604.) „Alveum nuptiale in nuptiis Petri Firley et Hedvigis Vlodecae“ (1599.) „In nuptias Simonis Birkowski et Annae Mozdzarska“

[1]) Por. Żurkowski Stanisław: Żywot Tomasza Zamoyskiego kanclerza w. kor., wydał Alexander Batowski. Lwów 1860. str. 10. pod r. 1612.

(Zamosci 1614),[1]) „Ode in repotiis illustrorum coniugum Thomae de Zamoscio... et Catharinae ducissae Alexandri ducis de Ostrog olim Palatini Wołchyniae etc. filiae“ (Zamosci 1620.[2]).

3.) Pieśni na zgon znajomych osób: Naenia funebris ad Stanislaum Socolovium Theologum regium de morte Jacobi Gorscii Theologi et Jure consulti (Cracoviae 1586.), Funus Sigismundi Solikowski a Solki (1594, wraz z epitafium). Manes Barbarae de Tarnow ad Thomam de Zamoscio filium unicum. Zamosci (1610.), w tym też związku wspominam o pięciowierszowem „epitaphium“ dla Kaspra Śmieszkowicza. (Epitaphium Gasparis Gelasini vulgo Smieszkowicz Leop. Philos. Doct. et Prof. in alma Universitate Cracov. a Simone Simonida conscriptum.)

4.) Utwory religijne. Już w młodym wieku skreślił śmierć biskupa Stanisława Szczepanowskiego w utworze „Divus Stanislaus“, napisanym w 84 oktonarach. W r. 1593. wydał piękną parafrazę proroctwa Joelowego p. n. „Joel propheta“.

5.) Utwory dramatyczne. W r. 1587. wydał dramat: „Castus Joseph“ (Józef nieskazitelny) w którym przedstawił epizod z życia patryarchy Józefa w Egipcie[3]) W r. 1618 ukazał się drugi dramat Szymonowicza p. n.: „Pentesilea“, mający za treść bohaterskie losy królowej Amazonek, Pentesilei, która pośpieszyła na pomoc królowi Pryamowi podczas wojny trojańskiej.[4]) Obydwa dramaty, pisane w duchu klasycznej tragedyi greckiej, przeszły w swym czasie zupełnie niepo-

---

[1]) Por. notatkę Żurkowskiego l. l. 25 o tym ślubie.

[2]) Żurkowski: l. l. 41 n. (opis ślubu).

[3]) Dramat ten doczekał się licznych opracowań; por. **L. Szyperski** l. l. 30 nn. **R. Lavollée**: La poesie latine en Pologne Paris 1873 = Essais de litterature et histoire. Paris 1891.

P. Chmielowski Szymon Szymonowicz jako dramaturg. Kłosy 1889 nr. 1264 i 1265, przedrukowane w książce: „Nasza literatura dramatyczna«. Petersburg 1898 tom I. str. 64 nn. (tamże i o Pentesilei).

J. Chrzanowski: Tragedya Szymona Szymonowicza, „Castus Joseph“ w stosunku do literatury obcej. Ateneum 1892. I. 530—555.

J. Kallenbach: Dramat Szymonowicza Castus Joseph. Kraków 1892 (= Rozprawy Wydz. fil. akad. umiej. tom. XVII.)

W. Hahn: Kilka przyczynków do pism Szymona Szymonowicza. Castus Joseph. Ateneum 1892. IV. 557—564.

[4]) Por. moją rozprawkę: „Pentesilea dramat Szymona Szymonowicza. Lwów 1895.

strzeżenie i pozostały bez wpływu na dalszy rozwój dramatu polskiego.

6.) W poezyi epicznej próbował sił swoich w drobnych tylko rodzajach: „Philaenon arae“ (1600. r.) opisuje znane z Sallustyusza poświęcenie braci Filenów; Hercules Prodiceus (1602. r.)jest parafrazą opowieści Prodikosa o Herkulesie na rozstajnej drodze.

7.) Do drobniejszych wierszy należą: „In Stanislai Socolovii partitiones ecclesiasticas“ 1589., Simon Simonides Joanni Ursino, (1592.) „In dialectica Adami Bursii“ (1604), „Simon Simonides Bendoński Thomae Dresnero J. C.“ (1613.) „In thermas Sklenas“ (1617. r.)

Z utworów napisanych w języku polskim najważniejszem dziełem są Sielanki (1614.), będące do dziś dnia głównym filarem sławy poety. Znanych nam jest nadto kilka innych utworów, jakoto: Nagrobki zbieranej drużyny, Lutnia rokoszańska, Himn o sądzie ostatecznym (1614.), Himn o męce pańskiej, (1619.), Tren św. Mariey Magdaleny (1622.), Elegia na pogrzeb Zofii Sieniawskiej (1617. Zamość), dwa drobne wiersze: Za potroynym (P. Cieklińskiego 1597).

W literaturze polskiej ma Szymonowicz wielkie znaczenie przedewszystkiem jako twórca prawdziwej poezyi sielskiej. Jego „Sielanki“, pozostały do czasów Wiesława niezrównanym wzorem[1]).

Utwory łacińskie, w swoim czasie powszechnie znane i rozpowszechnione, dziś niemal zupełnie zapomniane, odznaczają się podniosłemi myślami i artystycznem wykończeniem. O wartości ich wystarczy tutaj nadmienić, że niektóre z nich należą do najlepszych utworów łacińskich w okresie humanizmu i to nie tylko u nas, lecz i za granicą.

Językiem łacińskim władał Szymonowicz nadzwyczaj biegle; niektóre jego utwory dorównują pod względem piękności formy najpiękniejszym utworom pisarzy rzymskich. Stąd też

[1]) Rozbiór sielanek podał Tyszyński w Wizerunkach polskich. Warszawa. 1875. Por. też ocenę Chlebowskiego sielanki: Kołacze w książce zbiorowej Charitas, wydanej w Petersburgu 1894. str. 311—318 p. n.: „Kołacze“ Szymonowicza pod względem artystycznym.

już za życia zwrócił poeta na siebie uwagę uczonych zagranicznych. Dość w tej mierze przytoczyć sąd tak biegłego znawcy, jakim był Justus Lipsius. W jednym ze swych listów nie wahał się on oddać Szymonowiczowi największych pochwał: „Ego, mi Simonide, ut de affectu dicam, pretium laborum meorum censeo a talibus amari: id est a doctis, bonis, quorum inter apices te pono: ut fama mihi non dixerit, (quam et hic habes) unum illud carmen tuum in Imagines diaetae Zamoscianae approbet: quod, ita me Deus, eruditum, antiquum, suave est, et numeros ac phrasim Catulli ac veterum illorum habet. Macte! spondeo tibi, paucos in Europa esse, (et est ingens poetarum copia, ut apum) paucos, inquam, qui meo quidem sensu sic scribant". W podobny sposób wyrażają się z największemi pochwałami o języku Szymonowicza: Józef Justus Skaliger, Puteanus, Hudemann, Barley, Jan Douza i inni.

Nie wahano się nawet oddać pierwszeństwa Szymonowiczowi nad Sarbiewskim.

Język swój łaciński kształcił Szymonowicz głównie na autorach wieku złotego: nie można jednak pominąć milczeniem, że w pismach jego znajduje się wiele wyrazów i składni przejętych z pism pisarzy okresu archaistycznego (np. Enniusza, Liwiusza Andronika, Newiusza, Pakuwiusza, Plauta, Warrona); dość często napotykamy też wyrazy przejęte z dzieł pisarzy późniejszych np. Apulejusza, Petroniusza, Tertulliana Symmacha, Prudencyusza, Stacyusza, Klaudyana. — W dokładne szczegóły trudno mi tu wchodzić, sprawa cała wymagałaby osobnej rozprawy. Na niektóre właściwości stylu poety zwracam uwagę w objaśnieniach.

Nadzwyczaj bogatym jest też zasób form metrycznych, jakich używa poeta w swych utworach. Biorąc wzory ze starożytnych pisarzy posługuje się najrozmaitszymi rodzajami miar wierszowych, począwszy od potoczystego heksametru daktylicznego do wzniosłych daktylo-epitrytów, używanych przedewszystkiem w odach. I ta strona twórczości poety nie jest dotąd jeszcze należycie zbadaną.

Jak już wspomiałem powyżej, pismami swemi i to przedewszystkiem łacińskiemi zyskał sobie Szymonowicz uznanie

za granicą, sam jednak o poematy swoje nie dbał, wydawał je zresztą niechętnie, ulegając zwykle dopiero namowom swych przyjaciół. Temu też przypisać należy, że niektóre poematy przeleżały aż do niedawnych czasów w rękopisie, inne zaś zupełnie zaginęły.

Pierwsze wydania pism łacińskich Szymonowicza dokonane są na wzór innych podobnych wydań: charakterystyczną ich cechą jest dziwaczna interpunkcya, która zamiast dopomódz czytelnikowi, wikła tylko myśl i utrudnia jej zrozumienie. Po każdym prawie wierszu znajdują się, czy jest potrzeba, czy też nie, przecinki, lub średniki.

Wydania zupełnego dotąd nie ma: za życia poety okazały się tylko dwa małe zbiorki: jeden wydany przez Anglika Tomasza Segheta w r. 1608., (Hannoviae) zawierający dwie ody: Thomae Zamoscio ode (Thoma, tu quidem nunc) i ode Georgio Zamoscio Episcopo Chelmensi; drugi zbiorek ukazał się w r. 1619., wydany staraniem Joachima Morzyusza (Lugduni Batavorum).

Najważniejszym jest zbiór wydany w r. 1772., przez Duriniego w Warszawie: wydanie to zawiera 20 dłuższych lub krótszych poematów Szymonowicza, nie jest jednak zupełnem. Jako przedruk wydań pierwszych nie różni się od nich niczem, czasem tylko poprawione są w niem błędy drukarskie: pod względem błędnej interpunkcyi stoi na równi z wydaniami pierwszemi. Oprócz tego wydał Durini Imagines diaetae Zamoscianae i Hercules Prodiceus w osobnym zbiorku. (1777. Varsoviae). Z nowszych przedruków i wydań utworów łacińskich wymieniam przedruk ody Philaenon arae, dokonany przez Bandtkiego w r. 1829[1]), wydanie kilku poematów przez Bielowskiego[2]), w końcu przedruk „ode Georgio Zamoscio, Episcopo Chelmensi“, dokonany przezemnie w r. 1894.[3])

---

[1]) Miscellanea Cracoviensia nova, fasciculus I. Cracoviae. 1829. str. 22—31.
[2]) Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie. Wydział fil. i histor. fil. Tom II. (1875.) str. 161 nn.
[3]) Eos I. 1894. str. 64—71. i odbitka; Lwów 1894. str. 8.

[illegible] swoich [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] w r. 1622 [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] w r. 1914.

[illegible]

Tragoediae, quae inscribitur: „Castus Josephus", stasimon quartum.

Strophica.

Cum mente me ab terris fero
Et templa caeli lumine contuor
Vicibusque cuncta fixis
Ire et redire cerno:
Noctem cedere luci,
Lucem nocte recondi,
Caniciem ninguidae
Hiemis vere resolvi
Et sertis florentibus
Redimiri, frugibus
Mactam aestatem deinde venire,
Tandem autumnum pomis uvis-
Que datis hiemem revocare
Eumque iugem circulum
Meare et remeare:
Curam Deos habere rerum
Atque esse providentiam
Agnosco, plena tranquillae spei.

Jestto pieśń dziewcząt egipskich, stanowiących chór w dramacie: „Castus Joseph". (stasimon IV., ww. 1563 - 1598.) Główny motyw pieśni przejął poeta z utworu łacińskiego poety Klaudyusza Klaudyana (w 4. wieku po Chr.): „In Rufinum" I. 1—19. Dokładne zestawienie obu miejsc podałem w Ateneum: 1892. IV. na str. 560 n. w artykule: „Kilka przyczynków do pism Szymona Szymonowicza. Castus Joseph". — Metrum utworu jest następujące: w. 1. tetrapodya jambiczna, 2. pentapodya jambiczna, 3. i 4. tetrapodya jambiczna katalektyczna, 5. i 6. trypodya logaedyczna, 7. tetrapodya logaedyczna dykatalektyczna, 8. trypodya logaedyczna, 9. i 10. tetrapodya logaedyczna katelektyczna, 11. tetrapodya logaedyczna, 12. 13, 14. tetrapodya jambiczna, 15. trypodya jambiczna, 16. pentapodya katalektyczna, 17. tetrapodya jambiczna, 18. pentapodya jambiczna. Metrum antystrofy jest takie same. — 2. contuor, forma archaistyczna = contueor. 14. iugis, ciągle trwający. 18. plena: rodzaj żeński, bo chór składają dziewice egipskie

Antistrophica.

Mox deinde, ubi humanas vices
Ludumque fortunae ancipitem et gradu
Dubio revulsa fata
Specto palamque cerno
Impune ire nocentes,
Virtutem male plecti,
Omnigenis pessimos
Opibus praesidiisque
Pollere insultareque
Melioribus neque
Defensorem ullum esse bonorum,
Magnum torporem mens sentit
Mea sub dubium prope fixam
Divum vocans potentiam,
Sed absit: potius nos
Stultos puto, deos quam iniquos;
Occulta multa sunt Dei
Decreta, nulla non iustissima.

Objaśnienie do „Flagellum livoris".

„Flagellum livoris" jest zbiorem 19 ód, jak to sam poeta zaznacza w tytule: „Flagellum livoris continens odas unam de viginti". Pojedyncze pieśni mają osobne tytuły, z wyjątkiem ody pierwszej, stanowiącej wstęp całego zbiorku. Każda oda stanowi odrębną całość dla siebie: o treści ód mogą dać przybliżone pojęcie napisy poety, umieszczone nad każdą z nich[1]). Utwór swój napisał Szymonowicz w obronie kanclerza Zamoyskiego przed zarzutami licznych jego oszczerców: wskazuje

[1]) Ode II. De Livoris ortu; III. Livoris descriptio; IV. Ouae sint voluptates et quae tormenta degeneris Invidiae; V. Rogantur Gratiae, ut cicurent Invidiam eamque reconcilient Virtuti; VI. Responsio Gratiarum non posse illarum comitate mansuefieri Livorem neque retibus Dianae capi; VII. Ad novem Camoenas, musicis harmoniis leniant Invidiam, vel denique sopiant; VIII Res-

na to kilka ubocznych wzmianek o Zamoyskim w odzie 12. 13. 14., wiersz, znajdujący się na początku zbiorku: „In stemma Jelitarum sive Sariadarum. Monomachia Gratiarum et Eumenidum“, jakoteż wiersz umieszczony na końcu: „ad Maecenatem“. Utarło się powszechnie mniemanie, że Flagellum livoris wydał Szymonowicz w r. 1583.: wiadomość ta opiera się na powadze Duriniego, który w wydaniu swem przy przedruku Flagellum livoris wymienił jako rok wydania MDLXXXIII.: jestto jednak prawdopodobnie omyłka Duriniego, który przed trójką opuścił „V.“ rzymską, dotychczas przynajmniej nie odszukano wydania z roku 1583., znanem jest jedynie wydanie z r. 1588[1]). Wszystko raczej przemawia za tem, że utwór wyszedł w druku dopiero w r. 1588. I tak: 1.) w liście z dnia 18. sierpnia 1586. r. wspomina Szymonowicz o wezwaniu go przez Piskorzewskiego do napisania poematu na cześć kanclerza: gdyby „flagellum livoris“ wyszło było w istocie w r. 1583., nie wzywałby go Piskorzewski do napisania nowego poematu: treść całego owego listu wskazuje na to, że dotąd jeszcze tj. do r. 1586. Szymonowicz nie napisał żadnego utworu na cześć kanclerza: zaznacza zresztą poeta, że stosownie do woli Piskorzewskiego pójdzie za jego wezwaniem: słowa te mogą się jedynie odnosić do flagellum livoris. 2) Do połowy r. 1586. nie pozostawał Szymonowicz w bliższych stosunkach z kanclerzem. 3.) Wykończenie poematu wskazuje na późniejsze jego powsta-

---

ponsio Musarum: non posse edomari Livorem carminis dulcedine; IX. De Livore Cacodaemonum; X. Duo Livoris esse genera: bonum videlicet et malum, cuius rei aliquot exempla subiciuntur; XI. Optimum Heroem et patriae amantissimum extra omnem Invidiae aleam evasisse; XII. Rumores invidorum sparsi in absentia optimi et clarissimi Senatoris; XIII. Sollicitudo Deorum hominumque de optimo Senatore dimicante cum Invidia. XIV. Expostulatio Virtutis cum Invidia; XV. Nihil novi accidisse Maecenati, cum eadem fortuna presserit veteres heroas. XVI. Criminationes aemulorum salva virtute in ipsos redundavisse. XVII. Quasnam calumnias resorpserit Invidia. XVIII. Quod Livor absentem rodat, praesentem Virtutem pertimescat. XIX. Peroratio ad Iuvetutem, ut contemnat Invidiam.

[1]) Szczegół ten zawdzięczam dr. Franciszkowi Krcekowi we Lwowie. Kondratowicz (Dzieje lit. w Polsce II. 229.) przypuszcza też, że »flagellum livoris« ukazał się po raz pierwszy w r. 1588.

nie: w rozwoju poety nie może on wyprzedzać „Naenia funebris“ (1586.), stoi natomiast na równi z „Castus Joseph“ (1587,)

Forma metryczna utworu zasługuje z tego względu na uwagę, iż w odach swych naśladował poeta miary metryczne Horacego. (Por. w tytule poematu słowa poety: „flagellum livoris continens omnia fere metrorum genera, quibus usus est Horatius“).

E poemate, quod „Flagellum livoris“ inscribitur, odae selectae.

Quae sint voluptates et quae tormenta degeneris Invidiae.

ODE IV.

Livori, Charites, quid placet impio
Aut quae pabula sunt invidiae trucis,
Blando dicite versu, et
Musae, progenies Jovis.

Nimirum scelus et pernicies virum,
Paupertas lacero squalida pallio,
Infamisque voluptas,
Decoctrix patrimonii,

Socors ingenium, pigritia grave,
Contemnens humili pectore glorias,
Mens demissa solo quae
Sidit reptilis infimo,

Metrum utworu: Metrum Asclepiadeum IV. Por. Hor. Od. I. 5. 14. 21. 23 III. 7. 13. IV. 13. — 1. nn. łącz.: Charites et Musae, progenies Jovis. — Charites: trzy boginie wdzięków, Gracye: Aglaia, Eufrozyna i Talia. — quid placet i w w. 2. quae sunt: indicativus w pytaniu zawisłem zamiast zwykłego w takim wypadku trybu warunkowego. Właściwość tę mają także klasyczni pisarze rzymscy. Podobnie używa indicativu Janicki Trist. I. 1, 25. 5, 31. wyd. Jeżienickiego. — 8. decoctrix: substantivum mobile do decoctor.

Imprudens animus sorsque miserrima,
Aegroti facies lurida corporis,
Tristi membra grabato
Decumbentia iugiter,

Nec non mors tragico funere tabida,
Famam si maculis turpibus oblinit,
Si post fata parentum
Paupertas premit orphanos.

His pinguescit iners Livor et improbus,
His illum genetrix invida pabulis
Densa nutrit in umbra,
Dum pestem Canis educat.

Sed rursum tenerae dicite Gratiae,
Quos hostes habeat Livor et horrido
Quisnam dente petatur
Monstri degeneris, precor?

Nimirum probitas atque hominum salus
Quaesitaeque bonis divitiae modis:
Frugalissima Virtus,
Servatrix patrimonii,

Felix ingenium, quod petit ardua,
Excelso sitiens pectore gloriam,
Adspirans in Olympum,
Curis insuperabile,

---

15. grabatus: łóżko, sofa por. gr. κράβατος. 16. iugiter: wyraz zachodzący w późniejszej łacinie: ustawicznie, ciągle. 20. orphanus: z greckiego ὀρφανός, wyraz nieużywany w łacinie klasycznej. 22. genetrix: według wiersza umieszczonego na początku „flagellum livoris": „In stemma Jelitarum sive Sariadarum. Monomachia Gratiarum et Eumenidum" ww. 9—14. jest matką zazdrości Megera (Megaera) por. od; I. 49., II. 3., VI. 34., XIV. 1. Megera była jedną z trzech Eumenid (Furyi), 24. Canis: konstelacyi gwiazd tego imienia rozróżniali starożytni dwie: 1.) Canis maior, lub canis, w skład której wchodziła gwiazda Sirius lub Canicula. 2.) Canis minor lub minusculus. Pierwsza konstelacya miała sprowadzać zaraźliwe choroby. Por. Hor. O. 1. 17. 17., 3. 13. 9., S. 1. 7. 25., 2. 5. 39., E. 1. 10. 16. — 25 Gratiae: por. w. 1.

Tum sollers animus sorsque opulentior,
Vires eximiae corporis ardui,
Quod pulchram vegetamque
Prae se fert habitudinem.

Mortis mite genus, gloria subsequens
Post summos cineres, posteritas bona,
Quae Virtute coruscat,
Fortunatior in dies.

His aegrescit iners Livor et improbus,
Haec illum perimunt Thessala toxica,
Haec dirae bona pesti
Perstringunt oculos malos.

Dent ergo superi, Livor ut invidus
Horis excipiat vulnera singulis,
Morsu inflicta perenni
Saevi dentis et unguium,

Virtutique sacrae stent sua praemia,
Splendor, divitiae veraque gloria
Et stipendia sudor
Virtutis ferat igneae.

Duo Livoris esse genera: bonum videlicet et malum, cuius rei aliquot exempla subiciuntur.

ODE X.

Cum primum Stygio vivax emergeret Orco
Livor nefandus carnifex,
Heu primum fortunatos irrepsit in hortos
Mentitus anguem lubricum.

---

40. habitudo: = habitus postawa. — 46. toxicum z gr. τοξικόν: trucizna do zaprawiania strzał, zatruta strzała por. Hor. Epod. 17, 61. Thessala: Tessalia była siedzibą czarnoksiężników: por. np. Hor. Ep. 2. 2. 209.; 47 haec bona = ea, quibus aegrescit Livor. — 47. dirae pesti = Livori. — 53. sua = propria, im należne.

Hic ubi par hominum fuerat, nova plasmata divum,
Recens creati coniuges,
Livor erat scelerum sator, affectator Olympi et
Divinitatis arduae.
Mox etiam terras infelix inquinat Hydrus,
Novos secutus exsules,
Concitat in fratrem praecordia rancida fratris
Suasitque parricidium.
Quidquid mundus habet scelerum, quid Olympus et Orcus,
Livore constant omnia.
Non tamen omnis erit livor damnandus ubique,
Cum sit bonum alterum genus.
Si quis enim peior melioribus invidet, ut mox
Et ipse vir sit optimus,
Invidet egregie generoso perictus Oestro,
Suam increpans ignaviam.
Sic opifex doctis indoctior invidet artem,
Sic diligenti segnior,
Quodsi non melior, similis tamen esse laborat
Virtute, sorte, gloria.
Si videt uberius laetas adolescere messes
Videtque dives horreum
Vicini frugi, sequitur vicinus arator,
Quamvis iners et neglegens
Versat humum sollers, effetos stercorat agros,
Maturius quam ceteri.
Aemulus orator Ciceroni, miles Achilli
Et architectus Daedalo,
Vergilio vates et Coo pictor Apelli
Phoeboque cantor invidet.

Metrum Pythiambicum minus (primum), por. Hor. Epod. 14. 15. — 1 nn.: mowa o wężu, który nakłonił Ewę do zjedzenia zakazanego jabłka — 4. mentitus: udawszy, przybrawszy postać. — 5. par hominum: Adam i Ewa. — 9. Hydrus: z gr. ὕδρος, wąż morski. Jako imienia własnego użył Owidyusz wyrazu „Hydrus" o wężu, znajdującym się na głowie Meduzy (por. Met. 4. 801.) — 11. nn. Poeta ma na myśli zabójstwo Abla dokonane przez Kaina. — 19. Oestrus: z greckiego οἶστρος, giez, gzik — przenośnie: szaleństwo, szał. — 33. Cous: pochodzący z wyspy Kos (Cos, Coos, Cous), jednej ze Sporad, ojczyzny sławnego lekarza Hippokratessa, Apellesa, komika Epicharma, alexandryjskiego poety Filetasa: miejsce pobytu poetów Teokryta i Herondasa.

Hic livor stimulos addit virtutibus acres
Tollitque somnolentiam.
Est tamen et livor nequam melioribus hostis,
Est tristis invidentia,
Quae male virtuti corrupta mente precatur
Et ipsa nil facit boni.
Hic livor tacite segetes exurit agrestes
Et palmitum propagines,
Vicinum pecus emulget gracilesque iuvencos
Visu facit venefico,
Fascinat infantes, thalami divortia suadet
Rixasque coniugum ciet.
Iurgia concordes disseminat inter amicos
Caedesque patrat impias
Et phthisin et varios inducit carmine morbos,
Fugat Lares domesticos
Inducitque malos Genios, alienat amicos
Et hospites ab aedibus,
Pestem et maciem pecori meditatur et herbas
Visu facit marcescere,
Perfringit vectes, agit in tellure cuniclos,
Regum petens aeraria.
Captat fortunas, detrectat ferre labores,
Opes in otio cupit,
Dum sibi divinos decerni poscit honores,
Virtutis expers inclitae est.
Hic tibi Maecenas, invidit praemia Prester,
Hic virulentus Scorpio,
Inter pestiferos occulta nitedula vepres
Letale spirans toxicum.

---

36 somnolentia: senność, ospałość — wyraz zachodzący u Sydoniusza Apollinarisa. (ep. 2. 2.) — 49. phthisis: (φθίσις), wyraz zachodzący u Seneki, Juwenalisa i innych późniejszych pisarzy: suchoty. Carmine: formułkami czarodziejskiemi. — 54. marcesco: incohativum do marceo: więdnąć, gnuśnieć, upadać na siłach (Owidyusz, Liwiusz, Pliniusz). — 55. cuniclos=cuniculos, forma synkopowa*a, tutaj w znaczeniu prenośnem: podkop, podziemny ganek. — 61. prester: z greckiego πρηστήρ: 1.) palący, gwałtowny wicher, orkan, huragan, trąba powietrzna, 2.) rodzaj węża, którego ukąszenie sprowadza palące pragnienie i nadyma ciało; por. Plin. N. H. 20. 20. 81 62. scorpio: niedźwiadek, z rodzaju pajęczaków, podobny do raka.

Rumores invidorum sparsi in absentia optimi et clarissimi Senatoris.

ODE XII.

Dum, Senator optime,
Causa vocante publici negotii,
Commoratus es foris,
Formidolosus aemulis et asper
Confodisque tristium
Cornicularum pupulas dolentes:
Heu mihi, quid improbus
Non ausus est disseminare Livor?
Fabulamque fabula
Rumorque rumorem trahit malignus;
Alter elevat decus
Sudore partos atterens honores:
Alter hostis acrior
Infausta quaeque et ominosa fingit,
Otiosus invidis
Et otiosis otiosa narrat,
Auctor in foro novus,
Dum concionatur levi popello
Fumivenda futtilis,
Edentulas anus et omne pascit
Vulgus usque naeniis
Strepitque tonsorum per officinas,
Per theatra, per domos

Metrum Hipponacteum: por. Hor. II. 18. — 1. nn. Poeta ma tu zapewne ną myśli wyprawę Zamoyskiego przeciwko arcyksięciu austryjackiemu, Maxymilianowi zakończoną bitwą pod Byczyną w dniu 24. stycznia 1588. Miejsce to przemawiałoby też za tem, że utwór wyszedł dopiero w r. 1588. — 6. cornicula: rzeczownik zdrobniały do cornix: mała wrona: tutaj o oszczercach, (por. cornicor, jak wrona krakać, krzyczeć.) — 8. dissemino: rozsiewać zboże: przenośnie: rozszerzać, rozgłaszać, roznosić. — 11. elevat: zniża. — 18. popellus: deminutivum do populus: ludek, pospólstwo. Por. Hor. ep. 1. 7. 65. 19. fumivenda: wyraz nie zachodzący w klasycznej łacinie, sprzedający dym, tutaj tyle co: gaduła. — 20 edentulus: bezzębny, wyraz zachodzący u Plauta. 22. tonsorum officinae: golarnie w starożytności (tonstrinae) były mniej więcej tem samem, co nasze kasyna: czekając na ogolenie prowadzono pogawędkę w najrozmaitszych kwestyach: w golarniach też można było dowiedzieć się o wszystkich nowinach.; por. Hor. Sat. 1. 7. 3. omnibus et lippis notum et tonsoribus. — 23. per theatra: użyte o publiczności; por. Janicki: Trist. 7, 49.

Narrator in conviviis ineptus
Et subinde ditior
Mendaciorum accessione prodit.
Criminatur improbus
Morumque sanctimoniam tuorum,
Ille fretus angulo
Miranda praedicit, sinister augur,
Ille patre libero
Disertus invidentiaque lippus
Fingit aemulis tuis
Te supplicem manus dedisse victas
Turpiterque gratiam
Hostes rogasse te tuos fidemque,
Sed prius caput petet
In rivulum tenuem coactus amnis,
Fortitudo quam tua
De viribus suis remittat unquam.

Peroratio ad iuventutem, ut contemnat Invidiam.

ODE ULTIMA.

Vos igitur iuvenes moneo cessate morari
Livorem miserum, sed pergite ferre labores
Aerumnasque graves et ne desistite coeptis.
Sibilet ille licet, feriat stridoribus auras,
Regia vos tutos nihilominus orbita ducat
Culmen in aetherium, placidam virtutis in arcem.
Non tolerabit iners et nodosissima serpens
Cernere vicini torrentia lumina solis.
Donec enim consueta petent spineta colubri
Dumque occultabunt horrentes aspida vepres

---

30. sinister: niepomyślny, przeciwny, szkodliwy. — 31. patre libero, ablat. absolutus = cum sit pater liber. przez to, że pochodz od ojca wolnego, że jest wolnym. — 32. invidentia: zazdrość. Cic. Tusc. 4, 8. 17.

Metrum: heksametr daktyliczny. — 10. aspis (acc. sing. aspidem i aspida) (ἀσπίς) żmija.

Dumque latet sitifer specubus Melanurus in arctis,
Semper livor edax nota latitabit in umbra.
Et velut a magno confixus Apolline Python,
Sic cadet invictae Livor virtutis ab ictu,
Atra quidem vobis caudamque trahentia nigram
Semper sunt vel Pythagora monitore cavenda,
Non metuenda tamen. Sed tanquam saepe viator,
Quem fugit incedens, inventum conficit anguem,
Sic quoque praeclare factis torquendus, ut horrens
Intereat Livor vel certe latret in umbra.

Carminis, quod „Aelinopaean" inscribitur, versus selecti.

Antistrophe

VIII. 251 Dii, quae tum facies? quae misera
Concursatio? quae con-
clamata planctu funditus ultimo
Rerum omnium fortuna? ripa qualis in
255 Patente Nili impervii

---

11. sitifer: nie zachodzi w klasycznej łacinie: znoszący pragnienie. — 12. livor edax: por. podobny zwrot u Owidyusza: Am. I. 15. 1.: livor edax; Hor. 3, 30, 3: imber edax. Melanurus (μελάνουρος o czarnym ogonie) rodzaj ryby morskiej, wspominany między innymi przez Owidyusza Halieut. 113. Python: smok, przebywający w okolicy Delf, zabity przez Apollina za obrazę Latony. Podanie to opisał Owidyusz: Metamor. I. 438 nn. — 16. O rybie »melanunurus« znajduje się następująca wzmianka u Plutarcha: de educ. lib. r. 17.: „Μὴ γεύεσθαι μελανούρων· τουτέστι μὴ συνδιατρίβειν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν. Przepis ten pochodzący od Pytagorasa zachował nam jeszcze Jamblichos w Protreptyku r. 21.: μελανούρου ἀπέχου, χθονίων γάρ ἐστι θεῶν, por. nadto tę sentencyę w t. zw. σύμβολα Πυθαγορικά w Fragmenta philos. graec. ed. Mullach. I. p. 504, 6. W zakazie tym mieści się symbolicznie pod rybą z czarnym ogonem przestroga przed złymi ludźmi, Szczegóły te zawdzięczam p. Stanisławowi Schneiderowi, prof. V. gimnazyum we Lwowie. — 19. łącz: torquendus est livor.

Aelinopaean, (αἴλινος παιάν: żałośny śpiew) wyszedł bez oznaczenia miejsca i roku in 4-to. Wnosząc z treści utworu, oznaczają wszyscy biografowie jako rok wydania rok 1589. Poeta opisuje w utworze swym napad Tatarów w r. 1589 na Polskę, ich okrucieństwa popełniane na bezbronnej ludności, w końcu odparcie wrogów przez Zamoyskiego. Jestto jeden z najznakomitszych utworów łacińskich Szymonowicza: odznacza się barwnymi opisami, trafną charakterystyką Zamoyskiego, wzorową budową wierszową, pięknym wreszcie

Dracone ab immani, horrida flammivomum
Stringente ricta dentium, pren-
sus viator, non fugae, non
Pugnae potens ultimo pal-
lore, huc ambiguum pedem
Atque huc rapit, sui impos
Gulaque iam sese ima haustum autumat.
Epodos VIII. Summo sic tum etiam sanguine progeni-
tos vidi ego duces, ple-
be cum vaga promiscuos,
Fauce iam clausos velut hostis, anhe-
lantes manumque languidam modo huc, modo
Illuc proicere et spei
Reliquias trepidas
Vix confovere cum querela
Caduca et imbelli sono
Fessaque addictos prope colla vinclo
Strophe IX. Iam iam barbarico. haud nempe aliter
Pax infracta solet per-
missumque pectus desidiae meli-
orumque obaudiens suos nutricios
Producere ad fati aspera.
Torpentum inepte, o Magne Samosciada,
Respublica haud eget virorum,
Altiora viribus sed
Qui audere possint patique.
Ten' dicam domitum quoque
Metu? aut parasse robur
Antistrophe IX. Ex perdita spe? quando huc advolan-
tem, istas in regiones, rapido

językiem. Utwór składa się z 16 strof, tyluż antystrof i epod. (razem wierszy 544; metrum strof i antystrof jest takie samo, odmienne natomiast w epodach.) Brak miejsca nie pozwala mi przytoczyć utworu w całości: jako przykład podaję jedno z najpiękniejszych miejsc, w którem poeta przedstawia z wielką siłą strach, jaki ogarnął Polaków wobec grożącego niebezpieczeństwa, i nagłą pomoc Zamoyskiego. — 6. dracone ab immani: mowa o krokodylu.

22. vinclo = vinculo, forma synkopowana; vinclo barbarico (w. 26.): mowa o Tatarach, z którymi połączyli się wtedy Turcy. — 26. obaudiens = oboediens (zachodzi u Ambrozyusza. ep. 21.)

Cursu, vidimus uni-
cum. nulla mentis tum trepidae tibi
In fronte maesta ruga. testis illa nox
Vulgusque densum. sed lea,
Vis saeva venantum sobolem quotiens
Illi relictam oppugnat, infan-
tum accita imploratu acuto,
Ut se rapit, vulnerum ut cu-
ram contemnit et obviam
Densissimis volat te-
lorum ictibus, contra omnes sola par:

Epodos IX.
Sic te tum rapiebat furor igneus
Audere pertinacem
Unum. hinc ferox lingua, hinc minaces
cruenta luce oculi; modo pos-
cere arma, modo damnare sero credulas
Mentes, aut pavidis metum
Excutere, ast alios
Armare praesentes et absen-
tum strenuam invocare opem;
Muniendis urbibus admonere

Strophe X.
Intentos alios, linquere nil
Intactum nec inausum.
Redux videri continuo omnium
In membra pristinus vigor geluque cor-
da dissoluta surgere.
Et iam pudoris degeneres animos
Virtus respirans arguebat.
Nemo non crepare ferrum,
Nemo manum, nemo nomen
Non adscribere militi-
ae ingentibusque grassa-
ri ausis repulsam ad hostium impigram.

39. nn.: por. podobne porównanie w Iliadzie XVII. 133 nn. — 51. sero credulas mentes: Zamoyski oddawna przestrzegał przed grożącem niebezpieczeństwem ze strony Tatarów, przestróg jego jednak nie usłuchano nawet wtedy, kiedy Tatarzy wpadli do Ukrainy.

Antistr. X. Sic olim validis imbribus aut
Dira grandine late
Quassata campis, luxurians seges
Soloque profligata tetricum in modum,
Solis subinde lucidam
Si vim superne sentiat et radio
Calescat instaurata, mox ges-
tit renidere atque honorem
Priscum resurgit receptans
Caelique exsilit in spati-
a promicante culmo:
Leone duce vel cervos sumere
Epodos X. Fortem fas animum. quid iuvenum face-
ret flos refecta bello
Lectissima ante corpora
Agmen acri praegrediente viro?
Victorias cuius recensere affatim
Non uno inclita nomine
Gloria suppeditat,
Victum uspiam virtus vetat fa-
ri. haeret diei splendor il-
lius haerebitque oculo diu de-
Strophe XI. mirantum populorum in memori,
Cum te iam sat adulta
Belli moventem robora propalam-
que euntem in hostem militum nimbi horridi
Ferroque fulgentes cater-
vae hac adfremebant atque hac sonipesque rigi-
di conscius sessoris ardu-
o pede increpare terram
Et frena proferre contra
Fervebat volucrem gradum.
Spargens lupis cruentam
Spumam et crebrum cervice fluctuans
Antistr. XI. Sublimi, haud sine naris rapido igne

96, sonipes: wydający tętent nogami: u poetów o koniu.

Palpebraque vibrata
Identidem. prae rumor it antevo-
lans, ocior ventis, feros quassans metus.
Sequuntur implentum aethera
Grata remistae laetitia lacrimae
Arasque circum fusa vota.
Jam tum in arva nostra sese im-
ponebat hostis gemente hu-
mo sub pondere et oppida
Jactis vorabat igni-
Epodos bus acer impetu effusissimo
XI. Certaque haud mora spe praecipiens sibi
Nostrum omnium ruinam.
At nemo turpius cadit
Magno ab incepto, quam animo tumidus
Qui despicace hostem sibi proponit im-
bellem vimque opibus suis
Arrogat omnigenam.
Spectaculum mi mentis an-
te lumina obversatur huic par,
Strophe Aetheris latas quotiens cavernas
XII. Nimborum picei conduplicant
Montes fetaque fulmi-
nibus creatrix horrisona imbrium
Tonitrivoma it nubes tenebrarum rotans
Agmen facesque fulgurum
Miscens crebras perterricrepo fremitu.
Non illam ab alto nauta prospe-
ctat mari, terroris expers,
Non pastor aut cultor agri,
Turritis etiam urbibus
Late pavent fugaque
Se quisque condit in tectas domos.
Antistr. XII. Si sese interea ventipotens

105. prae-it: tmesis, — 109. aras circum; anastrofa. — 130. perterricrepus; wydający straszny dźwięk, strasznie brzmiący: por. Lukrecyusza: 6, 129. — 137. ventipotens: władający wiatrami, wyraz utworzony przez Szymonowicza: epitet Boreasza. (w. 140).

Caeli e parte serena
Effundat et contraria flamina
Opponat infestissimus Boreas, retor-
quet ilico cursum atra nox,
In terga raptim praecipites tenebrae
Sidunt, volant hac fragmina atque hac
Nubium molesque nimbo-
rum cuncta inanes per auras
Vanescit lacero agmine.
Sic postquam inaudiit no-
stros promóveri contra exercitus,

Epodos XII.
Ille irarum opulens, ille ferox minis,
Retro gradum repressit
Sensimque sedes subtrahens
Se in suas disparuit immodicus
Et incohandae et deserendae aeque spei.
Aspris cautibus, o lyra,
Paene natem creperam
Affliximus. vita vadum
Jactantiae neu gloriam se-
ctare falsis laudibus impeditam,

Strophe XIII.
Ex vero cape. Quis credat enim
Europae atque Asiae oppres-
sorem tyrannum, qui domito super
sese orbe late ostentat, horror omnium,
Cui nervus infinitus ad
Patranda bella olim superat, medita-
tum in nos furorem dum esxerit mo-

---

147. inaudio; zachodzi u Plauta, raz u Cycerona; fam. 9, 24, 1.: słyszeć przy czem.

152. me dispareo; nie zachodzi w łacinie: cofnąć się, pierzchnąć. — immodicus: z genetivem na wzór Tacyta: A 15, 23. H. 1. 53. — 154. aspris: synkopa = asperis. — 156. Łącz. vita (unik j) vadum iactantiae neu sectare (nie uganiaj się) gloriam impeditam falsis laudibus. — 159. nn. Łącz: Quis credat .. oppressorem tyrannum exhorruisse (w. 170) nostram (167) manum exerciti (167) raptim coactam (169), haud parem iusto numero (168) .. et versum isse in fugam. (170.) — 161 nn. Łącz: qui sese ostentat super domito orbe, horror omnium, cui nervus... superat, dum exserit et profundit, — 161. domito super orbe = super domito orbe.

lemque maximam profundit,
Exerciti nostram ad arma,
Haud iusto numero parem,
Raptim manum coactam
Exhorruisse et versum isse in fugam.

Imagines diaetae Zamoscianae[1].

Illustrissimo Principi
Joanni Duci in Ostrog, Castellano Cracoviensi,
Andreas Sredzinius S. D.[2])

Pro ea familiaritate, quae mihi cotidiana est cum Simone Simonida, forte scidas eius una revolvebamus, in quibus repperimus elegiam quandam, titulum Imaginum diaetae Zamoscianae praeferentem, quam cum avidius relegerem causamque et tituli et carminis ab eo perquirerem, Optimi dierum, inquit, est hoc *ἀνάθημα*[3]) atque adeo aetatem iam habet, ante decennium enim scripta est.[4]) Cum Barbaram Tarnoviam nuptam novam Heroi nostro parentes domum deducerent[5]), atque ille incredibili festivitate soceros exciperet, imaginibus istis diaetam[6]), in qua convi-

---

167. exerciti, dawna forma drugiego przypadka, zachowana u Newiusza.

[1]) Utwór ten, napisany w r. 1592. na uczczenie przenosin Barbary Zamoyskiej, z domu Tarnowskiej, żony Jana Zamoyskiego, wyszedł drukiem dopiero w r. 1604. W sprawie wydania tego przechował się list poety do Średzińskiego z dnia 25. lutego 1604 r. pisany z Czernięcina, (Por. Bielowski: l. l. 136) z którego wynika, że przedmowa, pomieszczona na czele owego wydania, wyszła z pod pióra Szymonowicza, a nie Jędrzeja Średzińskiego, jakby na pozór można było sądzić, dlatego też przedmowę tę, ważną zresztą dla wyjaśnienia genezy utworu, przytaczam w całości w tekście. — Tytuł: „Obrazy na sali w Zamościu“ nadał poeta swemu utworowi od obrazów, znajdujących się w sali weselnej w Zamościu. Por. niżej uwagę 6.

[2]) Andrzej Średziński, dworzanin Zamoyskiego, znajomy Szymonowicza.

[3]) Ἀνάθημα: dar ofiarny, dar.

[4]) Węclewski l. l 187. przypuszcza, że „Imagines“ powstały między majem 1592 r., a końcem 1593 r., tego samego zdania jest Szyperski l. l. 13. Inni, jak Bielowski (str. 181.), Uranowicz (s. 69.) nie oznaczają dokładnie roku wydania. Na podstawie słów samego poety (ante decennium scripta est, por. nadto datę przedmowy na końcu: 1. lipca 1604.), nie ulega wątpliwości, że utwór powstał w r. 1594.

[5]) Barbara Tarnowska, córka Stanisława Tarnowskiego, kasztelana sandomirskiego.

[6]) Diaeta (*δίαιτα*): 1) sposób życia, 2) przebywanie w jakiem miejscu, miejsce pobytu, mieszkanie; tutaj: sala.

vium apparabatur, adornandam iusserat, ubi etiamnunc celeberrimo spectaculo visuntur, eas tum carmine illustrare voluptas mihi fuit. Enimvero ita, inquam, sciebam festivitatis illius haec fuisse ornamenta, de carmine tuo nonnihil inaudiveram et laudari causamque a nonnullis afferri, cur iam tum editum non fuisset, memineram: nempe ista, quae ex occasione de consiliis belli Turcici a Sixto V., Pontifice Maximo[1]), cum Stephano Rege Poloniae agitatis adspersa sunt, ne invidiosa apud vulgus illis temporibus forent[2]), quibus post defunctos illos heroas societas belli Turcici saepius a nostris tentata non coaluit. Nunc postquam dies iudicia hominum composuit, triconum ex numero aut neglegens nominis tui fueris, si fetui huic lucem negaveris. Cum non renuisset, cupido me incessit elegiam ipsam in publicum dare idque duplici ex causa: primum, ut tam bello carmini vitam redderem, deinde, ut in memoriam apud praesens saeculum revocarem, quanti momenti res a summis principibus instituta tum fuerit, si forte exemplo aut incitamento esse possit iis, qui nunc ad clavum sedent. Porro apud te, Illustrissime Dux, deponendam putavi non ingrato, quantum spero, munere, cum avorum tuo-

---

[1]) Felice Perrenti, urodzony 1521 r. 18/12, był papieżem pod imieniem Syxtusa V. od r. 1585+1590. 24/8: znany z polityki przedewszystkiem zaś układów, jakie prowadził z królem Stefanem Batorym w sprawie wojny tureckiej: Stefan Batory „przedkładał włoskim książętom i Wenetom, jaki był stan Moskwy; jak pomyślna zdarzała się pora założenia najpotężniejszego na północy państwa; że za przyłączeniem Moskwy do państw polskich, gdy taż Moskwa z wielu stron dosięgała granic tureckich, tak ogromne siły połączywszy nie tylko chrześciańśtwo całe zabezpieczone przeciw pogańskiej potędze byłoby, ale nawet straszne onej stałoby się, a do tego otworzyłaby się najlepsza pogoda rozkrzewienia wiary chrześciańskiej". Albertrandi: Panowanie Henryka Walezyjusza i Stefana Batorego Kraków 1849. str. 283. Tamże: Syktus V. „przez nowego nuncyjusza swego Anibala de Capua postąpił królowi 25 tysięcy szkudów miesięcznie na tę wyprawę". Por. też Szujski: Dzieje Polski. Serya II. tom III. str. 103. n.

[2]) Albertrandy: l. l.: Rzecz ta... na Zamoyskiego, którego radą, że król był kierowany we wszystkiem, pospolicie rozumiano, wielką ściągnęła nienawiść, Kiedy albowiem takiego z papieżem porozumiewania się i papieża przychylnych skłonności wieść się rozeszła, a jedni nie dosyć z pewnością wiedzieli, w jakim względzie to przedsiębrano, drudzy zaś umyślnie rozgłaszali, iż to czyniono dla zniszczenia różnowierców, wielkiego umysły wszystkich frasunku doznały, będąc od rozsiewających płonne wieści nadzwyczajnie zatrwożone".

rum paterni atque materni laudes contineat, quorum divinissimam stirpem ut familia vestra immortalibus saeculis propaget, pro bono publico etiam atque etiam cupio.
Zamoscii, Kalendis Julii anno MDCIV.

Imagines diaetae Zamoscianae.

Festa Zamosciades celebrat convivia Princeps
Et renovat magnae munera laetitiae,
Qualia par soceris generum renovare vocatis
Acceptae lautum coniugis hospitio.
„Dicite, Pierides, neque enim vos defore vestro
Heroi blandis addecet officiis,
Dicite, qua pompa, quo vos sistetis honore,
Quo cultu vester gestiet ire lepor?
Non ego vos credo, quae pulchra modestia vestra est,
Inter convivas velle sedere viros,
Qua proceres, qua lectus eques, qua flos sedet omnis
Regni, quo nullum sol videt eximius.
Non epulis duci vestrum est, non pocula plena
Siccare, aut mensae quaerere luxurias.
Non choreis, quamquam choreis Helicona soletis
Lustrare, hic operam insumere censuerim.
Talia Sarmatides melius ludicra puellae
Praestiterint, longo syrmate Sarmatides.
Scilicet appensam ex humeris citharamque lyramque
Sit potius vobis aptaque plectra fidi,
Ni, quod forte manu quotiens tractastis eburnam
Aut citharam aut curvae grandia fila lyrae,
Magna Zamosciadae queis nomina iactarentur,
Nomina caelorum proxima culminibus,

Metrum utworu: dystych elegiacki. — 1—4. Wstęp. — 3. Łącz.: qualia lautum generum renovare par est. — 4. lautus: hojny. — 5—38: Wezwanie Muz. 5. defore: inf. futuri od desum. — 6. addecet: czasownik nieosobowy: przystoi (zachodzi u Enniusza, Plauta.) — 18. syrma, z greckiego σύρμα, długa suknia: longo syrmate: abl. qual. o długiej, powłóczystej sukni. — 19. appensam, zawieszoną, zwieszającą się = dependentem — 20. do sit należy uzupełnić tractare z w. 21; fidi = fidibus. — 21. nn. szyk: ni... semper se obtulerint (w. 25.) gesta canenda. — 23. queis = quibus: forma archaistyczna.

Semper se obtulerint Mavortia gesta canenda
Et quae magna Heros praestitit arte togae.
Ut leve sit munus molles resonare hymenaeos,
Dum maiora vocant, paene minora tacent,
Non tamen immunes, non mutas esse Camenas
Nec stando studium perdere velle decet.
Nec vero heroum sunt maxima seria sola.
In mediis splendent seria multa iocis.
At vos vel paries iam fecerit iste disertas,
Inclita qui paries picta habet ora virum,
Queis exornari noster sua gaudia Princeps
Quaesivit causa non sapiente sine.
Huc oculos adhibete, Deae, huc deflectite carmen,
Non procul a pictis carmen imaginibus.“
Sic ego, sic Divae blanda sunt voce secutae
Et digitum Clio verterat ad tabulas.
Haec, quaecunque vides signata coloribus ora,
Vultibus e vivis transtulit apta manus
Atque illi Divum numerum iam sedibus augent
Aethereis vitae post pia fata suae.
Noster at his soceris gaudet laetissimus Heros,
Affines virtus quos sibi vera dedit.
Hic qui subducto vultu, qui fronte severa
Vivacique oculo canitieque brevi
Imminet auratis foribus laquearia subter,
Conspicuus vestis simplicitate suae,
Hic ille est ingens Tarnovius, ille vel Indis
Cognitus armigerae munere militiae.
Mox gelidos Marte indomito pulsare triones,
Seu solitus Moscum seu solitusve Scytham
Atque Getem, innumeris quamvis Getes ibat in armis,

26. togi używali Rzymianie w czasie pokoju, stąd „ars togae“ odnosi się do czynów dokonanych w czasie pokoju. — 27. ut: przyzwolone. — hymenaeus: pieśń weselna, wesele. — 31. sola = solum.; 36. i 49.: anastrofa. 39—208: Opis obrazów umieszczonych w sali. — 40. Klio, jako Muza historyi. — 47—82. 1) Opis portretu Jana Tarnowskiego, hetmana wielkiego koronnego (ur. 1488 † 1561.) 51. Indis: hiperbola. — 53. Triones = septentriones. — 54. W solitusve: ve zbyteczne, dodane ze względu na metrum. — 55. Getes: zamiast Geta, — lud tracki nad Dunajem, w pobliżu Dacyi. — quamvis: z trybem oznajmującym.

Parva manus tamen hos fuderat innumeros.
Testes albentes constratis ossibus agri,
Testis Obertini sanguine pinguis humus.
Artis opus fuit hoc Ducis et sollertia summa,
Ars facile immensis viribus ora domat.
Nec minus ille domi, si quando laeta vocabant
Munia paxque rotis fulserat in niveis,
Consiliisque opulens rerumque gravissimus auctor
Et iuris cautus frena tenere manu,
Ad nostros idem facilis se flectere lusus.
Illius hic primis crevimus auspiciis
Barbariemque eluctatae caecasque tenebras
Vidimus hic nostros molliter ire pedes.
Hoc patruo magno neptis nunc pulchra superbit,
Quae modo pulchra bono nupta Zamosciadae est.
O pater, o lux sola domus, o gloria prima,
Te nomenque tuum fama perennis habet,
Invida sed longam stirpem tibi fata negarunt,
Nam servavit opes filia sola tuas.
Non tamen inferiore loco fortuna recepit
Se tua nec titulis deteriore tuis.
Ostroviis ducibus. ducibus queis Russia avitis
Assurgit coeptis usque ab originibus,
Filia conubii postquam concessit honore,
Transtulit ad generos remque domumque tuam.
Quare haud immerito, vel cum iam lumine functus,
Depicta tacitus cerneris in tabula,

---

58. W r. 1531. odniósł Tarnowski zwycięstwo nad hospodarem wołoskim Petryłą pod Obertynem, wioską leżącą we wschodniej Galicyi na Pokuciu, w kierunku północno-wschodnim od Korszowa. — Łącz: humus Obertini. — 64. łącz: cautus tenere manu frena iuris. — 66. hic=quae cum ita essent. — 67. eluctatae: odnosi się do Muz: pozbywszy się. — 69. neptis: Barbara Tarnowska, żona Jana Zamoyskiego. — 73. longus długo ciągnący się, trwający (longa stirps, długi szereg potomków.) 73 nn. Jedyny syn Jana Tarnowskiego, Jan Krzysztof umarł bezpotomnie w r. 1567. — Córka Jana, Zofia Tarnowska wyszła za mąż za Konstantego Wasilego Ostrogskiego (1527—1608.), syna ks. Konstantego Ostrogskiego. — 76. deteriore: loco. — 77. nn. Łącz: postquam filia concessit honore coniugii Ostroviis ducibus — 80 Wskutek zamążpójścia Zofii Tarnowskiej (por. w. 73.) przeszedł ogromny majątek Tarnowskich w posiadanie Ostrogskich.

Cernitur Ostrovius iunctus tibi maximus Heros,
Olim coniunctus militiae studiis.
Constantine senex, tetrico te noscere vultu
Et datur hac multo crine comante gena.
Tu Moscum frenare ferox, tu vertere turmas
Doctus et hostili sternere caede solum.
Milia quot celsam profligas victor ad Orsam,
Militis haud ullo vulnere paene tui,
Quot vertisque acies rapidoque in flumine mersas,
Quot captiva trahis colla prehensa ducum!
Scilicet ante tuum nullo superabile bello
Magnanimum robur senserat ante Scythes,
Non bellare Scythes, non campo credere aperto,
Sed raptu et volucri fidere suetus equo.
Tunc numero fretus, campestribus arduus arvis
Olsanicza vago qua trepidat fluvio,
Explicuit Mavorti aciem pugnamque petivit,
Sed cito quam explicuit, tam cito damna tulit.
Exsuperat res gesta fidem numerusque cadentum,
Cum tamen e nostris vix manus ulla cadit.
Fortunate senex, cui se Tarnovia iunxit
Et domus et virtus et bona spes generis,
Nunc super usque novis surge auctior incrementis
Tarnoviis iuncta gente Zamosciada,
Cuius vel summo virtus se exaequat Olympo
Et splendor toto nominis orbe volat.
At sibi iam facies Stephani augustissima visum
Avocat, o magni Regis imago mei!
O quam dulce tuis saturari obtutibus, o quam
Os oculosque tuos cernere pervolupe est

83—108. 2) opis portretu ks. Konstantego Ostrogskiego ur. 1463 † 1533. — 89. Mowa o zwycięstwie Konstantego Ostrogskiego nad Moskalami pod Orszą, (miastem po obu brzegach Dniepru, powyżej Mohylewa) w r. 1508., 13. lipca. — 93. scilicet senserat Scythes ante (ante powtórzone dwa razy w w. 93. i 94.) 96. raptu = raptui. — 98. Olsanicza arduus: jest to błąd powtarzający się zarówno w wydaniu pierwszem, jakoteż w wydaniach Duriniego. Znaną jest tylko rzeczka Orszanica. Por. opis bitwy podany przez Konstantego Górskiego w rozprawie: O rozwoju sztuki wojennej w Polsce wieku XV. Biblioteka warszawska 1890, II. str. 420. uw. 3. — 109—142. 3) opis portretu Stefana Batorego (1576—1586.) — 112. pervolupe = pergratum (volupe: wyraz archaist.)

Et maiestatem revereri et figere mentem
Et dium ex vultu nescio quid capere!
Sed tua facta modis tenuare ingentia parvis
Dedecet aut curtis laudibus atterere.
Olim alias pleno liceat te dicere versu
Inque tuum nomen libera vela dare,
Nunc sat erit, quanto tu semper promptus amore
Heroem in nostrum quamque benignus eras.
Maxima virtutem eximiam cognoscere laus est
Nec minor inventam surgere velle pati.
Virtuti innixi pollentum saepe virorum
Usque polo reges inseruere caput.
Ergo tuo emicuit splendore Zamoscius Heros
Nec minor ex illo lux tibi nempe data.
Hunc opibus, hunc tu titulis et honoribus ornas,
Hunc dono magni denique coniugii,
Affini ut sese tanto iactaret amico,
Nam virtus socero vel Jove digna satis,
Sed cita mors et te nobis et post tua carpsit
Heu nimium viduo dona Zamosciadae.
Ille tui careat licet et te caelica regna
Distineant, cura non caret ille tui.
Quin memori cultu et merito te iustus honore
Prosequitur, quod eum magna iubet pietas,
Et tua seu duris seu rebus numina laetis
Rite adhibet grato sedulus officio.
Salve o virtutum exemplar, decus addite divis,

114. łącz; nescio quid dium. — 115. tenuo = attenuo. — Z ww. 115 n. por. Hor. III. 3. 70. Desine pervicax referre sermones deorum et magna modis tenuare parvis. Na to podobieństwo wskazał Szyperski l. l. 34. — 117. n. Przyrzeczenia tego nie spełnił poeta. 118. in nomen vela dare: użyte na wzór „vela dare ventis". — 120. eras ind. zamiast trybu warunkowego. — 122. nec minor laus est velle pati inventam (virtutem) surgere: odnosi się do Zamoyskiego. — 123. n. por. Hor. I. 1. 35. n.: quodsi me lyricis vatibus inseres, sublimi feriam sidera vertice. — 128. n. Trzecią żoną Jana Zamoyskiego była Gryzelda Batorówna, córka Krzysztofa Batorego, wojewody siedmiogrodzkiego, siostrzenica króla Stefana Batorego, poślubiona w r. 1583. — 130. virtus: abstractum pro concreto = homo virtute praeditus. Mowa o Zamoyskim. — 131. n. Łącz: tua dona post carpsit heu nimium viduo Zamosciadae. — 133. careo z genet., zamiast zwykłego ablatiwu, na wzór egeo. — 136. quod odnosi się do całego poprzedniego zdania.

Gloria regnantum maxima, summus apex.
Sis felix, tibi perpetua se mente dicavit
Aeternum immota mente Zamosciades.
Quis vero hic mitra insignis pallaqua rubenti
Purpureus capitis tegmine pone sui?
Frontis honore asper, nostri non sanguinis esse
Nec ballatorum de genere arguerim,
Pontificum potius, queis aurea Roma superbit,
Roma orbis victrix, Roma polo imperitans.
Ite humiles genibus terraeque adsternite frontem
Et pedibus sacris oscula prona date.
Hic ille est Quinti celeber cognomine Sixtus
Incorrupti ingens praesidiis animi,
Quo rigida invicto constantia gaudet alumno
Approbat et solidi roboris imperium.
Non solitus curis tricari quippe minutis,
Nec levia excelso volvere consilio,
Sed mente immensas orbis complexus habenas,
Scilicet immensi pastor ut orbis erat.
Quo pax tuta foret, quo Christi gloria sarta
Barbarus atque hostis desineret furere,
Hoc studium pernox, hoc pervigil ille gerebat,
Hanc unam ardenti corde coquebat opem,
In te, Turca, fremens, in te tota igneus ira,
Perpetuis in te viribus ire parans.
Ergo queis primis constat res bellica nervis,
Innumeras sollers accumularat opes
Defraudans geniumque suum parcusque fruendi,
Sed conservandi divitior studiis,
Nec levior magnos quaesita effundere in usus
Et bene parta bono promere iudicio.
Nam quo divitiae, quo gazae structus acervus,

140. apex: 1) wierzchołek spiczasto zakończony, 2) czapka wysoka, 3) ozdoba. 143—212. 4) Opis portretu papieża Syxtusa V. Por. uwagę pierwszą na str. 30. 144. pone = post.: obok. — 150. oscula prona = oscula proni: enallage. — 159. quo = ut se pastore, aby za jego rządów. — 161. pernox: przez całą noc, o rzeczach i osobach. — 165. primis nervis: przeniesione ze zdania głównego do zdania pobocznego. — 171. quo: tendunt; co do myśli por. Hor. Sat. I, 1, 44.;. quid habet pulchri constructus acervus?

Uti congestis ni sciat ars melior?
Hac homo cumprimis divinae particulam aurae
Arte probat, iusto examine munificus,
Cautior hanc itidem postquam circumspicit ille,
Nutanti mundo qua ferat auxilium,
Ecce videt Stephanum belli tum laude vigentem,
Inconcussum animi, diis pietate parem,
Cuius vel totus sceptro bene cesserit orbis,
Omnia qui immotus pondera sustineat.
Tum Stephanus Moscum quatiebat Marte cruento
Livonum repetens debita regna sibi
Victor et Arctoo figebat in orbe tropaea
Ad Tanaim saevos propter Hyperboreas.
Gavisus repperisse virum totoque profusus
Erga illum studio menteque tota animi,
Illius in gremiis posuit sua maxima vota,
Qualis sese auri gemma locat gremio.
Nec mora, thesauros dites, tot structa talenta
Pollicitis offert irrevocabilibus
Et mandat Moscum porro expugnare ferocem
Barbaraque appresso colla domare iugo.
Hinc deus et melior si sic fortuna tulisset,
Nostrum ut venisses, Mosce, sub imperium,
Auctior et populis, et plenis viribus ingens
Concuteret Turcas concuteretque Scytham
Ipsosque arriperet belli ad commercia Persas,
Communis quos Mars ad socia arma vocat.
Et iam consiliis trepidabat Moscica tellus
Seque Asiae nobis subdita regna dabant,
Nec te iam tuleras, Turca importune, superbum
Nec fastu urgebas bella nefanda tuo,
Cum tu, o sola salus columenque, o maxime rerum,

---

173. cumprimis = imprimis. — 184. Tanais = Don. Hyperborei: bajeczny lud, mieszkający w dalekiej północy; potem wogóle lud północny: mowa tutaj o Moskalach. — 189. nec mora: bez zwłoki. — 193. si hinc deus et melior fortuna sic tulisset. — 194. ut venisses zamiast prawidłowego: ut venires. 200 Łącz: Asiae regna dabant se nobis subdita. — 203. nn.; mowa o śmierci króla Stefana Batorego w r. 1586.

Unica spes Sixti atque unica Christiadum,
Subtrahis e mundo te et lumina morte relinquis
Et perimis tecum tot bona coepta simul.
Ipse etiam Sixtus propera te morte secutus,
Cum tibi non posset iam reperire parem,
Innumeras quamvis mortalia saecla propages
Magnorum et iactent nomina multa virum,
Unus homo tamen egregiam saepe instituit rem
Et saepe amotus destruit unus homo.
Nunc tu, Sixte pater, Stephano cum rege beato
Aeterna aeternum vesceris ambrosia
Laetus consiliis communibus, aurea mulcens
Corda ollis, in queis vel voluisse sat est.
Nos maesti et trepidi et deiecti culmine tanto,
Dum venti magnas spes male dilacerant,
Ad vestra ardentes heu nomina suspiramus,
Anne ferant tales saecla futura alios,
An veniat quisquam vestigia vestra secutus,
Curet qui obscenum tollere servitium,
Quod sensim irrepit tacitaque ambage propinquat
Imbelles habili compede collaqueans.
Ceu leporem pavido pacatum corde parumper
Virgulti subter tegmine somnus iners
Dum recreat, procul amota latrante canum vi
Securum infidae pacis in insidiis,
Callidus inventum plantae per signa trisulcae
Venator positis retibus involvit.
O magnae, o divinae animae, o sanctissima corda,
O genus heroum, o unicus orbis amor,
Vos iuvet aeterno, vos carmine compellare,
Vos fama sedes tollere ad aethereas,
Praecipue vos hic pietate Zamoscius aurea

204. Christiades: zamiast Christiani. — 207.: w r. 1590. — 209. propages, (= propago), zachodzi u Pakuwiusza. — Z w. 211. por. wiersz Enniusza: unus homo nobis cunctando restituit rem (o dyktatorze Q. Fabiuszu Maxymie Kunktatorze) por. Cic. de off. I. 24. 84, Cato m. 4. 10. — 213—266. Zakończenie. — 216. ollis, forma archaistyczna = illis. Z zakończeniem wiersza por. Propercyusza II. 8. 10. in magnis et voluisse sat est. — 224. collaqueans: wiążując. — 235. aurea należy czytać przez synizesis.

Percolit aeternum et percoluisse volet,
Et cum non liceat spirantes cernere coram,
Absentum sese pascit ad effigies
Usque animo recolens, quantis tum conscius ausis,
Qua socius laudum parte futurus erat.
Olim ceu sonipes animosa ad proelia natus,
Assuetus sonitus acris amare tubae,
Arduus oppositas saltu turbare phalanges,
Hostem dente audax et pede deicere,
Tum stabulo inclusus lente ad praesepia pigra
Captivo capiti dura capistra gerens,
Si phaleras, si frena ferox splendentia sensit
Audiit aut veteris murmura rauca tubae,
Rectam aurem figit totusque assurgit in artus
Lentamque in stabili calce retundit humum
Illustri cupidus magnum se ferre triumpho
Hostibus aut mediis vulnera saeva dare,
Frustra, nam cupidum retinacula ferrea stringunt
Et vinclum audaci non sinit ire via.
Sed quo provehimur pulchro sermonis amore,
Talia non istis conveniunt numeris.
Haec alias, olim cum suaserit aptior hora
Implevitque manum mascula rite chelys.
Iam mensae amotae, iam regnant libera vina,
Iam iuvenes quaerunt surgere posse toris
Et quaerunt contra consurgere blanda puellae
Turba, arrecta quibus mens volat in choreis.
Musica iamque mele sonuit clarissima signa,
Sponte sua argutum pes micat in numerum:
Cedamus spatiis, morem hunc convivia servant
Attentosque demus lusibus usque oculos.

---

236. percoluisse = percolere. — 238. ad: przy. — 240 erat: indicativus w pytaniu zawisłem. — 241 nn. por. podobne porównanie w Iliadzie ks. 6., ww. 506 nn. i w Eneidzie Wergiliusza: XI. 492 nn. — 246. ca iti: dativus, ze względu na formę metryczną. 246 capistrum, szory. — 261. blanda turba: appositio do puellae. — 263. melos, i, (μέλος) słodki ton, pieśń, śpiew. Szymonowicz użył w liczbie mnogiej formy greckiej „mele“ na wzór Lukrecyusza 2, 412. 505.

Hercules Prodiceus

ad Thomam Zamoscium Magni Joannis F.

(W skróceniu).

Alcidem mihi, Musa, refer, non quantus in Hydram
Non quantusque ierat sternere Geryonem,
Sed qualis modo decursis puerilibus annis
Aetatis primo in limine constiterat,
Imberbes quando iuvenes custode remoto
Iam propriis gaudent se regere imperiis
Inque viam vitae cursu nituntur anhelo
Atque sui praebent non dubium indicium,
Ardua virtutis num se in penetralia mittant,
Num fluxo in vitium se impete praecipitent.

„Hercules Prodiceus", utwór dydaktyczny, poświęcony młodemu Tomaszowi Zamoyskiemu, wyszedł drukiem w Zamościu w r. 1602., wydany przez Piotra Cieklińskiego. W tymto roku miał rozpocząć młody Tomasz gruntowny kurs nauk, stądto winszując mu tak ważnej chwili w jego życiu, wydaje Ciekliński dwa utwory Szymonowicza: odę: Thoma, tu quidem nunc, i poemat: Hercules Prodiceus, ten ostatni napisany przez Szymonowicza umyślnie dla uczczenia tej chwili. Główną treść poematu stanowi opowiadanie o Herkulesie na rozdrożu, znana allegorya sofisty Prodikosa z Keos, zachowana w Xenofonta: Pamiętnikach o Sokratesie. (II. 1, 21—34.) Opowiadanie Xenofonta rozszerza Szymonowicz znacznie. Drugą część utworu (ww. 383—438.), znacznie krótszą od pierwszej, wypełniają napomnienia Tomasza. Utwór jest napisany w dystychu elegiackim.

Prodiceus: Prodicejski tutaj tyle, co: według opowieści Prodikosa, żyjącego współcześnie z Sokratesem.

Oznaczenie wierszy w komentarzu odnosi się do liczb podanych z lewej strony tekstu.

Pierwsza część utworu: ww. 1—382.: Herkules na rozdrożu.

1. Alcides: potomek Alceusza: o Herkulesie. Alceus był synem Perseusza, a ojcem Amfitryona, którego żoną była Alkmena, matka Herkulesa. — Hydra: lernejska, potwór zabity przez Herkulesa w lesie lernejskim koło Argos (druga praca Herkulesa).

2. ierat: indicativus w pyt. zawisłem, por. str. 16, w. 1. Geryon: król wyspy Erytei, o trzech ciałach, pokonany przez Herkulesa. (dziesiąta praca).
decursis annis: por. u Cycerona: pro P. Quinctio: 31. 99. acta decursaque aetate.

10. impete: abl. do rzeczownika impetus, według deklinacyi trzeciej.

Ergo ancepsque sui trepidusque errore iuventae
Desertis solus sederat usque locis,
Multa putans animo, multum ratione vagatus,
Virtutisne alta poneret arce gradum,
15 An vaga multiplici qua se via tramite fundit
Vaderet ignavas carpere delicias
Inque voluptatum miseris se mergeret undis,
Qua rapidus vertex pectora lenta vorat.
Haec alternanti dubiaque in mente frementi
20 Apparent geminae, numina magna, deae.
Ire simul visaeque pari vestigia gressu
Proferre et iam iam non nimis esse procul.
Altera nativo formae praesignis honore
Et vultu et toto libera sponte animo
25 Munditiem membris referens oculisque pudorem,
In castigatis conspicienda bonis.
Finxerat et placidos pacata modestia gestus
Fluxerat inque imum candita palla pedem.
Ast aliam tenera nutriverat arte sagina
30 Lacteaque in toto corpore mollities
Quaesitusque ori color et pigmenta reperta,
Nec facies constans nec lepor ingenuus,
Sed fallaxque nimis candor fallaxque nitebat
34 In cerussatis purpura fusa genis.
41 Tum se sollicito lustrabat sedula visu
Ornatusque ibat cernere saepe suos
Inque alios limis aciem vertebat ocellis,
Ecquis in illam avidus lumina coniceret.
45 Non raro affixam pone aspectabat ad umbram
Sese perpendens illius ad modulos.
Postquam prospectum iuvenis venere sub ipsum
Proximiorque loci constitit esse via,
Non celerare gradum, non immutare tenorem

11—18. por. Xen. Memor. II. 1. 21 — 19—46. = Xen. I. I. §. 22. — 23. prae signis: odznaczający się przed innymi, Ovid. Met. 15. 611. i częściej. — 34. cerussatus: ubielony ołowiem, uszminkowany, Cic. in Pis. 11. 25. — 47—103. = Xen. I. I. §. 23—25. Mowa bogini rozkoszy. — 48. proximior: niezwykły stopień wyższy utworzony od proxime zamiast zwykłej formy: propior.

Diva prior studio nec trepidare avido.
Evolat interea et gradientem praeterit illam
Altera sermonisque occupat officium
Atque ait: „O iuvenum fortunatissime, frustra,
Frustra animum curis conficis ipse tuum,
Frustra suspensam crucias formidine mentem.
Non opus est vobis consilio ambiguo
Nec tibi sollicitae quaerenda est orbita vitae
Nec labor instandus nec via dura nimis.
Me tibi si sociam, tibi me si sumis amicam,
Ipsa dabo cursus ipsa regamque pedes,
Ipsa ego deducam te inter laetissima tempe,
Inter delicias luxuriemque loci.
Quidquid iucundum, quidquid formosius usquam est,
Non pergustatum nil tibi praetereat.
Ast quidquid durum, quidquid rigidumque ferumque,
Immunem te horum degere constituam.
Principio tibi bellorum non ingruet horror,
Non adimet somni munera rauca tuba,
Non rerum nimio pressabit pondere moles,
Nil tibi cum curis, nil tibi cum strepitu.
Unica sola tibi tantum dulcissima cura,
Ut laetus laeto cuncta feras genio.
Obsoni sive insignis se proferet usquam
Gloria, prompta gulae serviet illa tuae,
Pocula seu blandum crescent superantia nectar,
His cupies mensas exhilarare tuas.
Nec solum inventis utebere, lautior ipse
Invenies, quae te sumere non pigeat
Quaeque oculos satiare solent quaeque ire per aures,
Quisquis odor narem suavius insinuat,
Gaudia quaeque manum tangunt quaeque omnibus haerent
Membris, pervolitat quisquis ubique lepor,

---

61. Tempe, dolina tessalska, między Olimpem i Ossą, nad brzegami rzeki Peneios: tutaj użyte na oznaczenie pięknej doliny wogóle = campos. Por. Verg. Georg. II, 469. Owid. Met. 7. 371 i t. p. — 73. obsonium: dodatek w jedzeniu do chleba — jakoto: mięso, ryby, jarzyny (ὀψώνιον): obsoni = obsonii. 80. insinuat = se insinuat: wkrada się, wciska się.

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Sic tu decerpes omnia grata animo.
Te sibi tuta quies, gremio te somnus amico,
Te pluma molli gestiet accipere.
Atque ea ne multo veniant tibi parta labore,
Devita hoc unum strenuus advigilans
Nec tibi convellat mentem malus angor habendi
Nec quaeras, unde haec suppeditare queant.
Non metus haud ullo poteris tu tempore egere
Nec miseras sudans accumulabis opes,
Non mare tentabis ratibus, non vomere terram
Scindes, non fessus corpore, non animo.
Sed quae alii sine fine parant, sine fine recondunt,
Haec tua sunt, his tu iure fruare bonis.
Nil sacrum iubeo esse tibi, nihil esse profanum,
Quoslibet apta manus convolet in loculos
Et quocunque penus spes fulserit alma lucelli,
Hanc rape non tardus, cetera lentus age,
Namque meos ista devinxi lege sodales,
Quod libitum cuiquam est, ut liceatque simul
Liberaque omnigeni permissa licentia quaestus,
Utile sit tantum, turpe nefasque nihil“.
Talia dicentem iamdudum obtutibus heros
Adversis tacito et lumine pervolitat.
Tandem pauca rogat: „Quo te, dea, semine cretam
Esse rear? famam nominis ede tui“.
Illa sub haec paulum verbis et mente morata:
„O iuvenis, non mi nominis unus honos,
Ex animo me quisque suo fingitque vocatque.
Sum bona, sum felix — sum mala, sum misera.
Felicem dicunt socii dicuntque beatam
Et praesens numen me mea turba colit.
Infelicem alii dicunt dicuntque malignam.
His petor ex odio scilicet opprobriis.

---

101. lucelli, deminutivum = lucri. Por. Hor. Ep. I. 18. 102.—107—120 = Xen §. 26.
116. praesens: appositivum: w znaczeniu: życzliwy, pomocny, łaskawy, opiekuńczy = propitius.

Quisquis amicus erit, gnavam laudatque probatque,
Deminuit famam, quisquis acerbus erit“.
His intervenit dictis tandem altera diva
Et tales leni protulit ore sonos:
„Alcida generose, etenim iam nomen et ingens
Fama tua in nostris auribus increbuit.
Det veniam, quaecunque prior properavit adire,
Sermoni nostro det facilemque locum
Et nobis studium esse tui curamque putato.
Et te conventum me bona causa monet.
Ispa ego te novi, quo sis genitore profectus,
Novi ego, queis aevum duxeris in studiis,
Ingeniique tui patuit mihi libera vena,
Quamque geras mentem quosque geras animos.
Hinc spes constantes, hinc mi fiducia de te,
Hinc de te noctes maceror atque dies.
Si te forte meis socium secessibus addas,
Seu dux ire viae, seu velis ire comes,
Te fore, qui magnum factis ingentibus orbem,
Te fore, qui caelum, qui maria exsuperes.
Nec tibi gestorum cumulo certaverit alter,
Seu tractes pacem, seu fera bella geras.
Ipsa ego te propter longe sublimior ibo
Audeboque astris ferre caput propius
Coetibus inque virum maior mea gloria surget.
Tum divam me omnes, tum dominamque ferent
Nec te blandiloquis ductabo garrula verbis
Nec dabo suadendi mollia principia.
Quam vitam deus et simplex natura paravit,
Quam legem rebus, quam faciem imposuit,
Hanc referam et dempta caligine singula promam,
Singula nuda tibi, singula vera tibi.
Omnia, quae toto visuntur commoda mundo,
Quidquid honestum usquam, quidquid ubique bonum,

121—176. = Xen. §. 27, 28. — 125. quaecunque prior: podmiot; łącz: det veniam det facilemque locum et putato. — 128. conventum: esse. — 130. queis: por. wyżej str. 31 i 36 — 141. te propter: anastrofa.

Nil venit invicto mortalibus absque labore,
Cuncta labore cati dantque locantque dii.
Sudandum, contendendum, cura alta voranda!
His veniunt magnis dona operae pretiis,
Seu cupies superum tibi delenire favorem,
Cura erit, ut superos cum pietate colas,
Vivere seu caris quaeres iucundus amicis,
Candida ab officiis crescit amicitia,
Sive voles, ut te populi venerentur et urbes,
Urbibus et populis commodus esse velis,
Seu posces, quem mox patria admiretur et Hellas,
Claris in patriam promeritis vigeas.
Frugibus ut tellus, pecore ut sint pascua laeta,
Curandum pecus est estque colendus ager.
Si tibi bellorum veniat non parva cupido,
Cives ut serves, hostibus ut noceas,
Durum Martis opus, multa impendenda magistris
Militiae cura est, multa ferenda animo.
Magnae artes ediscendae nec mitior usus,
Usu artes constant, usus ab arte venit
Corporis et vires valido firmantur ab usu,
Praesto ut sint rigidae mentis ad obsequium.
Et simul algorem, simul et perferre calorem
Sint dociles, labor et quidquid anhelus amat“.
Non tulit hortantem impatiens diva improba plura
Atque interpellans fervida verba dedit:
„O puer, o tenerae florem modo nacte iuventae,
Sentis, quo sermo te iste protervus agat?
Saxa inter praerupta interque horrentia tesqua,
Quo pes, quo nunquam semita pressa solo
Non ulla apparent positae vestigia plantae.
Tota remota via est, aspera tota via est.
Talia vix vita constant solacia vitae.
Carpenda illa brevis neque terenda nimis.

157. superum = superorum. — Ww. 177–192. = Xen. §. 29. — 181. tesqua = tesca: dzikie okolice, puste miejsca, por. Hor. Ep. I. 14. 19. — 182. quo = quo solo.

Quid iuvat insano tantum indulgere labori,
Quod quaeras brevius quodque habeas melius?
Vivas, dum vivis, reseces spem, diffluit aetas.
Sis laetus paucis, me duce laetus eris,
Me duce pacata incedes regione viarum,
Me duce fortunae te in gremium referes“.
Tum virtus: „O te miseram nimiumque supinam,
O falsis lusam semper imaginibus!
Tune boni quidquam aut laeti quidquamve venusti
Tun habeas, possis dicere quod volupe,
Cum te omnis fugiat sollertia, cum tibi pensi
Sit nihil et minimum vix moveas digitum?
Ipsa etiam se gaudet emi sudore voluptas,
Ipsa etiam curis pascitur et studiis.
Quam tu nec voto iustove cupidine captas
Nec desiderio das spatium usque suo.
Mensa tibi ante famem, ante sitim carchesia plena
Et saturata voras et temulenta bibis.
Utque cibi surdum possint revocare palatum
Blandius et subeat gutturis esca moras,
Omnia vexantur late fora, turba coquorum
Pervigilat, solum hoc ducitur artis opus.
Nec reperire merum levior labor, acrius illud,
Mitius hoc, istud lene ciere sitim.
Scilicet hesternum ut fallant nova pocula Bacchum,
Dum crudus lento nauseat in stomacho,
Quaeritur aestivas si quis glaciesque nivesque
Mons celat, si quo fonte rigescit aqua.
His tu praetepidos infringis nectaris ignes,
Hic illex, ne sis sobria, saepe monet.
Utque suis somnus te suavis implicet alis,
Quo non pulvillo quove tapete cubas?
Lectulus exstruitur mollissimus, illius oram
Umbellae et circum nimbus opacat hians.
Ipsa etiam fulmenta parant lenire quietem

193—354. = Xen. §. 30—33. — 205. carchesium (καρχήσιον) rodzaj kubka (Wergiliusz, Owidyusz.) — 212. lene: est, ut cieat.

Et se sub strati margine subiciunt.
His tu tormentis requiem petis, haec tibi somnum
Et male tutantur nec bene conciliant.
Defessis meritum donat natura soporem,
Ut recreet vires utque labore levet.
Non tibi causa huius tam seria, sed quia nulli
Invigilas facto nil agitasque rei,
Ignave ut fallas languentia taedia vitae,
Saepius in somnum te sepelire cupis.
Mox somno absumis potiorem lucis honorem
Et spolias vitam commodiore die.
Te Pater omnipotens diis immortalibus unam
Addiderat, caelo tu quoque iura dabas.
Sed te idem Pater omnipotens eiecit Olympo
Dixitque indignam moribus aethereis
Nec coetus celebrare hominum tibi tuta potestas
Nec caput in populo vertere conspicuum.
Te dammare senes, te spernere turba laborat,
Te vir, te mulier, quae sapit, improperat.
Laus tua purgatam nunquam tibi transiit aurem,
Vera laude nihil dulcius aure sonat.
Non opere in proprio satiasti lumina amica,
Nil oculis proprio pulchrius est opere.
Mendacem novere omnes; iurata vel olim
Affirmes, surdis dixeris auriculis,
Sive opis indigeas et te mala damna fatigent
Clamosisque voces fletibus auxilium,
Nemo impertiri, nemo te tollere curet,
Destituant omnes despiciantque palam.
Imprudens, si forte aliquis tua iussa sequatur,
Namque sciens nemo se tibi dediderit,
Qui te quique tuos mores pernoverit ante.
Nemo adeo praeceps, nemo sui hostis erit.
Me si forte roges, quo me duce, quo lare tuter,

252. conspicuum: użyte proleptycznie. — 254. impr pero: wyraz używany w późniejszej łacinie: z pogardą zarzucać. (Petronyusz). — 256. aure: abl. zamiast dativu. — 259. iurata vel olim affirmes: w znaczeniu przyzwalającem. — 289. Por. Hor. ep. 1. 1. 13.: ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter.

Queis properem factis tempora conterere,
Principio me laeta fovent consortia divum,
Mi caeli semper libera porta patet
Et terras habitare datum, quacunque bonorum
Floret honos, venio semper in ora virum,
Sive quis amsanctos superum molitur honores,
Me sociam primis advocat auspiciis,
Seu genus humanum factis illustribus ornat,
Nil gestum retur me sine, quisquis agit.
Non est, quod mecum quisquam contendat honore,
Sive apud ille deos sive apud ille homines.
Quo studio me cunque sibi quis poscit amicam,
Adsum nec renuo fida ministeria.
Me nocturna faber vigilans ad lumina quaerit
Et melius mecum currere sentit opus,
Me custode domum et sanctos servante penates
Florentes natos educat ipse pater.
Ipsa ego praesideo famulis operasque reposco,
Ipsa reposco operas sedula, blanda tamen.
Aurea pax terras perfudit divite cornu,
Pacis ego sollers carpere divitias.
Mars venit et pugnae late sonuere cruentae,
Nulla manus bello me prior ante eat.
Prima adsum socia arma ferens, me prima periclis
Offero, certa simul vincere, certa mori.
Cana fides niveique meo se corde receptant
Sensus, sola bonis laetor amicitiis.
Neu me nulla putes solacia cedere ventri,
Accipe, quam mensae dona beata meae.
Non tentat quemquam nostrum inclementior esca
Nec variare cibos mica negotioli est.

295. amsanctus : = omni parte sanctus. — 298. me sine: anastrofa. por. w. 141., Aelinopean 109 (359), Imag. diaetae Z. 36, 49. — 299. non est quod : w czemby, pod jakim względem. — 300. apud ille Deos i dalej = ille apud deos, ille apud homines. — 309. dives cornu = róg obfitości. — 310. sollers z bezokolicznikiem na wzór Horacego 4. 8. 8 i innych poetów. — 314. certus z bezokolicznikiem ; zdecydowany. — 320. negotiolum : wyraz zdrobniały do negotium : zajęcie, wyraz zachodzący u Plauta i raz w liście Cycerona ad Qu. fr. 3. 4. — mica: mała cząstka, okruszyna, odrobina. mica negotioli = drobnostka trudu. żaden trud, tutaj: nie mam trudu, nie trudzę się.

Plebeiis fruimur, fruimur dulcedine summa,
Latranti stomacho quidlibet est volupe,
Latrantem sequimur stomachum, quod mella, quod omnes
Lautitias vincit, vincit et artifices.
Suavius alma sitis puris se invitat in undis,
Quam vestra in toto nectare luxuries.
Ast suasor somni nobis sudorque laborque,
O qualem vobis otia nulla dabunt.
Deserat ille licet sero veniatque vocatus,
Non nos sollicitos lectulus asper habet.
Vel veniat solitaque artus aspergine tangat,
Interea occurrant, quae peragenda prius.
Non nobis abit invitis querulosque relinquit,
Cedit sponte locum, tempore deinde redit.
Laude senum navi iuvenes se crescere gaudent
Spectarique volunt deminuique timent.
Ast sanctos meritisque graves annisque verendos
Iustus honor iuvenum tollit in astra senes.
O quanta illorum perfundunt gaudia mentes,
Dum memorant aevi fortia facta sui.
Nec minus interea macti praesentibus orsis
Pertendunt senii vincere desidiam,
Diis cari pietate mera et virtutibus almis
Dilectique suis rite patres patriae.
Tandem fatalis quando se admoverit hora
Et veniet tenebris mors adoperta caput,
Non illos tellure premunt oblivia iniqua,
Quin durant saeclis innumerabilibus
Illustresque vehit sublimi gloria curru
Et renovat famam sedula posteritas.
His tibi, care puer, fas est sine fraude potiri,
Care puer, magno de genitore sate.
Hanc tibi fortunam, haec rerum pulcherrima fata
Spondeo, tu meritis fac potiare tuis".

321. plebeiis: cibis. — 335. navus = gnavus. — 336. deminui timent = ne deminuantur. — 342. pertendo: ciągnę: pertendo vincere = studeo, pragnę, chcę. — 347. quin: ba nawet, nawet, i owszem.

Dixerat atque illam lustraverat aureus ignis
Et circum radiis est redimita comam.
Tunc vero Alcides totis ardere medullis
Visus et ingentes pectore flare animos,
Quam primum monitis sese ut praeberet honestis
Virtutisque iret totus in arbitrium.
Qualis ubi sonipes generoso semine cretus
Aetatis robur sentit inesse sibi
Nondum frena sciens, nondum sessore notatus,
Ludere tantum audax margine gramineo,
Si tuba terribilem sonitum procul aere canoro
Sustulerit, fixis sistitur auriculis
Et pede pulsat humum et vibratos contremit artus
Et marte attonitus tangitur horrisono.
Tum memorat: „Si, diva, mei, si tanta cupido est
Et movet aetatis te pia cura meae,
Nulla mora est, te, diva, sequor, tibi dedicor uni,
Suscipe tu vitae lubrica lora meae“.
At dea deterior vultu perstabat iniquo
Et nova quaerebat conserere alloquia.
Ter conata manu iuvenem contingere, ter se
Subduxit torvo paene supercilio.
Tandem spreta abiit silvasque intravit opacas.
Ille bonae divae iunctus erat lateri
Aeternumque eius mansit mancepsque comesque,
Eius erat vivus, mortuus eius erat,
Donec sidereas fama penetravit ad arces,
Nunc ubi felicem vescitur ambrosiam.
Thoma, meae dulcis lepor et tutela Camenae,
Care puer, magni maxima cura patris,
Nunc mihi tu Alcides, nunc tu Iovis altera proles,
Tu quoque mi fies nobilis historia.
Iam tibi formosam molli lanugine malam

355—382 = Xen. §. 33. (koniec.) — 371. sonipes: por. Aelinopaean. w. 96 (= 346.); z ww. 361 nn. por, Imagines diaetae Zamoscianae ww. 245 nn. — 373. nondum sessore notatus = nondum asessore notatus. — 371. dedicor = dedico me. — manceps: użyte niezwykle = mancipium, własność. — Druga część poematu: 383—438. Napomnienia Tomasza.

Cinget, non aetas tarda venire solet.
Iam te constituet divisa ambage viarum,
Sed tibi virtutis sola terenda via est.
Nil mortale tibi, nil fas spectare caducum.
Herculis exemplo iam modo pone gradum,
Ardua qua caelo condit se semita, quo non
Aspirant viles, frigida corda, animae.
Te decet ante omnes pulchra florere iuventa,
Ante omnes quando te bona fata fovent.
Te decet et magnos patris sperare triumphos,
O patris exemplis ingrediare viam!
Ille est virtutum norma et certissima amussis,
Ante omnes ille est Amphitryoniadas.
Eheu quam crudae plane immemor ille senectae
Immemor et morbos immemor atque famem
Horrendumque gelu saevos interque triones
Immemor et mediae tempora dira hiemis
Dura expugnatur circum castella sub armis
Nunc sedet et vasto fulmine saxa ruit.
Defecere acresque viri fervensque iuventus,
Ille animis rigidum constabilit senium.
O dii, qui magnos hominum curare labores
Et iustis orsis ferre soletis opem,
Hoc nobis servate caput, ne sole remoto
Hoc tandem in tristes cuncta abeant tenebras.
Tu fili, factisque refer meritisque parentem,
Non satis est claro sanguine te genitum.
Aequandum genus est virtutibus, i pede fausto
Et tanto dignum te genitore proba.
Sed tibi post bellis aderit maturior aetas,
Tunc tu bella manu dexteriore petes.
Nunc te Musarum poscunt commercia, nunc tu
Redde aurem pulchris, redde, puer, studiis,
Hic etiam invenies vestigia magna parentis,

400. Amphitryoniades: potomek Amfitryona: tj. Herkules (zachodzi u Katullusa, Wergiliusza, Owidyusza). — 402 nn. Accusatiwy: morbos, famem, gelu, tempora zależne są od inter we w. 403. — 403. triones = septentriones. — 417. post: później.

Hic etiam exemplis illius ire potes.
O quoties illum iuvenem miratus Apollo est
Et petiit comites inter habere suos!
O quoties stupuere deae, stupuere Camenae
Atque suam cessit Calliopea lyram.
Ille etiam vidit sapientum templa serena,
Tunc etiam peperit nomen in orbe sibi.
Nunc quoque Musarum memorem se iactat alumnum,
Mars illum quamvis sanguinolentus habet.
Care puer, patris cupidus praecepta capesse,
Nil patris est tanti sanctius imperio.
Nimirum ille nihil ducit te carius uno,
Deceptum partem non volet ille suam.
Maxima quae censet, quae praeclarissima credit,
Haec iubet, his docilem te, bone, dede, puer.
Seu pacem, seu bella geres, te Musa sequetur,
Musa beat caelo, cetera mortis erunt.

E tragoedia, quae „Penthesilea" inscribitur, episodii secundi initium.*

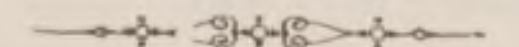
Cupido vitae tuque sol pulcherrime,
Qui lumen hoc nobis fruendum commodas,
Quam blanda amoris illecebra sensibus
Illaberis nostris et avidos detines,
Ut mole quamlibet malorum asperrima
Premamur et ferendo vix simus pares,
Tamen tueri pervicaces quaerimus
Hoc corporis quasi carcere in teterrimo
Animam misellam ingratiisque vivimus.
Vel mi quis usus lucis hoc dono frui,

---

422. W illius „i" krótkie. — 426. Calliopea = Calliope, muza wiersza bohaterskiego. — 433. deceptum: se esse.

* Wyjątek z epeisodion drugiego, którego początek stanowią żale Andromachy, żony Hektora, nad swym losem (ww. 459—500). Metrum: trymeter jambiczny (t. zw. senarius.)

Quae nulla sum, quae sum umbra et umbrae somnium
Interque vivos functa paene obambulo?
Nam cassa coniunx morte deiecto viro,
Non illa viva, sed perinde est mortua.
Tamen reluctor funeri concedere
Pacemque apisci morte finitis malis,
Dulcissime Hector, nam tibi fortissimi
Nomen vel omnes affatim dant ceteri.
Tu mel meum, meus fuisti tu lepor.
Quando cruentum auro redemptum supplice
Te genitor infelix reportabat domum
Atque in sepulcri collocabat limine,
Cur non cruenta victima ad rogum tuum
Una occidi huncque spiritum pessum dedi
Vel mortuales inter aeternum tibi
Coniuncta tecum uno beata funere?
Testor fidele pectus et dextram tuam
Mihi benigne cognitam, hosti fortiter,
Optasse nec vitasse me hanc fati vicem,
Quin usque suspirare pulverem ad tuum.
Sed me pusilla, vagiens nati tui
Detinuit aetas, editi satu tuo,
Orbus parentum ne misellus debita
Alimoniae careret ope sanguis tuus,
Olimque servaretur ad necis tuae
Iustam ultionem, vel manu eductus mea,
Utcunque matrum cura mollior cluit
Neque educare est nata fortes spiritus,
Desertus omni parte ne tamen foret
Operamque saltem nostram haberet anxiam,
Habere quando non licuit aptam tuam
Manum magistram subque te florescere.

16. apisci = adipisci. — 25. mortualis = mortalis. — 37. cluit, mniej używana forma = cluet: uchodzi za. — 38. nata est: mater.

Spis rzeczy.

Sprostowania:

Str. 5. w. 12, str. 8. w. 4. i str. 21. w. 21. należy czytać: nenia.
Str. 13. w. 1. czytaj: Joseph.
Str. 20. w. 61. po tibi dodaj przecinek.
Str. 24. w. 12. czytaj: autumat.
Str. 31. do w. 16. należy dodać objaśnienie: „Diereza przypada wbrew prawidłom metrycznym po pierwszej części składowej czasownika złożonego“.
Str. 33. do w. 230: involvit należy czytać ze względów metrycznych: involuit na wzór Horacego I. 23. 4. siluae.
Str. 41. w. 28. czytaj: candida.

Wiadomości szkolne.

I. Skład grona nauczycielskiego z końcem roku szkolnego 189⁸/₉.

A) W zakładzie głównym.

a) Dla nauki przedmiotów obowiązkowych.

1. **Skupniewicz Józef**, c. k. radca szkolny i dyrektor, członek Rady szk. okręg., uczył języka łacińskiego w klasie IIIb. — 6 godzin w tygodniu.
2. **Perfecki Romuald**, profesor w VIII. randze, gosp. klasy IIIb, zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów klas niższych, uczył języka greckiego w klasie IIIb., polskiego w kl. IIa, IIIb i IV., niemieckiego w kl. IIIb. — 18 godz. w tyg.
3. **Kubisztal Stanisław,** dr. fil., profesor, uczył geografii w kl. Ia, historyi i geografii w kl. IIa, IIb, IIIa, IIIb i VI — 21 godz. w tygodniu.
4. **Kusionowicz Michał**, profesor w VIII randze, w drugiem półroczu na urlopie.
5. **Wasilkowski Józef**, profesor w VIII randze, gosp. kl. IV., uczył języka greckiego w kl. IIIa, IV., polskiego w kl, V, VI i VIII — 18 godz. w tygodniu.
6. **Zaremba Stanisław**, profesor, gosp. kl. Ib, i IIa, uczył języka niemieckiego w kl. Ib, IIa, IIb, i IIIa — 20 g. w tygodniu.
7. **Mikuła Ludwik**, profesor, gospodarz kl. V, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. IIIa, IV, V, VI i VII, fizyki w kl. IV i VII. — 22 godz. w tygodniu.
8. **Dembitzer Zacharyasz**, profesor, gospodarz kl. VII, zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów klas wyższych, uczył języka łacińskiego w kl. VII i VIII, greckiego w kl. VII i VIII — 19 godzin w tygodniu.
9. **Ks Sienkiewicz Józef,** profesor, uczył religii ob. łacińskiego w kl. I—VIII — 16 godz. w tygodniu.
10. **Christof Piotr,** profesor, gospodarz kl. VI, zawiadowca niemieckiej biblioteki dla uczniów, uczył języka niemieckiego w kl. IV—VIII. — 20 godz. w tygodniu.
11. **Ks. Wojciechowski Antoni,** profesor, uczył religii ob. gr. kat. w kl. II—VIII (zakładu głównego i równorzędnych ruskich), języka ruskiego w kl. Ia i b i IIa i b — 18 g. w tyg.

12. **Hahn Wiktor**, dr. fil., profesor, gospodarz kl. III a. zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył języka łacińskiego w kl. III a, greckiego w kl. V. i VI, polskiego w kl. VII. — 19 godz. w tygodniu.
13. **Bielawski Stanisław**, nauczyciel, gospodarz kl. Ia, uczył języka łacińskiego w kl. Ia, IV. i VI. — 20 godzin w tygodniu.
14. **Siwak Michał**, nauczyciel, gospodarz kl. VIII., uczył języka polskiego w kl. IIb, historyi i geografii w kl. IV, V, VII. i VIII., logiki w kl. VII, psychologii w kl. VIII. — 20 godzin w tygodniu.
15. **Łomnicki Jarosław**, nauczyciel, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył matematyki w kl. Ib, historyi naturalnej w kl. Ia, Ib, IIa, IIb, IIIa, IIIb, V. i VI. — 19 godzin w tygodniu.
16. **Hawel Julian**, nauczyciel, uczył rysunków w kl. I—IV. — 24 godz. w tyg.
17. **Rychlik Aleksander**, zast. naucz., w drugiem półr. na urlopie.
18. **Zenowicz Włodzimierz**, zast. naucz., uczył języka polskiego w kl. Ia, Ib, IIIa, języka niemieckiego w kl. Ia, matematyki w kl. IIa. — 18 godzin w tygodniu.
19. **Goligowski Antoni**, nauczyciel szkoły dla przemysłu drzewnego, uczył rysunków odręcznych w kl. Ib. — 4 godziny w tygodnin.

b) Dla nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Kubisztal Stanisław, j. w. uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IIIa i IIIb. — 2 godziny w tygodniu,
2. Siwak Michał, j. w. uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IV. i VII. — 3 godziny w tygodniu.
3. Zaremba Stanisław, j. w. uczył kaligrafii w 2 oddziałach — 2 godziny w tygodniu.
4. Mikuła Ludwik, j. w. uczył śpiewu w 2 oddziałach — 2 godziny w tygodniu.
5. Finger Gustaw, nauczyciel szkoły dla przemysłu drzewnego uczył rysunków geometrycznych — 4 godziny w tygodniu.
6. Mianowski Władysław, naczelnik straży pożarnej miejskiej i kierownik ćwiczeń towarzystwa „Sokół“, uczył gimnastyki — 6 godzin w tygodniu.

c) Dla nauki religii mojżeszowej.

7. Grünes Wilhelm, kierownik szkoły lud. izr. fund. bar. Hirscha, uczył religii mojżeszowej w 8 oddziałach — 8 godzin w tygodniu.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

a) *Dla nauki przedmiotów obowiązkowych.*

1. **Niedzielski Sofron**, profesor w VIII. randze, kierownik równorzędnych klas ruskich, uczył języka łacińskiego w kl. VII. i języka ruskiego w kl. przygotowawczej — 12 godzin w tygodniu.
2. **Polański Kornel**, profesor w VIII. randze, uczył historyi powszechnej i geografii w II. IV. V. VI. i VII. — 18 godzin w tygodniu.
3. **Nasalski Julian**, profesor, gospodarz klasy III., uczył języka łacińskiego w kl. III. i VI., języka greckiego w kl. VII. i kaligrafii w klasie przygotowawczej — 18 godzin w tygodniu.
4. **Salo Ludwik**, profesor, gospodarz klasy VII. i zawiadowca biblioteki niemieckiej dla uczniów, uczył języka niemieckiego w kl. IV. V. VI. i VII. i matematyki w klasie przygotowawczej — 10 godzin w tygodniu.
5. **Kordasiewicz Emil**, profesor, uczył historyi naturalnej w kl. I. II. III. V. i VI. — 19 godzin w tygodniu.
6. **Dolnicki Leon**, profesor, gospodarz klasy I., uczył języka niemieckiego w kl. I. i II., geografii i historyi powszechnej w kl. I. i III., nadto geografii w kl. Ib. zakładu głównego — 20 godzin w tygodniu.
7. **Kuźma Leoncyusz**, profesor, gospodarz klasy przygotowawczej, uczył języka łacińskiego w kl. I., języka greckiego w kl. III., i języka niemieckiego w klasie przygotowawczej — 19 godzin w tygodniu.
8. **Sienicki Antoni**, nauczyciel, zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów, uczył języka polskiego w klasie przygotowawczej i w kl. I—VII — 17 godzin tygodniowo.
9. **Nalewajko Grzegorz**, nauczyciel, gospodarz klasy V., uczył języka łacińskiego w kl. IV. i V., języka greckiego w kl. V., nadto języka łacińskiego w kl. V. zakładu głównego — 23 godzin w tygodniu.
10. **Makaruszka Eustachy**, nauczyciel, gospodarz klasy VI., zawiadowca biblioteki ruskiej dla uczniów, uczył języka greckiego w kl. VI., języka ruskiego w kl. VI. i VII., logiki w kl. VII., nadto języka ruskiego w kl. V. VI. VII, i VIII. zakładu głównego — 21 godzin w tygodniu.

11. **Kołodnicki Emil,** nauczyciel, gospodarz klasy IIb, uczył języka ruskiego w kl. II. nadto języka łacińskiego w klasie I b. i II b zakładu głównego — 19 godzin tygodniowo.
12. **Rybaczek Michał,** nauczyciel, uczył matematyki w kl. IV, V, VI i VII, fizyki w kl. IV i VII, nadto matematyki i fizyki w kl. VIII zakładu głównego — 24 godzin tygodniowo.
13. **Witoszyński Jarosław,** zastępca nauczyciela, gospodarz klasy II, uczył języka łacińskiego w klasie II, jęz. niemieckiego w kl. III. nadto języka łacińskiego w klasie IIa. zakładu głównego — 20 godzin tygodniowo,
14. **Waszkiewicz Michał,** zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IV., uczył języka greckiego w klasie IV, języka ruskiego w kl. I, III, IV i V, nadto języka ruskiego w kl. III. i IV. zakładu głównego — 20 godzin tygodniowo.
15. **Rakowski Jan,** zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl I, II i III, nadto matematyki w kl. Ia, IIb i IIIb. zakładu głównego — 18 godzin tygodniowo.
16. **Ks. Dobrzański Władysław,** katecheta szkoły wydziałowej żeńskiej, uczył religii w kl. Ia i Ib. i w kl. przygotowawczej, (zarazem ekshortator dla uczniów tych klas) — 6 godzin tygodniowo.

b) dla nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Polański Kornel, j. w. uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IV i VII — 3 godziny tygodniowo.
2. Dolnicki Leon, j. w. uczył historyi kraju rodzinnego w kl. III. — 1 godzinę tygodniowo.
3. Nasalski Julian, j, w., uczył kaligrafii — 2 godz. tygodn.
4. Witoszyński Jarosław, j. w., uczył śpiewu — 4 godz. tyg.
5. Goligowski Antoni, j. w., uczył rysunków odręcznych — 4 godziny tygodniowo.
6. Schindler Marceli, dyrektor szkoły wydziałowej żeńskiej, uczył gimnastyki — 5 godzin w tygodniu.

Zmiany w składzie grona nauczycieli w ciągu roku 1898/9.

Mianowani:

a) dla głównego zakładu rzeczywistymi nauczycielami: Siwak Michał (reskr. minist. z dnia 24. czerwca 1898 l. 11931),

Bielawski Stanisław i Łomnicki Jarosław (reskr. minist. z dnia 27 sierp. 1898 l. 22254); Hawel Julian (reskr. minist. z d. 27. lutego 1899 l. 4605); zastępcami naucz.: Bratkowski Roman (reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 3 listop. 1898 l. 28117), Zenowicz Włodzimierz (reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 6. kwietnia 1899. l. 7381).

b) dla klas równorzędnych ruskich rzeczywistymi nauczycielami: Dolnicki Leon i Sienicki Antoni (reskr. minist. z dnia 24. czerwca 1898 l. 440); Kołodnicki Emil i Rybaczek Michał (reskr. minist. z dnia 27. sierpnia 1898 l. 22254).

c) dla innych zakładów tutejsi nauczyciele: Bojarski Władysław dla gimn. Franc. Józefa we Lwowie (reskr. minist. z dnia 24. czerwca 1898 l. 11931), Dr. Wiśniowski Tadeusz dla tegoż zakładu (reskr. minist. z dnia 27. sierpnia 1898 l. 22254), Kryciński Waleryan dla Szkoły przemysłowej we Lwowie (reskr. min. z dnia 11. października 1898 l. 14219).

Przeniesieni:

W tym samym charakterze służbowym zastępcy nauczycieli: Matwijas Sofron do Przemyśla (reskr. z dnia 29. sierp. 1898 l. 17452), Fediów Stefan i Piekarski Józef do Stanisławowa (reskr. z dnia 23. sierpnia 1898 l. 16931), Hrycewicz Bazyli do Buczacza, Witoszyński Jarosław z Buczacza do tutejszego zakładu (reskr. z dnia 31. sierpnia 1898 l. 18202) i Barański Maryan do Rzeszowa (reskr. z dnia 16. września 1898 l. 23251), Bratkowski Roman do Szkoły realnej w Tarnopolu (reskr. z dnia 11. kwietnia 1899 l. 9202).

II. Plan nauki w roku szkolnym 1898/9.

A) W zakładzie głównym.

Nauka odbywała się według planu naukowego, zawartego w instrukcyi z r. 1884 i późniejszych rozporządzeń Wysokiego c. k. Ministerstwa W. i O. jakoteż Wysokiej c. k. Rady Szkolnej krajowej.

Wykaz lektury.

A) Lektura łacińska.

Kl. III Corn. Nep., Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Epaminondas, Pelopidas.

Kl. IV. Caes. B. G. I do rozdziału 29., II. III i z VII 36—54. Ovid. Met. De Philemone et Baucide, Coloni Lycii in ranas mutantur, Arion a delphino servatur.

Kl. V. Liv. ks. I i XXI. — Ovid. Met: Describuntur quattuor aetates humani generis, Deucalion et Pyrrha, Cadmus draconem Martium occidit, De Icaro et de Perdice, Fabula de Mida rege; Tasti: De Jano biformi, Terminalia, Liberalia, Ludi Ceriales. Trist: Describitur hiems Tomitana, Ovidius de vita sua; Ex Ponto: Rufino; Ex reliquis elegiis: In mortem Tibulli poetae.

Kl. VI. Sallustius: Bellum Iugurth., Cicero in Catil. I., Vergilius Aen. I., Eclog. I, IX, Georg. Laudes Italiae, de apibus; Caes. bellum civile wybór z ks. III.

Kl. VII. Cicero: pro Milone, pro Ligario, Laelius; Vergilius Aen. II. do 400, VI. i z VIII: Aeneas arma miratur.

Kl. VIII. Horat. Carm. I. 1. 3. 6, 14, 31; II. 2, 7, 10, 13, 14, 16, 17, 18; III: 2, 8, 29, 30; IV: 3, 5, 7; Epod: II, 2; Sat: I, 1; II. 1; Epist. I. 2; Tacit. Germania 1—27; Annales IV. 1—9, 37—42, 57—59; XV. 60—65; XVI. 21—35;

B) Lektura grecka.

Kl. V. Fiderer Chrest. Xenof. Anabasis: Powód do wojny, Pochód przez Cylicyę, Pochód przez Babilonię, Układy Hellenów z Aryjajosem, Charakterystyka wodzów greckich, Walki z przyrodą; Cyropedya: Cyrus u swojego dziadka, Obrona Sokratesa; Homer Il. I. IV.

Kl. VI. Hom. Il. V, IX, XVI, XIX. Herodot ks. VII 1—25, 31—144, 172—186 i 198—238. Xenofonta: Herkules na rozstajnej drodze; Obrona Sokratesa II.

Kl. VII. Demostenes Ol. I. II., Philipp. III., Odyssea VI, VII, VIII, XVIII.

Kl. VIII. Platon: Apologia Sokratesa i Fedon (ostatnie rozdziały), Sophokles: Edyp król; Odyssea I.

C) Lektura polska.

Kl. V. Oprócz ustępów, zawartych w Próchnickiego Wzorach poezyi i prozy, przeczytano w całości Mickiewicza. „P. Tadeusza“

Oprócz ustępów zawartych w Wypisach, czytano prywatnie: W kl. VI. Heidenstein Pamiętniki; Pasek Pamiętniki; Sienkiewicz Ogniem i mieczem, Potop, Pan Wołodyjowski; Rzewuski Listopad, Niemcewicz Powrót posła.

W kl. VII. Słowacki Balladyna, Lilla Weneda, Książę niezłomny; Kraszewski Powrót do gniazda; Korzeniowski Spekulant; Byron Oblężenie Koryntu i Więzień Chillonu.

W klasie VIII.: Krasiński Nieboska Komedya; Szekspir Koryolan, Makbet.

D) Lektura ruska.

Oprócz ustępów zawartych w Wypisach, czytano w całości

W kl. VII. w I półr. Lewicki: Switohlad ukraińskoho naroda, w II półr. Ustyanowicza: Jaropołk.

W kl. VIII. Czajczenko: Soniasznyj promiń; Kolessa Szewczenko i Mickiewicz.

E) Lektura niemiecka.

Oprócz ustępów zawartych w Wypisach, czytano w całości:

w kl. VII. w szkole: Hermann und Dorothea, Julius Caesar; jako lekturę domową: Emilia Galotti i Julius von Tarent.

w kl. VIII. w szkole: Iphigenie auf Tauris i Wilhelm Tell; jako lekturę domową: Jungfrau von Orleans i Kätchen von Heilbron.

Nauka religii mojżeszowej.

I. klasa. Historya biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcoro przykazań. Modlitwa poranna i błogosławieństwa.

II. klasa. Historya biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objaśnienie dekalogu. Obowiązki względem Boga. Święta i posty. Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.

III. klasa. Historya biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Trzy nauki główne wyznania

mojżeszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Modlitwa na sobotę. Halell.

IV. klasa. Historya izraelitów pod panowaniem Syryi, Machabeusze. Panowanie Rzymian. Upadek państwa. Bar Kochba. Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne.

V. klasa. Ustawy moralne i etyczne.

VI. klasa. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców „Pirke Abot". Tłómaczenie trenów Jeremiasza.

VII. klasa. Moralność i etyka na podstawie 4, 5 i 6 rozdziału w „Pirke Abot".

VIII. klasa. Historya Żydów w diasporze z biografiami najsławniejszych mężów.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

W b. r. otwartą zostala klasa VII.

Кляса приготовляюча. Плян і обєм науки, шкільні підручники і метода ученя приписані рескриптом Вис. ц. к. Ради Шкільної краєвої з дня 20. падолиста 1894. Ч. 25.098.

Плян науки в руских клясах ґімназиї (I - VII.) в загалї був той самий, що у відповідних клясах головного заведеня, приписаний інструкциями з року 1884. взглядно 1892. і пізнїйшими розпорядженями, а зазначує ся хиба лиш сю ріжницю, що там мовою викладовою є мова польска а в руских клясах мова руска а наука мови польскої є звглядно обовязковою (подібно як там наука рускої мови).

Лєктура:

1. в латиньскім язицї:

III. кляса: Cornelii Nepotis vitae: Мільтияда, Аристида, Темістокля, Кимона, Епамінонда, Пельопіда.

IV. кляса: а) C. Julii Caesaris Commentt. de b. Gall. I. 1—29; II. 1—35; III. 7—19; IV. 16 - 36; V. 1—23; VI. 9—28. б) P. Ovidii Nascnis Metamor-

phos. Juppiter homines exstinguere constituit, Lycaon, Deucalion et Pyrrha, De raptu Proserpinae, Arion; при сїм найголовнїйші засади метрики і вправи в читаню гексаметрів і пентаметрів.

V. кляса: а) T. Livii ab Urbe c. l. I. XXII. (25 глав.); приватно з XXI. 1—15; б) P. Ovidii Nasonis Metamorphos. Quattuor aetates, Deucalion et Pyrrha, Orpheus et Eurydice, De Mida rege; Fast: De vocis Februarii origine, Quo dolo Gabii sint capti, Annae Perennae festum geniale; Trist: Ovidius de vita sua; Epist: Germanico Caesari; приватно (всї) Ultima nox; De raptu Proserpinae, Coloni Lycii in ranas mutantur, De Icaro et Perdice.

VI. кляса: а) C. Sallustii Crispi Iugurtha (з пропущенєм деяких глав); б) M Tullii Ciceronis in Catilinam or. I.; в) P. Vergilii Maronis Eclogae V. VII. Laudes Italiae; Aeneidos l. II.; приватно Ciceronis in Catil. IV.; Aeneid. I.; г) C. Julii Caesaris Comm. de b. civili II. (вибір).

VII. кляса: а) M. T. Ciceronis: De imperio Cn. Pompei, Pro Archia poeta; Laelius de amicitia; приватно: pro Marcello, Ligario, Deiotaro. б) P. Vergilii Maronis Aeneidos l. IV. VI. IX. XII.; приватно: III. VII. VIII.

Красші уступи меморовано (у всїх клясах).

2. в грецкім язицї:

V. кляса: а) З Ксенофонта Анабази (Хрестоматия Фідерера) уст. 1, 2, 5, 7, 8, 13, 16., з Киропедиї: 1, 2, 6, 7., приватно з Анаб. уст. 3, 6, 9, 18.; з Кироп. уст. 4. б) з Гомерової Ілїяди I. III.

VI. кляса: а) з Гомерової Ілїяди IX. XII. XX. XXII. XXIII б) з Геродота IX (вибір); в) з Ксенофонта Memorab. Ἀπολογία I. II.; приватно Іл. XVIII.

VII. кляса: а) Демостена *Κατὰ Φιλίππου* I. II. *περὶ εἰρήνης* б) з Гомерової Одиссеї VI. X. XI. XXII.; приватно: IX. XXIII.

3. в рускім язиці:

V. кляса: Крім уступів, поміщених в Лучаковского Взорах поезиї і прози, читали ученики приватно вибрані повісти Марка Вовчка.

VI. кляса: Попри уступи з приписаного підручника приватно читали Моноґрафії до історії галицкої Руси Смирнова-Дашкевича-Шараневича (V. том Історичної бібліотеки О. Барвіньского).

VII. кляса: приватно І. Нечуя: Сьвітогляд україньского народа; К. Устияновича: Ярополк; Чайченка: Соняшний промінь.

4. в польскім язиці:

Крім уступів, поміщених в читанках, ученики читали:

V. кляса: в школї: „Pan Tadeusz“ (в цїлости); приватно денекотрі новелї Сєнкевича.

VI. кляса: трильоґію Сєнкевича; „Stara baśń;“ Spekulant,“ „Kollokacya;“ „Pamiętniki“ Paska.

VII. кляса: Lilla Weneda, Balladyna i Książe Niezłomny Словацкого, Powrót do gniazda Крашевского (дом.)

5. в нїмецкім язиці:

VII. кляса: в школї: Lessing: Minna von Barnhelm, Philotas; дома: Goethe: Iphigenie auf Tauris.

Plan nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

a) W załadzie głównym.

HISTORYA kraju rodzinnego. Nauki tego przedmiotu udzielano w klasach III. i IV. w obydwóch półroczach, a w VII. kl. w pierwszem półroczu po jednej godzinie tygodniowo, w II. półr. VII. kl. zaś w dwóch godzinach tygodniowo według programu przez Wysoką c. k. Radę Szkolną krajową poleconego.

ŚPIEW. Oddział I. 2 godziny tygodniowo. Uczniów przy końcu roku 27. Z części teoretycznej wzięto podług podręcznika d'Arma Dietza część I. O tonie, o rejestrach, o postawie ciała i układzie ust, oddechu, narządzie głosowym, mutacyi i pielęgnowaniu głosu. Z części praktycznej wzięto: Nuty i pauzy, rytm, znaki chromatyczne, gama i jej budowa i interwale. Nadto z ćwiczeń Troschla, Hauptmana i Zöllnera wzięto 25 solfedżiów i ze śpiewnika Dietza kilka pieśni światowych na jeden głos.

Oddział II. 2 godziny tygodniowo, uczniów przy końcu roku było 36. Uczniowie powtórzyli zakres nauki kursu I. rozszerzony i uzupełniony teoretycznie i praktycznie podług szkoły Horbowskiego.

Uczniowie oprócz pieśni zastosowanych do okresów kościelnych, śpiewali mszę Moniuszki, Kurpińskiego i Stefaniego, nadto mszę żałobną Moniuszki, któreto utwory śpiewali podczas nabożeństwa w kościele. Prócz tego kilka pieśni światowych, z których niektóre wykonano na wieczorku urządzonym ku czci Mickiewicza.

RYSUNKI GEOMETRYCZNE. Dwa oddziały po 2 godziny tygodniowo. W I. oddz. 11 uczniów. Rzuty prostokątne na jedną płaszczyznę. Rzuty punktu na dwie i trzy płaszczyzny. Sprowadzenie płaszczyzn rzutów do jednej płaszczyzny rysunku. Rzuty prostej na dwie płaszczyzny. Ogólne określenia i rzuty wielościanów. Rzuty i siatki ostrosłupów i graniastosłupów. Rzuty i siatki wielościanów foremnych. Ślady prostej i płaszczyzny na rzutniach. Proste i punkty na płaszczyźnie. Dwie i trzy płaszczyzny. Naroże trójścienne. Zagadnienia o punkcie, prostej i płaszczyźnie. Cienie odcinków i figur płaskich na płaszczyznach rzutów. Obroty punktów około prostych. Kłady płaszczyzn. Rzeczywiste wielkości odcinków i kątów. Transformacye płaszczyzn rzutów. Płaski przekrój ostrosłupów. (Kolineacya środkowa). Płaski przekrój graniastosłupów. (Pokrewieństwo środkowe). Punkty przebicia prostej z wielościanami. Cienie wielościanów. Wzajemny przekrój dwu wielościanów. Cienie rzucone wielościanów na wielościany.

Oddział II. 8 uczniów. Ogólne wiadomości o liniach krzywych. Krzywe rzędu drugiego. Ogólne wiadomości o powierzchniach. Rzuty powierzchni stożkowych i walcowych. Konstrukcya płaszczyzn stycznych do powierzchni stożkowych i walcowych. Przekroje powierzchni stożkowych i walcowych płaszczyznami. Rozwijanie powierzchni stożkowych i walcowych na płaszczyźnie. Przenikanie się

powierzchni stożkowych i walcowych. Cienie stożków i walców. Powierzchnie obrotowe i ich rzuty. Konstrukcya płaszczyzn stycznych do powierzchni obrotowych. Płaski przekrój powierzchni obrotowych. Przenikanie się powierzchni obrotowych. Cienie powierzchni obrotowych Ogólne pojęcia rzutów środkowych i perspektywy. Proste i płaszczyzny przesunięte przez oko. Proste dowolne. Płaszczyzna dowolna. Proste i punkta na płaszczyźnie. Dwie płaszczyzny. Prosta i płaszczyzna Kłady płaszczyzn. Punkty dzielenia. Zagadnienia o punkcie, prostej i płaszczyźnie Perspektywy figur płaskich. Perspektywy wielościanów i powierzchni. O rysowaniu perspektyw przedmiotów technicznych.

KALIGRAFII udzielano w dwóch godzinach tygodniowo uczniom klasy I—IV. Uczęszczało uczniów 76. Uczniowie klasy pierwszej w liczbie 38 stanowili oddział pierwszy; uczniowie klasy II—IV w liczbie 38 oddział drugi. W oddziele pierwszym ćwiczyli się uczniowie w pisaniu głosek polskich i gotyckich, pisząc za nauczycielem według wzoru podanego na tablicy; w oddziele drugim pisali uczniowie według wzorów pisma Józefa Piórkiewicza i Kazimierza Nowickiego.

GIMNASTYKA: Uczniowie ćwiczyli w 6 oddziałach, każdy w 1 godzinie tygodniowo. Przez 20 minut przerabiano ćwiczenia wspólne (gimnastyka szwedzka) według planu, w następnych 40 minutach trzy zastępy ćwiczyły naprzemian na przyrządach (gimnastyka niemiecka). Uczniowie niższego gimnazyum wykonywali ćwiczenia 1 i 2 stopnia trudności, wyższego gimnazyum nawet 3 stopnia.

I oddział liczył 34 uczniów, II. 32, III. 30, IV. 36, V. 27, VI. 30. — razem 189 uczniów.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych pobierają remuneracyę z funduszu naukowego.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

1. Історня рідного краю в III. IV. і VII. клясї (в 1 півроцї) по 1. годинї а в VII. кл. в 2. півроцї по 2 години на тиждень; училн ся всї ученики.
2. Сьпів: I. віддїл: а) 34 ученики, 1 година на тиждень; б) 32 ученики, 1 год. на тиждень.

Взято після підручника Дїтца вступні відомости про звукотвір, о поставі тїла і укладї уст, о від-

диху, про силу і барву тонів, про ноти і ключі, голоси і реґестри, ритм, вартість нот, такт, синкопу, знаки хроматичні, будову скаль, мельодию і гармонію, інтервали, темпо і динаміку. Кромі того вправи практичні шкільні і домові після підручників Дітца і Кипріяна.

II. відділ; 50 учеників, 2 години на тиждень, з котрих одну призначено на твори сьвіцкі, другу на церковні. Зі сьвіцких творів виучено між иньшими 7 хорів на вечер, устроєний ґімназияльною молодежию в честь і память Т. Шевченка, іменно: „Весна“ Матюка, „Тріо з хором“ Лисенка, „Улиця“ Колесси на хор мішаний; „Козаки“ Колесси, „Гуляли“ Вахнянина, „Сонце заходить“ Роздольского і „До зорі“ Лаврівского, на хор мужеский. З церковних творів сьпівано многі пісні (24 на хор мужеский і 26 на хор мішаний) із Служби Бортнянського, Вербицкого, Лаврівского, Кишакевича, Дорундяка; Коляди Дорундяка і Нижанковского.

На годинах повторювано з учениками відомости з теориї сьпіву.

3. Рисунки в двох відділах по 2 години на тиждень. I. відділ 20 учеників, II. відділ 12 учеників. Ученики рисували в I. відділї лінії прості, прямові, поземі, рівнобіжні, скісні, квадрат і его поділ на ріжні фіґури ґеометричні, поділ квадрату на осьмикутник, поділ осьмикутника, трикутник і его поділ, поділ шестикутника і пятикутника і т. и. Ученики рисували після взірців поданих на таблици і з готових взірців поєдинчі листки контурові стилїзовані, орнамент контуровий, стяжковий, ренесансовий і з иньших стилїв двома і трема красками. Початки рисунку в перспективі лїній і брил. — В II. відділї рисували переважно з ґіпсових моделїв орнамента плоскі, поєдинчі листки стилїзовані і природні акантус, орнамент зложеный, розету.

4. Ґімнастика в 5 віддїлах по 1 годинї на тиждень. I. віддїл 30 учеників, II відїл 30 учеників, III. віддїл 26 уч., IV. в 23 уч., V. в 21 учеників

Плян науки такий самий, як в головнім заведеню.

5. Калїґрафія в двох віддїлах по 1 годинї на тиждень. I. віддїл 34 учеників, II. віддїл 23 учеників. Ученики обох віддїлів вправляли ся в писаню букв руских, латиньских і нїмецких, пишучи за учителем після взору поданого на таблици, а крім сего ученики II. віддїлу вправляли ся в писаню на одній лїнії, звертали увагу на орнаментику так великих як і малих букв і здавали коротку справу з історичного розвою штуки калїґрафічної.

III. Temata do wypracowań piśmiennych.

A) W zakładzie głównym.

a) W języku polskim.

Klasa V.

1. Pierwszy dzień w „Panu Tadeuszu". Opowiadanie.
2. Sniadanie myśliwskie w Soplicowie. Opis.
3. Jesień. Obraz malowniczy.
4. Czem przyczyniły się ludy Wschodu starożytnego do rozwoju cywilizacyi?
5. Auspicya rzymskie. Na podstawie Liwiusza.
6. Jak opisuje nieszczęśliwy Arab śmierć swojej najmłodszej córeczki w poemacie Słowackiego „Ojciec zadżumionych."
7. Zamieć śnieżna. Opis malowniczy.
8. Dawny sejmik polski. Opis na podstawie opowiadania Wojskiego o „Serwisie."
9. Chryzes w obozie Achajów.
10. Jakie czynniki wpływają na przeobrażenie skorupy ziemskiej?
11. Przykre przebudzenie. Opowiadanie podług nowelki Sienkiewicza „Latarnik".
12. Ukraina. Opis na podstawie ustępu z „Pieśni o ziemi naszej" W. Pola.
13. W jaki sposób doszedł Makbet do korony królewskiej?
14. Opis puszczy białowieskiej na podstawie lektury szkolnej.

Klasa VI.

1. W jaki sposób udaremnił Gerwazy plany polityczne ks. Robaka?
2. Zajęcie Inflant przez W. kniazia moskiewskiego Iwana w r. 1577. Na podstawie „Pamiętników“ Heidensteina.
3. Potwarz a zabójstwo. Porównanie.
4. O ile senat rzymski przyczynił się do zguby Adherbala? Na podstawie lektury szkolnej.
5. Porównać dwie bitwy: na Dnieprze i pod Konstantynowem na podstawie „Ogniem i mieczem“ Sienkiewicza.
6. Porównać myśli zawarte w ustępie Reya p. t. „Z młodu hamuj koła“ i w 1. chórze „Odprawy posłów“ Kochanowskiego.
7. Jakimi przymiotami odznaczała się Urszulka Kochanowska?
8. Jak się wydobyła Rzeczpospolita z potopu wojen szwedzkich za Jana Kazimierza? Na podstawie „Potopu“ Sienkiewicza.
9. Jak uzasadnia Xerxes potrzebę wyprawy przeciwko Grecyi? Na podstawie Herodota.
10. O ile pogrom Katyliny stanowi zasługę Cycerona? Na podstawie lektury szkolnej.
11. Zdobycie Kamieńca Podolskiego przez Turków. Według powieści Sienkiewicza „Pan Wołodyjowski“.
12. Stosunek Hohenstaufów do papieży za czasów Fryderyka I.
13. Jakie „niecnoty“ dostały się z nową oświatą do Polski? Na podstawie satyry Krasickiego.
14. Wizerunek Jana Chryzostoma Paska.

Klasa VII.

1 Gutta cavat lapidem.
2. Znaczenie Brodzińskiego w literaturze polskiej.
3. Skutki reformacyi w Polsce.
4. Znaczenie „Pieśni Wajdeloty“.
5. Świat staropolski w Panu Tadeuszu.
6. Szczęśliwa przyjaźń: świętym jest na ziemi. Kto umiał przyjaźń zawrzeć ze świętymi.
7. *Εἴπερ ἴσην ῥώμην γνώμῃ. Δημόσθενες, εἶχες, Οὔποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν Ἄρης Μακεδών.*
8. Charakterystyka Miecznika i Wojewody.
9. Znaczenie Unii lubelskiej.
10. Charakterystyka Don Fernanda.

Klasa VIII.

1. Życie umysłowe uszlachetnia człowieka i jest prawdziwym jego celem Kraszewski.
2. Jakim sposobem zdołał Irydyon wciągnąć Heliogabala do spisku przeciw Rzymowi?
3 Jakie były plany Karola V. i o ile udało mu się takowe przeprowadzić?
4 Jaki pomnik wzniósł sobie Horacy ze swoich ód?
5. Charakterystyka mnichów w tragedyi Korzeniowskiego p. t. Mnich.
6. Zasługi cywilizacyjne Polaków we wschodnich dzielnicach dawnej Polski. Na podstawie lektury szkolnej
7. „Rzym cnotliwy zwyciężał. Rzym występny zginął". Krasicki
8. Myśli i uczucia ucznia, kończącego swój zawód szkolny.

---

b) W języku ruskim.

Klasa V.

1. Торг в Коломиї з увзглядненєм опису ярмарку в „Салдацькім патреті" Квітки-Основяненька.
2. Стріча Одисея з Навзикою.
3. Богацтва осени.
4. Краса природи в Кулїшевій ідилї „Орися".
5. Вихованє молодїжи в Спартї і Атенах.
6. Моральна основа в „Богатім Марку" Школиченка
7. Опис Йорданьского сьвята в Коломиї.
8. Любов рідної землї. (На основі „Турецких бранцїв" Воробкевича.)
9. Провідні думки в лїричних поезиях „Пташка" і „Перепілка".
10. Прикрости, осолоди і цїль людского житя (На основі „Індийскої леґенди про чоловіка в балцї" Івана Франка).
11. Які користи принесли походи Александра Великого на Схід?
12. Бодрість Антиґони в стрічи з Креоном. (На основі шкільної лектури.)

13. Ширеня християньства і осьвіти на Руси в домонґольскій добі. (На основі лектури).
14. Користи природничої прогульки під проводом учителя природних наукъ.

Klasa VI.

1. Теперішні средства комунїкацийні
2 Почитанє природи у рускeго народа в часах поганьских. (На основі піссень мітично-обрядових).
3. Характеристика цїсаря Авґуста.
4 Розбір думи: „Побіч трох братів з Азова“.
5. Зображенє пекла в „Божественній комедиї“ Данта. (На оснвві нїмецкої лектури).
6. Звязь між будовою ссучого зьвіряти а способом житя.
7. Характеристика Трохима і Дениса в повісти Квітки „Перекотиполе“.
8. Старогрецкі ігрища і середнивічні турнїї (порівнанє).
9. Хід думок в елеґії Устияновича. „Згадка за Маркіяна Шашкевича“.
10. Прикмети наших верховинців в повістях Н. Устияновича: „Страстний четвер“ і „Месть верховинця“.

Klasa VII.

1. Пояснити слова Софокля: *„Πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει.“*
2. Характеристика пісень мітично-обрядових.
3 Значінє пословиці: „Im Glück da schneit es Freunde, im Unglück da hagelt es Feinde“.
4. Як зображена Україна в думах?
5. Характеристика патріотизму Демостена.
6. Талант і енерґія, зле ужиті, ведуть до заглади. (На основі „Перекотиполя“ Квітки.)
7. Єлемент етноґрафічний в „Маруси“ Квітки з евентуальним увзглядненем иньших єго повістий.
8. Відносини Габсбургів до Франциї в XVI. і XVII. столїтю.

9. Вплив устної словесности на наше початкове народне письменьство.
10. Характеристика Володимира в „Ярополку“ К. Устияновича.

Klasa VIII.

1. „Без тяжкого труду не дійдеш до досконалости“. (Гезіод)
2. Гуманні ідеї в „Кавказї“ і „Посланію“ Шевченка
3. Причини зросту могучости Габсбурґів в XVI. стол.
4. Вплив Кулїша і Костомарова на зворот в нашім письменьстві від 1860. року.
5. Заслуги Омеляна Огоновского для руского письменьства.
6. Будова грецкого театру в сьвітлї найновійших вислїдів.
7. Розбір слів Кониньского:

   „Блажен, хто сїє у народї
   Зерно найкрасше на землї:
   Зерна любви, братерства, згоди
   В громадї, в хатї і в сем'ї“.

8. „Хто рано сїє, рано збирає.“

---

c) W języku niemieckim.

Klasa V.

1. Das Leben der altägyptischen Könige.
2. Gedankengang des Gedichtes „Aus dem Walde“.
3. Die Phönizier als Seefahrer.
4. Der Zusammenhang zwischen der äusseren Gestalt und den übrigen Eigenschaften der Mineralien.
5. Die Wanderungen der griechischen Stämme.
6. Xenophons Leben und Werke.
7. Entstehung und Arten der atmosphärischen Niederschläge.
8. Die Rache des Redlichen (In Briefform).
9. Der Nutzen der fossilen Kohlen.
10. Kimon als Staatsmann.

11. Midas' Schicksal. (Nach Ovid.).
12. Des Vogels Rath. Nacherzählung.
13. Die Functionen der Pflanzenwurzeln.
14. Ein Brief aus Pompeji.

Klasa VI.

1. Der Palast des Menelaos.
2. Kudruns Leben an Hartmuths Hof.
3. Der Götterrath in Gœthes Achilleis.
4. Die Verwaltung der römischen Provinzen unter Augustus.
5. Sallusts Ansichten über Roms sociale Zustände.
6. Die Bedeutung des menschlichen Gesichtssinnes.
7. Eine Bauernwirtschaft am Fusse des Brocken.
9. Wie Reinekes Feinde Klage führen.
10. Die Nahrungsaufnahme und die Verdauung beim Menschen.
11. Die Magyaren als Nachbarn der Deutschen im 10. Jahrhundert.
12. Durch welche Mittel sucht der Dichter im Taucher den Leser zu erregen?
13. Der historische Hintergrund zu dem „Grafen von Habsburg".
14 Die Composition des Gedichtes „der Graf von Habsburg".

Klasa VII.

1. Wie man im Mittelalter Ritter ward.
2. Disposition zum 1. Act von Emilia Galotti.
3. Welche Rolle spielt Frankreich in den Kämpfen der Reformation?
4. Charakteristik des Àlp in Byrons „Belagerung von Korinth".
5. Kriemhildens Charakter im Nibelungenlied.
6. Die Familie des Wirtes „Zum goldenen Löwen" in Hermann und Dorothea.
7. Unterhaltungsbücher sind unsere Freunde und auch unsere Feinde.
8. Der Verräther Sinon. Charakteristik auf Grund des II. B. der Äneis.
9. Die Rolle des Erzbischofs im Julius v. Tarent.
10. Die Schlacht bei Philippi nach Shakespeares „Jul. Cäsar".

Klasa VIII.

1. Reminiscenzen aus dem classischen Alterthum in Schillers „Spaziergang".

2. Frankreichs Lage vor dem unmittelbaren Auftreten der Jungfrau von Orleans.
3. Die innere Entwickelung Österreichs im XIV. Jahrhundert.
4. Die Vortheile des Reisens.
5. Das Gerichtsverfahren im alten Athen.
6. Die französische Revolution in Schillers Gedichten.
7. Weshalb ist eine Feuersbrunst für viele ein so anziehendes Schauspiel?
8. Studia res secundas ornant.
9. Vergleichung der Jahreszeiten mit den Temperamenten.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

a) В рускій мові:

Кляса V.

1. Жнива. Опис.
2. Судьба князя Ігоря в поході проти половців. (На основі шк. лєкт.)
3. Фенїкіяни цивілїзаторами старинного Заходу. (На основі науки історії).
4. Два приятелї (На основі нїмецкої лєктури „Die Bürgschaft“.)
5. Порівнати ідиллю Франка і Кулішеву ідиллю „Орися“.
6. Пановане Нуми. (На основі лат. лєкт.)
7. Різдвяні сьвята на селї.
8. Розвій Риму за королїв. (На основі лат. лєкт.)
9. Заслуги Перікля для розвою Атен. (На основі науки історії).
10. Про уголь. (На основі нїмецкої лєктури.)
11. Культурне і просьвітне значінє Києва для Руси в домонґольскій добі. (На основі шк. лєкт.)
12. Хід гадок і значінє індийскої леґенди „Про чоловіка в балцї“.
13. Великодні сьвята. Опис.
14. Якими прикметами визначав ся Мартин Боруля? (На основі шк. лєкт.).

Кляса VI.

1. Золото є добрим слугою, але злим паном.
2. Поведенє Ахиля супроти посольства Аґамемнона. (На основі IX. п. Іліяди).
3. Які ріжниції між Римом а Картаґіною добачуємо в часї пуньских воєн?
4. Характеристика Володимира Мономаха на основі єго „Поученя“,
5. Змаганя короля Данила з боярами. (На основі лїтописи, моноґрафії Дашкевича і повісти Франка „Захар Беркут“).
6. Яким чином став Ґотфрид з Буйльону начальним вождом християн в першім походї хрестоноснім. (На основі „Освободж. Єрусалима Торквата Тасса).
7. Історичні і мітольоґічні елєменти в „Слові о полку Ігоревім“.
8. Політичне і цивілїзацийне значінє Кароля Великого.
9. Опис пекла в апокрифічнім творі „Хожденіє Богородицѣ по моукам“.
10. Пословицю „Добре роби, добре буде“ навязати до оповіданя „Der Schiffbruch“.
11, Які події в III. війнї перскій випередили борбу під Плятеями? (На основі лєкт. Герод.).
12. Хлїборобство основою культури.
13. Заслуги Могиляньскої колеґії для руского письменьства.
14. Чоловік в борбі з природою.

Кляса VII.

1. Мітичні елєменти в наших піснях мітично-обрядових.
2. Розібрати слова Ґетого: In den Ocean schifft mit tausend Masten der Jüngling, still, auf gerettetem Boot kehrt in den Hafen der Greis.
3. Взаємини між поганьскою Русию а християньскою Грециєю.
4. Виправдати подіями історичними висказ М. Корвіна: „Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube“.

5. Значінє вимови в житю публичнім Греків і Римлян.
6. Характеристика осіб в „Наталці Полтавці“ Котляревского.
7. Розбір пословиці „Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo“.
8. Побут українських селян на основі повістий Квітки.
9. Апотеоза народної пісні в „Думці“ М. Шашкевича.
10. Діяльність найвизначнійших мужів стану XVIII. століття.

б) в польскій мові.

Кляса V.

1. Najmilsze wspomnienie z ubiegłych wakacyi.
2 Opis dworku szlacheckiego. (Na podst. I. ks. „Pana Tadeusza“).
3. Ostatnie chwile Stolnika Horeszki. (Na podst „Pana Tadeusza“).
4 Opis bitwy w „Grażynie“ Mickiewicza.
5 Dyplomacya ks. Robaka.
6 Znaczenie igrzysk olimpijskich.
7. Cyrus w gościnie u dziadka. (Na podst. lekt greckiej).
8. Zwyczaje ludu krakowskiego podług „Wiesława“ Brodzińskiego.
9. Wykazać cechy ballady na utworze Chodźki, p t. Maliny.
10 Sól i olej skalny w Galicyi. (Na podst. lekt. niemieckiej).

Кляса VI.

1. Opis miejsca rodzinnego.
2. O ile reformacya wpłynęła na rozwój literatury polskiej w XVI. wieku?
3. Jakie wady wytyka Polakom J. Kochanowski w „Satyrze“?
4. Osnowa XIX. Trenu Kochanowskiego.
5. Antenor i Rymwid.
6. Dlaczego Jugurta opierał się długo potędze rzymskiej? (Na podst lektury łać.).
7 Rozbiór sielanki Szymonowicza „Żeńcy“.
8. Przepowiednie upadku Polski w Kazaniach sejmowych ks. Skargi.
9. Konarski jako reformator szkół w Polsce.
10. Tok myśli satyry Naruszewicza p. t „Chudy literat“.

Кляса VII.

1. Rozbiór elegii Niemcewicza, pisanej na cmentarzu wiejskim.
2. Charakterystyka klasyków w listach poetycznych Fr. Morawskiego.
3 „Switezianka“ Mickiewicza a „Rybak“ Goethego.
4. Charakterystyka Konrada Wallenroda.
5. Wina i pokuta Jacka Soplicy.
6. Znaczenie cywilizacyjne wszelkich wynalazków i odkryć XV. wieku.
7. Gustaw a Konrad w „Dziadach“.
8 Charakter Miecznika w „Maryi“ Malczewskiego.
9. Zasługi Klopstocka i Wielanda około literatury niemieckiej. (Na podst nauki szkolnej).
10. Konieczność sytuacyi w „Ślubach panieńskich“ Fredry.

в) в нїмецкій мові:

Кляса V.

1. Rechte und Pflichten der ägyptischen Könige. — Auf Grund der Lectüre.
2. „Tadle Gottes Werke nicht“ — durch ein Beispiel zu erklären.
3. Die Griechen nach der Schlacht bei Kunaxa. — Auf Grund der Lectüre.
4. Die Macht der Freundschaft. Auf Grund der Lectüre.
5. Religiöses Leben der Griechen. — Auf Grund der Lectüre.
6. Nikolaus Suchowolski erzählt sein Leben. — Auf Grund der Lectüre
7. Worin liegt die Anziehungskraft und Macht der Mineralien auf den Menschen? — Auf Grund der Lectüre.
8. „Rede wahr und thue recht,
Wer da lügt, dem geht es schlecht“ —
durch ein Beispiel zu erklären.
9 Die Verdunstung und ihre Folgen. — Auf Grund der Lectüre.
10. Zweck und die wichtigsten Bestimmungen der Lykurg'schen Gesetzgebung. — Auf Grund der Lectüre.
11. Der Sturm. Eine Schilderung auf Grund des Gelesenen.
12 Die römischen Katakomben. — Auf Grund der Lectüre.
13. Geschichte der Erde und ihre harte Schale. — Auf Grund der Lectüre.
14. Frucht des Gebetes. — Auf Grund gegebener Disposition.

Кляса VI.

1. Die Worte „Des Lebens ungemischte Freude ward keinem Irdischen zutheil“ an dem Leben des Polykrates zu beweisen.
2. Telemachs Aufnahme in Menelaos' Hause.
3. Kudruns Wiedersehen mit Ortwein und Herwig.
4 Wie tröstet Pallas Athene den Achilles? — Nach Goethes „Achilleis“.
5. Der heldenmüthige Kampf der Gothen am Fusse des Vesuv.
6 Der Jüngling in Schillers "Taucher“ beschreibt seine Höllenfahrt
7. Kurzer Inhalt des Goetheschen Reineke Fuchs.
8. Wiborada Reclusas Vergangenheit
9. Episode aus Schillers „Der Graf von Habsburg“.
10 Rosalie Francoeu'rs Leiden und ihr Grund — Auf Grund der Lectüre
11. Die wesentlichsten Merkmale des Märchens sind an dem Märchen „Tischchen deck dich“ zu zeigen.
12 Der Kampf des Jünglings mit dem Drachen, nach Schillers „Der Kampf mit dem Drachen“.
13. Grund der Wanderung der Thiere.
14 Die Nahrung des Menschen. — Auf Grund der Lectüre.

Кляса VII.

1 Einige der vornehmsten Hindernisse, welche des Jünglings Bildung erschweren
2. Rüdiger im Kampfe mit den Burgundern — Nach der Lectüre.
3. Ferdinand I., der Begründer der österreichischen Grossmacht
4. Wie kam Philotas auf den Gedanken des Selbstmordes und wie lässt sich sein Entschluss rechtfertigen
5. Patriotische Momente in Lessings Lustspiel „Minna von Barnhelm“.
6. Das Leben Tellheims nach Lessings „Minna von Barnhelm“.
7. Das Jahr, ein Bild des menschlichen Lebens.
8. Hermanns erstes Zusammentreffen mit Dorothea
9 Warum und wie sucht Iphigenie sich der Werbung des Königs Thoas zu entziehen?
10 Conflict in „Hermann und Dorothea“ und seine Lösnng.

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbywał się w 2 oddziałach.

1. Język łaciński. Dla oddziału A: Vergili Georg. IV. 317—325. 329—335, 345—370. Dla oddziału B.: Corn. Taciti Ann. XV, 65—67 do słów: „tribuno mandatur“. Dla obydwóch oddziałów: Z dziejów powszechnych Weltera — Sawczyńskiego „Bitwa pod Gaugamelą“ do słów: „dopóki taki król nam przywodzi.“

2. **Język grecki**. Dla obydwóch oddziałów: Iliad. VII, 313—364.

3 Język polski. Dla obydwóch oddziałów: „Jaki wpływ miały klęski narodowe na literaturę polską?“

4. Język ruski. Dla obydwóch oddziałów: **„Впливи клясичної осьвіти на нинїшні культурні народи“.**

5 Język niemiecki. Dla obydwóch oddziałów: „Die wichtigsten Momente im Culturfortschritt unseres Jahrhunderts“.

6. Matematyka. Dla oddziału A.:

1. Rozwiązać równanie:

$$5^{\log x} + 3^{\log y} = 32$$
$$5^{\log x} \cdot 3^{\log y} = 135$$

2. Trójkąt, którego bok $a=8$dm, a kąty przyległe $\beta=61°55'$ i $\gamma=46°23'$, wiruje około boku a jako osi, jak wielka jest powierzchnia i objętość bryły obrotowej?
3. Kraj zaciąga pożyczkę 5 milionów złr. na 5 % i chce ją spłacać półrocznie przez lat 15. Jak wielkie będą te raty, jeżeli bank oblicza odsetki co pół roku.

Dla oddziału B.:

1. Rozwiązać równanie:

$$\begin{cases} \dfrac{1}{\sqrt{x}} + \dfrac{1}{\sqrt{y}} = \dfrac{5}{\sqrt{xy}} \\ \dfrac{2}{\sqrt{x}} = \dfrac{\sqrt{y}}{3} \end{cases}$$

b) Ktoś chce swym spadkobiercom zabezpieczyć 4.000 złr. Jaką premię musi płacić na początku każdego roku, jeśli prawdopodobieństwo dalszego jego życia wynosi 15 lat, a towarzystwo daje 5% procentu składanego.

e) obliczyć powierzchnię i objętość czworościanu, którego ściana jest wielobokiem wpisanym w koło, o równaniu $x^2 + y^2 - 6x - 8y + 12{\cdot}75 = 0$

IV. Zbiory naukowe.

A) W zakładzie głównym.

1. Biblioteka dla nauczycieli.

Biblioteka liczy dzieł 4998, map 110, atlasów 8, obrazów geogr. i hist. 115, globusów 5, monet srebrnych 38, miedzianych 143, modeli 3.

W bieżącym roku szkolnym a) *zakupiono:* C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico, wydał Terlikowski, Lwów 1896; Titi Livii ab urbe condita l. I, wyd Heynacher Gotha 1890; Chrestomathie aus Livius von Golling, Wien 1892; Herodot: übersetzt von Lange, Leipzig; Xenofont: Wspomnienia o Sokratesie, tłóm. Konopczyński, Warszawa 1896; Zimmermann: Übungsbuch im Anschluss an Cicero, Sallust, Livius, Berlin 1896; Tarnowski-Próchnicki: Wypisy polskie II. Lwów 1896; Korzon: Dola i niedola Jana Sobieskiego, Kraków 1898; Plenkiewicz: Kształcenie młodzieży, Warszawa 1898; Grassauer: General-Katalog der laufenden periodischen Druckschriften, Wien 1898; Stefanowicz: Nauka rysunków, Lwów 1898; Stejskal: Repertorium über die ersten 40 Jahrgänge der Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Wien 1891; Umlauft-Trentin: Wandbilder der Völker Österreich-Ungarns; Rosenberg Dr. F. Geschichte der Physik; Gäbler Wandkarten v. Europa, v. England, v. Frankreich, Widoki Lwowa (wyd. Bromilski — i Seyfarth-Dydyński); Encyklopedya Macierzy polskiej Lwów 1898.; Finkel-Głąbiński: Historya i statystyka Monarchii austryacko-węgierskiej. Lwów 1897.; Surzyński Śpiewnik kościelny. Tarnów 1891.; Rossowski-Signio: Kantata ku czci A. Mickiewicza. Lwów 1898.; Hensel Modele do starożytności rzymskich: dom rzymski, wóz bojowy z czasów Homera, zwój; Schneider Das alte Rom, Leipzig 1896; Cauer P. Anmerkungen zur Odyssee Berlin 1895; Furtwängler i Urlichs Denkmäler der röm. u. griech. Sculptur, München 1898; Paulssen Geschichte des gelehrten Unterrichts, Leipzig 1896; Pestalozzi Wie Gertrud ihre Kinder lehrt; Comenius Orbis pictus; O. Jäger Lehrkunst und Lehrhandwerk; Tarnowski, Sienkiewicz, Kraków 1898.

Prócz tego prenumeruje zakład następujące czasopisma naukowe i pedagogiczne: 1) Muzeum, 2) Kwartalnik history-

czny, 3) Przegląd polski, 4) Przewodnik naukowy i literacki, 5) Biblioteka warszawska, 6) Szkoła, 7) Wszechświat, 8) Kosmos, 9) Zeitschrift für österreichische Gymnasien, 10) Wochenschrift für classische Philologie, 11) Mittheilungen der geographischen Gesellschaft, 12) Lehrproben und Lehrgänge, 13) Österreichische Mittelschule, 14) Geographische Zeitschrift, 15) Przewodnik gimnastyczny, 16) Naturwissenschaftliche Rundschau, 17) Przewodnik bibliograficzny, 18) Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht.

b) otrzymano w darze:

Wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie i wydawnictwa biura statystycznego Wys. galic. Wydziału krajowego, Eos, Czasopismo filologiczne. 4 tomy. (dar prof. Wasilkowskiego); Liznar: die wichtigsten Resultate der in Österreich-Ungarn ausgeführten magnetischen Aufnahmen. Wien 1898., (dar autora); ThaliaI —III. Leipzig 1787. i Minerva. Mannheim 1794., (dar ucznia Kazim. Sokola); Świderski: Ćwiczenia niemieckie.

2. Biblioteka dla młodzieży

liczy dzieł polskich 545, ruskich 252, niemieckich 570.

W b. roku *a) zakupiono:* dzieła polskie:

Bełza Za Apeninami; Witkiewicz Na przełęczy; Łoziński Zaklęty dwór i Legionista; Kraszewski Panie Kochanku; Kraszewski Dziś i lat temu trzysta, Lubonie, Żacy krakowscy, Historya o Januszu Korczaku; Zathey Antologia grecka.

Ruskie:

Ґерстекер Розбишаки на ріцї Місісіпі; Дікенс Олївер Твіст, Загірня Жанна д'Арк; Григорієвич Торговля жемчугами; Лебедева Віра Прогулька; Дарунок для руских дїтей; Франко Софокля Едіп цар; Коли ще зьвіри говорили; Чайченко Байки; Книга казок; Щурат Чернеча республика на Афонї, „Чернець“ Т. Шевченка студия; Шевченко Кобзар.

Niemeckie:

Wissen der Gegenwart: Australien, Erde u. Mond, Allgemeine Culturgeschichte, Deutsche Sittengeschichte; Raimund Dramatische Werke; Grube Charakterbilder; Pohlmeys Jugendbibliothek: Homerische Gestalten, Tiberius, Scipio, Aus Ravenna, Caesars Ermordung.

b) otrzymano w darze:

Misye katolickie rocznik XVIII. (od wydawnictwa).

3. Gabinet fizykalny

posiada 345 przyrządów i 9 tablic ściennych.

W b. roku *zakupiono*: Galwanometr pionowy, dwie kule Crookesa, Przyrząd do linii Frauenhofera.

4. Gabinet historyi naturalnej

posiada: okazów w dziale zoologii 331, botaniki 45, mineralogii 231, w dziale ilustracyi do nauki historyi naturalnej zbiorów tablic 25, przyborów 30, sprzętów 20, dzieł w nowoutworzonym w myśl instrukcyi dziale książek 4.

Jako nowe nabytki zapisuje się:

1) W dziale zoologicznym: Mus decumanus (prep. nastrzykany), Balanus tulipa siedzący na ślimaku: Buccinum, szkielet żaby, Mus musculus (wypch.), Draco volans, Płastuga, przeobrażenia: jedwabnika (Bombyx mori), mrówkolwa, ważki i pluskwy (Nepa cinerea), Commatula mediterranea (w spirytusie), Astraea sp., Fungia sp., Phoca vitulina (wypch.), Kolcobrzuch, Clio borealis (w spirytusie), Drętwik, Alka.

2) W dziale ilustracyi: Pokornego botaniczne tabl. ścienne, Goeringa & Schmidta tablice z uprawnemi roślinami egzotycznemi, Leutemanna atlas zoologiczny (zbiór tabl. ściennych), Eschnera tablice anatomiczne i tablice objaśniające pomoc w nagłych wypadkach.

3) W dziale przyborów: kompas górniczy.

4) W dziale książek: cztery podręczniki do oznaczania, a mianowicie: Leunisa Synopsis d. drei Naturreiche (część zoologiczna), Karstena Flora von Deutschland, Kobella Tafeln

zur Bestimmung d. Mineralien i Tümpel'a die Geradflügler Europas.

5) Z rzeczy nie podlegających inwentowaniu: 400 arkuszy papieru do zielnika i 4 teki na rośliny oraz 700 pudełeczek do przechowywania minerałów w zbiorze.

5. Gabinet rysunkowy

ma modeli gipsowych 146, glinianych 19, drewnianych 55, drutowych 18, wzorów rysunkowych 605.

W roku szk. 1898|9 nie zakupiono nic nowego.

6 Biblioteka książek szkolnych.

liczy książek 1315.

W roku b. zakupiono 16 książek.

W darze otrzymała biblioteka od uczniów 66 książek,*) korzystało z niej 159 uczniów, wypożyczając 475 książek.

B) W równorzędnych klasach ruskich.

1. Бібліотека учителїв числить 397 творів в 510 томах, образів ґеоґрафічних і історичних 112, атлясів (ґеоґр. істор. і и.) 6, мап 42, ґльоби 2 і 6 зошитів взірцїв до науки калїґрафії

---

*) W darze złożyli książki następujący uczniowie: Z kl. Ia Biliński Stanisław 1 ks., Desbalmes Otto 4 ks., Hermann Szaja 1 ks., Kriss Dawid 4 ks., Krzysztofowicz Krzysztof 2 ks., Madej Jan 1 ks., Pistiner Szymon 1 ks., Skomorowski Józef 2 ks., Sysak Tadeusz 2 ks., Zaremba Michał 2 ks. — Z kl. Ib Fell Józef 1 ks., Hlawaty Karol 2 ks., Winowski Zygmunt 2 ks. — Z kl. IIa Schmalenberg Ferdynand 3 ks. — Z kl. IIb Kobylański Eugeniusz 1 ks., Kozłowski Zygmunt 1 ks. — Z kl. IIIa Schwarzfeld Noah 1 ks. — Z kl. V. Mielnik Jan 1 ks., Wirski Jan 1 ks. — Z kl. VI. Alpern Naftali 1 ks., Drohomirecki Nestor 1 ks., Jaworski Lesław 1 ks., Kimmelmann Józef 1 ks., Kohn Izak 2 ks, Nawarski Mieczysław 1 ks., Passakas Mieczysław 1 ks., Piller Tytus 1 ks., Rosenkranz Mojżesz 1 ks, Szäfer Leopold 1 ks., Szmigielski Jan 1 ks., Sonnenreich Ozyasz 1 ks., Stobiecki Józef 1 ks., Tychowski Włodzimierz 1 ks., Wiesner Mordko 1 ks., inni 16 ks.

В р. 1899. а) куплено 44 твори в 54 томах, між тими знатнійші:

Krek: Einleitung in die slavische Literaturgeschichte; Пыпинъ: Исторія русской етнографіи томъ III. Етнографія малорусская; Kirchner: Katechismus der Logik, id: Katechismus der Psychologie; Terlikowski: Życie publiczne etc. starożytnych Greków i Rzymian; Франко: Іван Вишеньский; Огоновский: Слово о полку Игоревѣ; Ogonowski: Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache; Дорундякъ: Пѣсни церковнй; Колесса: Перша Служба Божа; Шекспирові твори попереклáдав Куліш; Homers Odyssee von Ameis; Ciceronis Laelius von Strelitz; Ciceronis pro Archia or. von Strenge; Reden des Demosthenes von Deuerling; Записки Наукового Товариства імени Шевченка (5 томів); дальше 23 шкільні підручники і часописи: „Літературно-науковий Вістник“, „Учитель“, „Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien“, „Gymnasium“ i „Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht;“ б) в дарі одержано 19 творів ріжного змісту (від проф. Шмідта з Сучави, проф Сєніцкого з Коломиї і др.).

2. Бібліотека учеників числить: 139 творів а 267 томів в рускій мові, 133 творів а 156 томів в польскій мові і 90 творів а 210 томів в нїмецкій мові; в роцї 1899. куплено 26 творів руских, 55 польских і 29 нїмецких. — В дарі одержано 1 річник „Дзвінка“ 1898., 7 книжок руских і 6 польских.

В бібліотецї для убогих учеників находить ся 258 шкільних підручників (придатних до ужитку); в р. 1898 9 куплено 15 підручників, а 9 учеників жертвувало 26 книжок

Дальше куплено:

3 До науки ґеоґрафії і історії: мапи: Mayer und Luksch Weltkarte zum Studium der Entdeckungen; Haardt Wandkarte der Alpen; Haardt Österreich-Ungarn (oro-

hydrogr.); Kampen Italia antiqua; Cybulski Tabulae, quibus antiquitates Graecae et Romanae illustrantur — 4 таблиції; Langl Bilder zur Geschichte — 3 таблиції; Bilderbogen für Schule und Haus 2. Heft.

4. До науки історії природи: Leuckart und Nitsche Zoologische Wandtafeln — 4 таблиції; окази випхані зоол.: пструг і осетр звичайний; моделї: ока і гортанки; 4 моделї ботанїчні і 50 моделїв кристалів (з дерева, більших).

Загалом числить ґабінет природничий: а) зоол.: оказів випханих 21, в спіритусї і сухих 44, моделїв 18, образів 169, і малу збірку мотилїв і комах. б) ботан: моделїв 36, образів 106, в) мінерал.:оказів мінералів 159, моделїв кристалів 56.

5. Ґабінет фізикальний числить 32 прилади (меньші).

6. До науки рисунків має заклад: 84 взірцїв, 7 приладів до науки перспективи, 3 моделї з дерева, 14 моделїв ґіпсових.

V. WYKAZY STATYSTYCZNE

A) Zakład główny.

	Klasa I. a	I. b	II. a	II. b	III a	III b	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
1. Liczba uczniów.												
Z końcem roku szkolnego 1897/8 było . . .	40	36	27^1	33	28	24^1	45	38	33	27	24^2	355^4
Z początkiem 1898/9 przyjęto	45^2	48	36^1	33	36^1	34	44	35	34	27	27	399^4
W ciągu roku szkolnego przybyło . . .	.	.	1	1	1	.	1	.	2	3	.	9
Razem przyjęto .	45^2	48	37^1	34	37^1	34	45	35	36	30	27	408^4
Między tymi nowo przyjętych, a mianowicie: . .												
z poprzedniej klasy	36^1	45	1	2	2	2	5	2	1	3	.	99^1
powtarzających klasę	.	1	.	1	1	.	.	2	.	1	.	6
Dawniejszych uczniów, a mianowicie:												
z poprzedniej klasy	.	.	35^1	28	24^1	28	34	28	35	25	25	262^2
powtarzających klasę	9^1	2	1	3	10	4	6	3	.	1	2	41^1
W ciągu roku opuściło zakład	7^1	6	2	2	4	3	5	3	2	1	.	35^1
Liczba uczniów z końcem roku 1898/9 . . .	38^1	42	35^1	32	33^1	31	40	32	34	29	27	373^3
2. Miejsce urodzenia.												
Miasto Kołomyja	11	16	9^1	10	13^1	8	10	11	11	7	6	112^2
powiat kołomyjski	4^1	2	6	3	3	2	1	1	2	.	1	25^1
inne powiaty galicyjskie	23	23	16	18	16	18	28	18	19	21	20	220
inne kraje koronne	.	.	3	1	1	2	1	2	2	.	.	12
zagranica	.	1	1	.	.	1	.	.	.	1	.	4
Razem .	38^1	42	35^1	32	33^1	31	40	32	34	29	27	373^3

3. Język ojczysty.

Polski	36^{1}	39	30^{1}	31	30^{1}	31	37	30	31	26	19	340^{3}
ruski	.	3	3	1	1	.	3	2	2	3	8	26
niemiecki	2	.	2	.	2	.	.	.	1	.	.	7
Razem	38^{1}	42	35^{1}	32	33^{1}	31	40	32	34	29	27	373^{3}

4. Wyznanie religijne.

Rzymsko-katolickie	22^{1}	22	14	19	23	16	27	17	16	11	14	201^{1}
ormiańsko-katolickie	1	1	1	1	.	1	1	1	2	.	1	10
grecko-katolickie	2	8	5	1	1	2	4	4	3	3	8	41
ewangielickie	1	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	3
mojżeszowe	12	10	15^{1}	11	8^{1}	12	8	10	13	15	4	118^{2}
Razem	38^{1}	42	35^{1}	32	33^{1}	31	40	32	34	29	27	373^{3}

5. Wiek uczniów.

10 lat	2^{1}	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2^{1}
11 „	9	10	5	.	.	.	.	.	.	.	.	24
12 „	10	12	8^{1}	7	1	.	.	.	.	.	.	38^{1}
13 „	10	7	9	8	6	6	1	.	.	.	.	47
14 „	7	9	6	9	13^{1}	2	11	1	.	.	.	58^{1}
15 „	.	4	1	4	5	7	8	7	.	.	.	36
16 „	.	.	3	3	4	10	6	5	10	.	.	41
17 „	.	.	3	.	1	3	8	9	6	3	3	36
18 „	.	.	.	1	1	2	5	3	6	4	10	32
19 „	.	.	.	.	2	.	1	5	2	11	6	27
20 „	.	.	.	.	.	.	.	1	8	7	5	21
21 „	.	.	.	.	.	1	.	1	2	2	1	7
22 „	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	2
23 „	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	2
Razem	38^{1}	42	35^{1}	32	33^{1}	31	40	32	34	29	27	373^{3}
Przeciętny wiek uczniów	*12·28*	*12·64*	*13·14*	*13·75*	*14·66*	*15·45*	*15·7*	*16·81*	*17·94*	*19·27*	*18·92*	*15·3*

6. Miejsce zamieszkania rodziców.	Klasa											Razem
	I.		II.		III.		IV.	V.	VI.	VII.	VIII	
	a	b	a	b	a	b						
Kołomyja	22	25	18^{1}	20	21	19	26	22	19	16	15	223^{1}
powiat kołomyjski	6	2	4	1	2	2	1	.	6	.	2	26
„ bobrecki	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1
„ borszczowski	.	.	1	.	.	.	1	.	1	2	.	5
„ brodzki	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
„ buczacki	.	.	.	.	1	1	.	.	.	2	1	5
„ cieszanowski	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
„ czortkowski	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	.	2
„ doliniański	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	2
„ gorlicki	.	1	.	.	.	1	.	.	.	.	.	2
„ horodeński	.	5	.	.	.	.	3	3	2	1	1	15
„ husiatyński	.	.	1	.	0^{1}	.	1	.	1	.	.	3^{1}
„ jaworowski	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1
„ kałuski	2	.	.	.	1	2	.	.	.	.	.	5
„ kossowski	4	1	2	3	3	1	4	1	2	1	1	23
„ lwowski	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
„ nadwórniański	1	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	3
„ peczeniżyński	0^{1}	2	2	2	2	1	.	1	1	.	2	13^{1}
„ przemyślański	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
„ rzeszowski	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
„ śniatyński	2	.	1	3	1	1	2	1	.	3	2	16
„ stanisławowski	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1
„ tarnopolski	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
„ tłumacki	.	1	2	.	2	2	1	.	1	1	.	10
„ zaleszczycki	.	.	.	.	.	.	.	1	1	1	.	3
Inne kraje koronne	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Bośnia	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Królestwo polskie.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	1	.	2
Rumunia	1	.	1	1	.	.	.	1	.	.	.	4
Razem	38^{1}	42	35^{1}	32	33^{1}	31	40	32	34	29	27	373^{3}

7. Stan rodziców.

Urzędnicy państwowi i kolejowi	11	5	2	5	9	5	4	6	4	4	7	62
" autonomiczni	2	2	1	1	.	1	.	1	1	.	.	9
" i oficyaliści prywatni	2	1	4	5	3	3	9	1	3	2	1	34
Księża gr. kat.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	4	6
Nauczyciele	.	4	3	4	1	.	4	2	1	.	4	23
Lekarze	2	.	1	.	.	.	.	1	1	1	.	6
Adwokaci i notaryusze	2	1	.	.	1	.	4	.	.	.	.	8
Właściciele większej posiadłości	.	.	.	.	.	.	.	.	2	2	3	7
" realności	2	1	2	.	1	.	3	1	.	1	2	13
Rolnicy	.	6	.	.	2	4	.	1	3	2	1	19
Kupcy	7	6	9^1	10	4	7	1	7	4	6	2	63^1
Przemysłowcy	4^1	1	4	2	2	2	1	2	4	5	.	27^1
Rzemieślnicy	5	5	3	2	1	7	6	6	3	2	.	40
Słudzy rządowi i kolejowi	.	4	2	2	7	1	6	1	5	1	2	31
" prywatni i zarobnicy	.	1	1	.	.	.	.	1	1	.	.	4
Dzierżawcy dóbr	1	2	1	.	1^1	1	.	1	2	.	1	10^1
Restauratorowie	.	.	.	1	1	.	1	.	.	.	.	3
Różne inne zajęcia	.	3	2	.	.	.	1	1	.	1	.	8
Razem	38^1	42	35^1	32	33^1	31	40	32	34	29	27	373^3

8. Klasyfikacya.

a) Z końcem roku szkolnego 1898/9.

Stopień celujący	1^1	4	1	1	3	2	.	2	2	3	3	22
" pierwszy	24^1	24	22^1	26	22^1	22	31	23	21	23	24	262^3
" drugi	8	4	5	2	3	3	.	4	4	2	.	35
" trzeci	2	7	2	.	1	.	5	.	.	.	.	17
Pozwolono powtórzyć egzamin po wakacyach	3	3	4	3	4	4	3	3	7	1	.	35
Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	.	2
Razem	38^1	42	35^1	32	33^1	31	40	32	34	29	27	373^3

b) Dodatek do klasyfikacyi za rok 1897/8:	Klasa I. a	I. b	II. a	II. b	III. a	III. b	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
Powtórzyć egzamin pozwolono .	2	3	4	1	4	1	6	5	.	3	5^1	34^1
Egzamin złożyło . . .	2	2	4	1	4	1	6	5	.	2	5^1	32^1
Egzaminu nie złożyło . .	.	1	.	.	.	.		.	.	1	.	2
Rezultat ostateczny klasyfikacyi za rok 897/8:												
Stopień celujący . . .	.	1	1^1	1	.	.	2	1	3	3	.	12^1
„ pierwszy . . .	36	26	2.	28	21	18	35	32	24	22	24^1	287^1
„ drugi . . .	4	6	3	4	5	4	8	2	4	2	0^1	42^1
„ trzeci . . .	.	3	2	.	2	1^1		3	2	.	.	13^1
Nieklasyfikowani . . .	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
Razem .	40^1	36	27^1	33	28	24^1	45	38	33	27	24^2	355^4

9. Opłata szkolna.

	I. a	I. b	II. a	II. b	III. a	III. b	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
Opłatę złożyło w I. półroczu .	28^2	27	8^1	10	19^1	8	14	13	12^1	12^1	11	168
„ „ II. „ .	16^1	15	18^1	9	9^2	11	19	20	13	13	9	152
od połowy opłaty uwolnieni w I. półr.			1	1			1	1				4
„ „ „ II. „			1									1
od całej opłaty uwolnieni w I. półr. .	14	17	28	23	17	26	30	21	22	13	16	227
„ „ „ II. „ .	23	27	17	23	25	21	25	12	22	14	18	227
Opłata szkolna wynosiła w I. półr. .	600	540	170	190	400	160	270	250	260	220	220	3320
„ „ „ II. „ .	340	300	370	180	200	220	380	400	260	260	180	3090
Razem .	940	840	540	370	600	380	650	650	520	520	400	6410
Taksy wstępne wynosiły . .	80.80	96.60	4.20	8.40	8.40	4 20	12 60	8.40	4.20	8.40	.	236.20
Datki na środki naukowe . .	47·—	48·—	38·—	34·	38·—	34·—	45·—	35·—	36·—	30·	27·	412.
Taksy za duplikaty świadectw .	—	—	—	—	—	—	—	—	—			50.
Razem .	127.80	144.60	42.20	42.40	46·40	38.20	57.60	43.40	40.20	38.40	27.	698·20
Datki na zabawy szkolne . .	19.50	21.50	18.50	17.—	17.—	15.—	22.—	16.—	17.	13.50	13.	189.

10. Frekwencya na naukę przedmiotow nadobowiązkowych.												
Język ruski	9	26	22	16	11	5	14	4	4	4	8	123
Historya kraju rodzinnego . .	.	.	.	.	32	31	40	.	.	29	.	132
Rysunki geometryczne . .	.	.	.	.	.	.	.	11	6	2	.	19
Gimnastyka	34	22	16	27	18	14	19	19	9	6	5	189
Śpiew	5	13	6	2	8	3	13	4	4	2	3	63
Kaligrafia	20	19	12	12	6	6	1	.	.	.	.	76
11. Stypendya pobierali z fundacyi												
Jana Żurakowskiego . .	.	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	472.
Leona Boznańskiego . . .	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	150.
Andrzeja Żalchockiego . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	157.50
Miejskie im. Franciszka Józefa .	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	200.
Zofii Andrzejowskiej . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	70.
Krakowskie zakordonowe . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	157.50
Ogólna kwota stypendyów wynosiła .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1207.50
Jednorazowe zapomogi otrzymali:												
Od Rady powiatowej w Kossowie po 18.75	1	.	.	.	.	1	.	1	.	1	1	112.50

B). W równorzędnych klasach ruskich.

	Пригот.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Разом
		К	Л	Я	С	А			
І. Число.									
З кінцем року шк. 1897/8 було .	30	53	40	38	25	20	20	—	226
З початком ш. р. 1898/9 принято .	32	64	47	39	34	21	20	19	278
Серед року принято . . .	5	—	—	—	—	1	1	—	7
Загалом принято .	37	64	47	39	34	22	21	19	285
Між принятими було:									
З других закладів: а) з низшої кл.	34	36	1	—	—	1	1	1	74
б) репетентів .	—	—	—	—	2	—	—	—	2
своїх учеників: а) з низшої кляси	—	19	42	35	29	19	20	18	182
б) репетентів .	3	9	4	4	3	2	—	—	25
Серед року виступило . .	7	12	5	9	3	2	1	—	39
Число учеників з кінцем р. 1898/9	30	52	42	30	31	20	20	19	244
3. Місце уродженя.									
Місто Коломия . . .	3	2	5	2	1	—	—	2	15
повіт коломийский . . .	7	11	11	5	7	2	1	2	46
другі повіти галицкі . . .	19	38	22	22	23	18	16	15	173
„ краї монархії . . .	1	1	4	—	—	—	2	—	8
заграниця	—	—	—	1	—	—	1	—	2
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	244
3. Народність учеників.									
Руска	30	51	42	30	31	20	20	19	243
Польска	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	244
4. Релїґія.									
Грецко-католицка . . .	29	51	42	30	31	20	20	19	242
Римско-католицка . . .	1	1	—	—	—	—	—	—	2
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	244

5. Вік учеників.

	Пригот.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Разом
10 літ	6	—	—	—	—			—	6
11 "	9	3	—		—			—	12
12 "	2	7	4		—			—	13
13 "	8	14	10	3	—			—	35
14 "	3	9	8	2	4			—	26
15 "	2	12	10	11	4	3		—	42
16 "	—	7	5	5	3	4		—	24
17 "	—	—	3	4	7	3	2	3	22
18 "	—	—	2	4	8	4	5	4	27
19 "	—	—	—	1	5	4	8	4	22
20 "	—	—	—	—		1	3	3	7
21 "	—	—	—	—		1	1	3	5
22 "	—	—	—	—		—	1	2	3
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	244

6. Місце проживаня родичів.

	Пригот.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Разом
Місто Коломия . . .	12	5	10	7	2	5	.	4	45
повіт коломийский . . .	8	12	7	5	7	1	2	1	43
" богородчаньский . .	.	.	.	.	1	.	.	.	1
" борщівский . . .	.	.	1	1	1	.	.	2	5
" бучацкий . . .	.	2	.	.	.	.	1	4	7
" городеньский . . .	3	4	3	1	5	3	2	.	21
" городецкий . . .	.	.	1	.	.	.	.	.	1
" долиньский . . .	.	.	.	.	1	.	.	.	1
" дрогобицкий . . .	.	.	1	.	.	.	.	.	1
" залїщицкий . . .	.	2	2	1	.	1	.	3	9
" золочівский . . .	.	.	.	.	.	.	2	.	2
" калуский , . .	.	.	.	1	2	.	1	.	4
" камінецкий (струм.) . .	.	.	.	.	.	1	.	.	1
" косівский . . .	1	8	4	5	1	3	4	.	26
" надвірняньский . .	2	2	1	.	1	.	1	.	7
" печенїжиньский . .	3	4	2	.	1	.	3	1	14
" підгаєцкий . . .	.	.	.	.	.	.	.	1	1
" рогатиньский . . .	.	.	.	1	.	.	.	.	1
" снятиньский . . .	1	12	6	8	6	4	2	2	41
" станїславівский . .	.	.	.	.	1	.	2	.	4
" товмацкий . . .	.	.	1	.	.	2	.	1	3
" чортківский . . .	.	.	3	.	1	.	.	.	4
" яворівский . . .	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Буковина	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	244

	Приготовл.	КЛЯСА I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Разом
7. Стан родичів.									
Сьвященики . .	6	6	10	10	9	5	8	3	57
Урядники від IX. ст в гору	1	.	.	.	1	1	1	3	7
» прочих катеґорий	3	1	4	1	1	.	.	1	11
Народні учителї . .	5	5	6	5	4	7	3	.	35
Міщани і ремісники .	2	6	5	3	1	.	1	1	19
Селяни . . .	9	29	13	10	15	5	6	11	98
Купцї . . .	1	1	1	.	.	.	.	.	1
Слуги публичні . .	2	4	2	1	.	1	1	.	11
Зарібники . . .	1	.	1	.	.	1	.	.	3
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	244
8. Клясифікация.									
а) З кінцем шк. р.1898/9									
I. степень з відзначенєм	1	3	.	1	2	4	.	4	
I. » . . .	14	35	27	20	23	13	20	13	
II. » . . .	3	4	5	1	3	1	.	1	
III. „ . . .	.	2	2	2	.	:	.	.	
Поправку в однім предметї	1	8	8	6	3	1	.	1	
Разом .	30	52	42	30	31	20	20	19	
б) Доповнене клясифікациї з р. 1897/8 .									
Поправляло іспит з одного предмету . .	3	6	9	4	1	2	2	.	27
Здало іспит . .	1	3	6	2	1	2	2	.	17
Не здало іспиту . .	2	3	3	2	.	.	.	.	10
Остаточний результат клясифікациї 1897/8 .									
Степень відзначаючий .	2	.	1	1	4	1	4	.	13
„ перший . .	23	43	35	30	18	18	14	.	181
„ другий . .	3	8	4	7	2	.	2	.	26
» третий . .	2	2	.	.	1	1	.	.	6
Разом .	30	53	40	38	25	20	20	.	226
9. Шкільна оплата.									
Оплату зложило в 1. півроцї . . .	31	17	5	6	9	1	2	4	75
Оплату зложило в 2. півроцї . . .	12	6	11	8	11	2	4	.	54
Увільнених від оплати було :									
в 1. півроцї .	.	40	41	31	25	20	17	15	189
в 2. »	20	47	32	25	20	18	16	19	197
Шкільна оплата виносила:	зр.	зр.	зр.	зр.	зр.	зр.	зр.	зр.	зр.
в 1. півроцї .	155—	340—	100—	120—	180—	20—	40—	80—	1035—
в 2. »	60—	120—	220-	160—	220—	40—	80—	.	900—
Разом .	215—	460—	320—	280—	400 -	60—	120—	80 —	1935—

	Пригот.	КЛЯСА I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Разом
Вступні такси виносили .	3500	11550	420	.	630	210	420	210	16940
Датки на наукові прибори	.	6400	4700	3900	3400	2200	3100	1900	24600
Такси за дуплїкати сьвідоцтв . . .	100	.	.	.	100	.	.	.	200
Разом .	3600	17950	5120	3900	4130	2410	2520	2110	41740
Датки на прибори до забав (по 50 кр.) .	1000	2100	1400	1150	950	700	600	800	8700
10. Наука надобовязкових предметів.									
Польский язик (взглядно обовязковий) . .	30	45	28	21	20	13	13	7	177
Істория рідного краю .	.	.	.	30	31	.	.	19	80
Рисунки . . .	.	13	10	2	4	3	.	.	32
Сьпів . . .	9	18	17	20	16	2	20	4	116
Ґімнастика . .	26	34	26	14	9	9	0	2	130
Каліґрафія . .	.	34	23	.	.	.	.	.	57
11. Стипендисти.									
З фонд. Еп. Пукальского	.	.	.	.	.	.	.	1	1
„ краківскої закордонової . .	.	.	.	.	.	.	.	1	1
„ Ступницких-Янковских . .	.	.	.	1	.	.	.	.	1
Сума . . .	.	.	.	200 р.	.	.	.	25750	45750
12. Одноразові запомоги одержали.									
Від Ради повітової коломийкої по 10 зр. .	.	.	.	1	.	.	.	.	1
Від Ради повітової городеньскої по 50 зр. .	.	.	.	.	2	.	.	.	2
Від Ради повітової косівскої по 18·75 зр. .	.	.	2	.	.	2	2	.	7
Від Ради повітової яворівскої по 5 зр. . .	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Загальна сума удїлених запомог . . .	.	4250	3750	1000	10000	1875	3750	.	24625

VI. Ważniejsze rozporządzenia Władz Szkolnych.

1. Wys. c. k. Rada Szk. kr. okólnikiem z dnia 7. września 1898. l. 18209 oznajmia, iż Wys. c. k. Ministerstwo kolei żelaznych przyznaje uczniom wszystkich zakładów naukowych, mających prawo publiczności 50% zniżkę normalnych cen jazdy przy wspólnych wycieczkach, odbywanych pod nadzorem nauczycieli drugą i trzecią klasą pociągów osobowych, bez względu na odległość i na liczbę uczestników; wycieczki takie jednak należy — co najmniej 24 godzin naprzód — zgłaszać na stacyi, z której ma wyjazd nastąpić.

2. J. E. Pan Minister W. i O. reskr. z dnia 6. października 1898. l. 2310 zarządził, aby dzień **19. listopada**, jako dzień imienin ś. p. Najjaśniejszej Pani Cesarzowej Elżbiety był także na przyszłość wolny od nauki szkolnej i aby w tym dniu odprawiano nabożeństwo uroczyste. (R. s. kr. z d 21. października 1898. l. 27098).

3. Wys. c. k. Rada szk. kr. okóln. z dnia 3 listopada 1898. . 26348 oznajmia, iż pozwolenie na **kontrakcyę studyów gimnazyalnych**, zastrzeżone jej decyzyi można otrzymać tylko na podstawie prośby piśmiennej.

4. Wys. Prezydyum c. k. Rady szk. kr. okóln. z dnia 22. kwietnia 1899. l. 320 oznajmia, iż wskutek Najwyższego zarządzenia dzień 9. września uznaje się **za dzień normalny dworski**, w którym corocznie odbywać się mają nabożeństwa żałobne za spokój duszy ś. p. Najdostojniejszej Cesarzowej i Królowej Elżbiety.

VII. Pomoc dla ubogich uczniów.

A) Wsparcie otrzymywali ubodzy uczniowie tutejszego gimnazyum przez stypendya i zapomogi z publicznych funduszów, ze strony bursy miejscowej i Towarzystwa Шкільна поміч

Wykaz stypendyów i zapomóg udzielonych z funduszów publicznych zawiera tabela statystyczna na str. 77.

Celem pomnożenia funduszów dla wsparcia ubogich uczniów zbierano w każdą niedzielę i święto po egzortach dobrowolne datki uczniów, które w ciągu roku szk. 1898/9.

przyniosły	19 złr.	51	ct.
przy wpisach zebrano	46 „	87	„
za rodowody	6 „	40	„
zwrot pożyczki	2 „	—	„
% z książeczki kasy oszczędności	2 „	12	„
pozostałość kasowa z r. 1897/8	15 „	55	„
Razem wynosił dochód	92 złr.	45	ct.

z tego wydano:

jako zapomogi na ubrania . .	37 złr.	70	ct.
za książki do nauki	18 „	—	„
pozostałość kasowa	36 „	75	„
Razem	92 złr.	45	ct.

Oprócz tego złożyli z powodu regulacyi płac na rzecz jednego ucznia, sieroty po zast. naucz. gimn., dyrektor i profesorowie: Bielawski, Christof, Kołodnicki, Kusionowicz, Kryciński, Mikuła, Łomnicki, Sienicki, ks. Sienkiewicz, Siwak, Wasilkowski i Zaremba datki w ogólnej kwocie 38 złr. 60 ct.

Dla wspierania ubogich uczniów głównego zakładu istnieje w Kołomyi Bursa polska, założona w r. 1892 i utrzymywana przez Towarzystwo bursy polskiej z wkładek członków i z datków tak w naturze jakoteż i w pieniądzach składanych przez przyjaciół młodzieży.

Prezesem tego Towarzystwa, liczącego obecnie 84 członków, jest JW. hr. E Starzeński; dyrektorem bursy katecheta gimnazyalny ks. Józef Sienkiewicz.

W bieżącym roku umieszczonych było w tej bursie 20 uczniów, z tych 5 bezpłatnie, 3 za dopłatą 12 złr., a reszta za dopłatą 3—6 złr. miesięcznie.

Także Towarzystwo „Шкільна поміч", zawiązane w r. 1892, udziela zapomóg uczniom obrz gr. kat. tutejszego zakładu.

Celem ułatwienia uczniom tutejszym sprawienia przepisanych od roku szk. 1896/7 mundurków, postarała się Dyrekcya o to, aby uczniowie otrzymywać je mogli na spłatę ratami, do czego posłużył jej fundusz, ofiarowany przez tutejszą kasę oszczędności na ten cel w kwocie 1.000 złr. Korzystało z tego dobrodziejstwa w ubiegłym roku szk. 105 uczniów, razem dotąd 494 uczniów.

B) dla młodzieży klas ruskich.

Підмогу убогих учеників ґімназияльних мають на метї дві інституциї в Коломиї, іменно „Бурса брацтва

церковного під покровом св. арх. Михаіла“ і Товариство „Шкільна Поміч“.

I. В бурсї мало в р. 1898/9 поміщенє і харч 21 учеників а лиш харч 1 ученик, всї з руских кляс, сини селян або бідних ремісників і сироти, з тих 6 цїлком безплатно а 16 за малою доплатою (2—5 зр. місячно). Надзір над учениками мали: Вп. Гр. Кульчицкий, емер. директор видїлової школи, і члени видїлу.

II. Товариство „Шкільна Поміч“, засноване в р. 1892. прихильниками учащої ся молодежи, що поставило собі за цїль опіку над молодежию моральну і підмогу материяльну, видало в р. 1898/9 на підмогу убогих учеників суму 224 зр. 93 кр. именно:

на мешканє і харч	98 зр.	
на одїж	21 „	98 кр.
на книжки і шкільні прибори . . .	60 „	— „
на шкільну оплату і грошеві підмоги	20 „	— „
на лїки	24 „	95 „

(Поміч лїкарску подавали убогим ученикам члени товариства Вп. Др. В. Кобриньский і Др. Левицкий безкористовно, а властитель аптики Вп. Е. Штенцель опускав з цїни за лїки 15%).

Товариство оснувало також окремий фонд, призначений на підмогу бідних учеників при справленю шкільних мундурів. Сей фонд виносив при кінци сего року суму 100 зр. 85 кр. і завдяки тій підмозї одержувало значне число учеників приписані мундури переважно на сплату коштів в малих ратах а многі також даром (сї на суму 70 зр. 72 кр.)

Головою сего товариства є Управитель руских кляс р., до видїлу належать єще 4 иньші учителї ґімназиї.

III. Жертви, що вплинули на підмогу бідних учеників:

а) при записах учеників до руских кляс зібрано . . . . 19 зр. 35 кр. (значнїйші датки жертвували: Всч. оо. Майковский з Семаковець 4 зр. Калитовский з Трійцї 2 зр. Лакуста з Ясе-

нева, Чаплиньский з Косова, Павлусевич з Довгої войнил. по 1 зр.; Федюк з Ганковець, Сінґалевич з Белелуї, Войнаровский з Топорівців, Ковбляньский з Ростік, Монціібович з Комарова по 50 кр.; Вп. Стрийский ц. к. нотар з Селєтина 3 зр. Заячковский ц. к. радник суду і Величко купець в Коломиї — по 50 кр.)

б) за вписові карти	6	зр.	20	кр.
в) до скарбонок по еґзортах зібрано . .	3	„	85	„
г) Вп. Гладуньский з Коломиї . . .	3	„	—	„
д) лишило ся з року 1897/8	18	„	99	„
разом	51	зр.	39	кр.

З того видано:

а) на книжки	26	зр.	35	кр.
б) на одіж для 5 учеників	14	„	70	„
в) запомоги ученикам (на харч) . . .	2	„	—	„
разом	43	зр.	05	кр.
Остає ся отже на слідуючий рік .	8	зр.	34	кр.

IV. Фонд мундуровий;

а) Стан фонду з початком шк. року	163	зр.	16	кр.
б) дари: о. Курпяка з Карлова . . .	5	„	—	„
о. Глібовицкого з Жукова . .	2	„	10	„
дра Куровця з Калуша . . .	3	„	—	„
Вп. Гекайла зі Львова . . .	5	„	—	„
Вп. проф. Колодницкого з Коломиї	2	„	—	„
о. Сєнкевича від комітету веч. Міцкевича в Печеніжині	5	„	—	„
разом	185	зр.	26	кр.

Із сеї суми видано: 1) за плащі для 4 убогих учеників 57 зр. 50 кр. 2) за 2 блюзи 10 зр. 82 кр. — разом 68 зр. 32 кр. Таким чином остало готовими грішми 116 зр. 94 кр. котрі уміщені в касі ощадности зросли до кінця шк. року до суми 122 зр. 69 кр.

V. Стипендиї і запомоги, удїлені ученикам з публичних фондів, виказані на статистичній таблици ч. 11. і 12. — Всім Вп. Добродїям і Прихильникам убогої шкільної молодежи складає ся сим в імени тої молодежи сердечну подяку.

VIII. Zarządzenia

w sprawie rozwoju sił fizycznych młodzieży.

Nauka gimnastyki odbywała się w tym roku bez przerwy przez cały rok szkolny a brało w niej udział na początku koło 200, przy końcu roku 189 uczniów czyli przeszło 50% ogólnej liczby uczniów zakładu. Ćwiczenia odbywały się w I. półr. w 7. a w II. półr. w 6 oddziałach, dla każdego oddziału po 1 godzinie tygodniowo.

Wobec braku boiska gimnastycznego obok zakładu spędzała młodzież przerwy pomiędzy godzinami szkolnemi na dość obszernym dziedzińcu gimnazyalnym, który, zaopatrzony w najpotrzebniejsze przyrządy, jakoto: rek, krążnik, równoważnię, spinalnię, równię pochyłą i poręcze, służył za miejsce ćwiczeń, o ile na to pozwalała pogoda. W czasie niepogody i w zimie były kurytarze szkolne miejscem wytchnienia podczas pauz.

Dzięki tej okoliczności, że w mieście tutejszem znajduje się osobny, wyłącznie dla młodzieży przeznaczony i jako tako już urządzony park, sprawa gier i zabaw szkolnych, w tutejszym zakładzie weszła na pomyślne tory i o ile znajdą się fundusze potrzebne na utrzymanie boisk i wynagrodzenie kierownika zabaw, będzie mogła być ostatecznie rozwiązaną. Mimo dość znacznego oddalenia (około 1200 m. od budynku szkolnego) park ściągał do siebie tak w jesieni, jak i na wiosnę znaczną liczbę młodzieży, tak że w niektóre dni pogodne a od nauki wolne znajdowało się w parku około 200 uczniów, którzy podzieleni na oddziały oddawali się grom i zabawom z szczerą ochotą i wesołością. W zabawach brała udział wyłącznie prawie tylko młodzież niższego gimnazyum i klasy piątej — uczniowie klas wyższych nie mogli się pozbyć przestarzałych na gry i zabawy poglądów i prawie wcale do brania udziału w zabawach nie dali się nakłonić.

Do ożywienia ruchu w parku wiele przyczyniło się utworzenie przez tutejszego prof. Zarembę tz. batalionów szkolnych, do których zapisało się 159 uczniów. Bataliony te wyruszały do parku w dniach wolnych w wojskowym porządku i tam dzieliły się na stałe oddziały, które bawiły się na różnych boiskach a potem wracały w tym samym porządku. Przy utrzy-

mywaniu porządku w tych batalionach szkol. pomagał prof. Zarembie zast. naucz. Żenowicz, który w ogóle zajmował się żywo parkiem i zabawami w nim urządzanemi.

Zabawy i gry, którym najwięcej oddawała się młodzież szkolna, były następujące: piłka nożna z wieżą i bez wieży, piłka nożna w pojedynkach, krokiet, odrzucanka, odbijanka (z balonikami), trzeciak, chiński mur, noc i dzień, kotek i myszka, pytka, przerywany król, chodzenie na szczudłach, mocowanie z pchadłami i strzelanie z łuku.

Prócz tego urządzał każdy z gospodarzy klas, o ile tylko pogoda na to pozwalała, z swoimi uczniami wycieczki i w dalsze okolice miasta, najwięcej zaś do lasów rządowych w Szeparowcach i na górę Oskrzesiniecką, a naucz. Łomnicki wycieczki przyrodnicze z uczniami klas I. II. III. V. i VI.

Kąpieli używali uczniowie tutejsi w wielkiej liczbie w Prucie i w młynówce, płynącej koło parku dla młodzieży. Ślizgawka nie dopisała w ubiegłym roku z powodu bardzo lekkiej zimy i prawie zupełnego braku lodu.

Na początku i na końcu bieżącego roku dokonano na 260 uczniach tutejszego zakładu pomiarów co do wzrostu i sił (na siłomierzu). Porównawcze zestawienie tych pomiarów przedstawiają następujące tabelki.

1. Wzrost uczniów według klas z początkiem i końcem roku szkolnego.

w klasie	I.[1])		II[1])		III[1])		IV[1])		V[1])		VI[1])		VII[1])		Suma[1])	
do 125 cm.	4	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4	.
126—130	7	10	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	9	10
131—135	9	10	3	3	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13	13
136—140	16	12	9	8	6	5	2	1	.	.	.	.	.	.	33	26
141—145	13	17	11	12	5	7	8	6	2	1	.	.	.	.	39	43
146—150	8	5	5	7	15	10	10	12	5	3	1	.	.	.	44	37
151—155	3	6	4	3	2	5	7	5	5	4	2	1	2	2	25	26
156—160	.	.	3	2	5	6	3	6	8	10	7	9	3	3	29	36
161—165	.	.	3	5	2	3	5	4	4	7	10	6	3	2	27	27
166—170	.	.	.	.	1	1	3	4	5	4	3	5	7	6	19	20
171—175	.	.	.	.	.	.	2	2	3	2	2	4	5	7	12	15
176—180	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	1	3	3	4	5
181—185	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	2	.	.
	60	60	40	40	37	37	40	40	32	32	26	26	25	25	260	260

[1]) Pierwsza kolumna zawiera liczbę uczniów na początku druga na końcu roku szkolnego.

II. Siła rąk mierzona dynamometrem.

	w kierunku poziomym										pionowym									
	do 20 kg.	20—30	31—40	41—50	51—60	61—70	71—80	81—90	91—100	100—110	do 40 kg.	41—60	61—80	81—100	101—120	121—140	141—160	161—180	181—200	201—220
z poc. r. szk	10	50	49	35	25	26	8	9	2	1	17	15	21	37	25	20	7	3	2	1
z koń. r. szk.	6	35	40	37	32	30	13	14	6	2	—	12	11	47	40	12	9	4	2	1

Także jazda na kole i szermierka znalazły zwolenników w tutejszym zakładzie. Liczbę uczniów, oddających się tym ćwiczeniom, uwidocznia następująca tabelka:

	Ia.	Ib.	IIa.	IIb.	IIIa.	IIIb.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
przy ogólnej liczbie ucz. .	38	42	35	32	33	31	40	32	34	29	27	373
oddawało się jeździe na kole	1	1	—	—	2	2	2	4	3	8	10	33
szermierce	—	—	2	—	—	3	3	6	10	8	5	37
umiało pływać	16	29	16	18	18	16	23	16	25	20	23	220
umiało ślizgać się na łyżwach . . . . . . , ,	13	12	19	15	21	16	23	16	20	18	17	180

B) W równorzędnych klasach ruskich.

Щоби пособити фізичному розвиткови молодежи передовсїм заохочувано єї до численної участи в науцї ґімнастики (користало над 53%всїх учеників); крім того старано ся, щоби она о скілько можна користала із 10 до 15 мінутових павз межи шкільними годинами і виходячи із своїх кляс на подвірє або перед шкільний будинок забавляла ся пилкою або на приборах до ґімнастики, уміщених на тім подвірю. В тій цїли справлено також в сїм роцї деякі нові прибори. Тїсне місце на ґімназияльнім подвірю і не відповідне єго поміщене не дозволяло вправдї свобіднїйше розвинути ся забавам а все таки молодїж іменно низших кляс охотно брала в них участь після порядку, стало уложеного.

З причини неконче пригідної погоди сего літа не могла молодїж як слїд користати з проходів і свобідного руху на вільнім воздусї. Так само задля недостачі відповідного провідника забав, що заняв би ся систематичним їх устроєнєм і веденєм, не було таких забав молодежи, хотяй відповідне до сеї цїли місце в Коломиї вже є. А все таки ходили ученики деяких кляс до т. зв. парку для молодежи, де під проводом проф. Кузьми забавляли ся; також наука ґімнастики відбувала ся деколи в тім парку. Впрочім ученики поодиноких кляс, і низших і висших, виходили під проводом учителїв (як пп. Поляньского, Кузьми, Вітошиньского, Дольницкого і др.) недалеко за місто і там або відбували відповідні вправи практичні з науки ґеоґрафії або забавляли ся пилкою (малою і великою) та віддавали ся иньшим забавам.

Таких прогульок відбуло ся (почавши від вересня 1898. до червня с. р.) кільканайцять, а в місяци червню ученики трьох найвисших кляс вибрались желїзницею враз з кількома учителями до Слободи Рунґурскої і Печенїжина, де оглянули також копальню і дестилярню нафти.

В лїтї користала молодїж із знаменитих купелий в Прутї, не в такій знов мірі уживала руху на ховзанцї підчас зими.

IX. Kronika zakładu.

Wpisy uczniów w r. szk. 1898/9 odbyły się w dniach 29., 30. i 31. sierpnia a rok szk. rozpoczął się 3. września uroczystem nabożeństwem w kościele rz. kat. i cerkwi gr. kat.

Egzamina wstępne do I. klasy odbyły się w dniach 15. i 16. lipca i 1. i 2. września, egzamina poprawcze w dniach 30. i 31. sierpnia a wstępne dla klas wyższych w dniach 5—10 września.

W ogólnym smutku, który ogarnął wszystkie ludy zamieszkujące nasze państwo z powodu strasznej zbrodni dokonanej w Genewie w dniu 10 września, wziął tutejszy zakład szczery i serdeczny udział, składając we właściwej drodze

wyrazy głębokiego współczucia u stóp Najwyższego Tronu. Nabożeństwo żałobne za spokój duszy śp. Jej Cesarsko Królewskiej Mości Najjaśniejszej Pani Cesarzowej Elżbiety odbyło się przy współudziale nauczycieli i uczniów zakładu w dniu 17. września 1898 a prócz tego wzięło grono udział w nabożeństwach publicznych z tego samego powodu odprawianych w kościele rzym. kat., cerkwi gr. kat., kościele ewang. na Baginsbergu i w synagodze.

Dzień 4. października 1898 obchodził zakład uroczyście jako dzień Imienin Najj. Pana uroczystem nabożeństwem.

W dniu 19. listopada jako w dniu Imienin śp. Najj. Pani Cesarzowej Elżbiety odbyło się uroczyste żałobne nabożeństwo.

Skromny, jak tego wymagały smutne okoliczności, ale tem serdeczniejszy charakter miał obchód 50-letniej rocznicy wstąpienia na tron Jego Cesarskiej i Królewskiej Apost. Mości Najjaśniejszego Pana w dniu 2. grudnia. Odprawiono z tego powodu uroczyste nabożeństwo w kościele rzym. kat. i cerkwi gr. kat. a po nabożeństwie odbyła się w odpowiednio w tym celu ozdobionej sali gimnastycznej uroczystość szkolna, złożona z zastosowanej do okoliczności przemowy do młodzieży szkolnej i odśpiewania hymnu ludowego. Z powodu szczupłości sali uroczystość szkolną odbyć się musiała osobno dla młodzieży zakładu głównego i klas równorzędnych ruskich. W poważnym nastroju wysłuchała młodzież przemów, w których rzucono pogląd na pełne chwały panowanie Najjaśniejszego Pana i przedstawiono cały szereg łask i dobrodziejstw, które w tym 50-letnim okresie czasu spłynęły na naszą monarchię, szczególnie zaś na nasz kraj a zadzierzgnęły między nim a Najdostojniejszym Jubilatem-Monarchą nierozerwalny węzeł miłości i przywiązania, połączonego z uczuciem szczerej i niewygasłej nigdy wdzięczności. Wyrazem tego uczucia był serdeczny, z wszystkich piersi wydobywający się okrzyk na cześć Najjaśniejszego Pana, którym w obydwu oddziałach zakończono przemowę. Uroczystość ta pozostawiła po sobie niezatartą pamięć w sercach wszystkich uczestników.

Przed uroczystością wręczył dyrektor członkom grona nauczycielskiego i słudze szkolnemu medale pamiątkowe.

W dniu 20. grudnia urządziła młodzież gimnazyalna pod kierownictwem profesorów zakładu uroczysty obchód na cześć Adama Mickiewicza a w dniu 18. marca na cześć Tarasa Szewczenki. W obu obchodach brała udział młodzież szkolna bez różnicy narodowości.

Pierwsze półrocze ukończono dnia 30. stycznia a drugie półrocze rozpoczęto dnia 3. lutego.

W dniu 4. marca obchodził zakład uroczystość swego patrona św. Kazimierza solennem nabożeństwem połączonem z egzortą w kościele.

Dnia 29. marca 1899 zmarł uczeń VI. kl. Julian Radłowski, młodzieniec odznaczający się najlepszymi obyczajami i niezwykłą pilnością. Koledzy zmarłego urządzili za spokój jego duszy żałobne nabożeństwo w dniu 21. kwietnia.

Z pomiędzy młodzieży klas równorzędnych ruskich zabrała śmierć dwóch uczniów, Mikołaja Hołyńskiego z I. kl. i Michała Gerysza z III. kl. W dniu 17. czerwca odprawiono za spokój ich dusz w cerkwi gr. kat. nabożeństwo, w którem wzięła udział młodzież wszystkich klas równorzędnych ruskich wraz z nauczycielami.

Egzamin dojrzałości piśmienny odbył się w dniach 15—20 maja a ustny w dniach 20—24 czerwca pod przewodnictwem delegata Wys. c. k. Rady szkolnej kraj., dyrektora lwowskiego IV. gimnazyum Wielm. Pana Walentego Kozioła.

Za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda odprawiono nabożeństwo żałobne w dniu 28. czerwca 1899.

Młodzież szkolna przystąpiła w ciągu roku szk. 1898/9 trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiła w wielkim tygodniu rekolekcye wielkanocne.

Rok szkolny 1898/9 zakończono uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

Zakład nasz poniósł i w bieżącym roku szkolnym dotkliwą stratę. W dniu 8 maja 1899 zmarł w Krzywotułach koło Ottynii profesor Józef Czabański w sile wieku, przeżywszy lat 38.

S. p. Józef urodził się d. 2. maja 1861 r. w Brzeżanach. Ukończywszy nauki gimnazyalne w gimn. Franciszka Józefa we Lwowie, obrał sobie zawód nauczycielski i słuchał wykładów z dziedziny nauk przyrodniczych i matematyki w uniwersytecie lwowskim. Złożywszy w roku 1887 egzamin z matematyki i fizyki, wstąpił do służby publicznej jako aplikant w c. k. gimnazyum Franciszka Józefa we Lwowie. Na tem stanowisku pozostawał parę miesięcy zaledwie, bo już w październiku tegoż roku otrzymał posadę zastępcy nauczyciela w gimnazyum w Brodach. W roku 1892. mianowany rzeczywistym nauczycielem w gimnazyum w Jarosławiu, skąd po pięciu latach na własną prośbę przeniesiony został do gimnazyum w Kołomyi.

Ostatni ten okres jego życia stanowi znany szereg zasług Nieboszczyka. Uznanie władzy, miłość kolegów, cześć i przy-

wiązanie uczniów nagradzały tego człowieka niezwykłej prawości i stałości charakteru, tego cichego i ponad miarę skromnego, a gorliwego pracownika. Ta pracowitość niezwykła podkopała jego zdrowie.

Ostatnie miesiące życia to jedno pasmo cierpień nietylko ciała ale i ducha ś. p. Józefa: pragnął żyć i pracować a życie mu się rwało; chory, cierpiący ukrywał niemoc, sam w nią wierzyć nie chciał, krzepił się nadzieją powrotu do zdrowia, uczył, pracował niemal do ostatniego tchnienia. Zwolniony od obowiązków dnia 3. marca 1899. wyjechał do Zakopanego w celu poratowania zdrowia. Straszna choroba jednak rozwijała się szybko. Z końcem kwietnia powrócił ś. p. Józef do Krzywotuł a w dniu 8. maja zasnął snem sprawiedliwego.

Miłość uczniów i szacunek kolegów dla zmarłego objawiły się przy odprowadzeniu zwłok na miejsce wiecznego spoczynku. Mimo dość znacznej odległości pospieszyła młodzież do Krzywotuł, gdzie miały spocząć zwłoki ukochanego profesora. Na własnych barkach ponieśli uczniowie klasy VII. i VIII. śmiertelne szczątki do grobu. Imieniem Kolegów pożegnał zmarłego w wymownych i gorących słowach ks. Sienkiewicz, imieniem uczniów abituryent Rybczyński.

Cześć pamięci zmarłego, pokój jego duszy!

X. Wynik egzaminu dojrzałości

przy końcu roku szkolnego 1899.

Do egzaminu dojrzałości przystąpiło 28 abituryentów, z tych 26 ukończyło VIII. klasę w tutejszym zakładzie, dwóch było eksternistów.

Uznano za dojrzałych uczniów publicznych z odzn. .	3
„ „ „ „ „	21
„ „ „ eksternistów	1
Pozwolono poprawić egzamin z jednego przedmiotu po feryach uczniom publicznym	1
Reprobowano na 1 rok uczniów publicznych . . .	1
Reprobowano na nieograniczony czas eksternistów .	1
Razem .	28

Wykaz abituryentów,

których uznano za dojrzałych na podstawie egzaminu, odbytego w dniach 20—24 czerwca 1899.

Liczba porz.	Imię i nazwisko	Miejsce i kraj urodzenia	Religia	Rok urodz.	Uczęszczał do gimnazyum w latach	Wynik egzaminu	Zamierzone studya
1	Andrzejowski Zygm.	Kołomyja, Galicya	rz. kat.	1879	1891—1899	dojrzały	prawo
2	Antoniewicz Jan	Kuty „	orm. k.	1879	1892—1899	„	„
3	Dobek Zdzisław	Leszczańce „	rz. kat.	1881	1891—1899	„	„
4	Faciewicz Józef	Fraga „	gr. kat.	1878	1890—1899	„	medycyna
5	Herer Mechel	Rakowiec „	mojż.	1879	1890—1899	„	prawo
6	Jasiński Jerzy	Peczeniżyn „	rz. kat.	1877	1892—1899	„	„
7	Jasiński Zygmunt	Kopań „	„	1881	1892—1899	„	„
8	Klar Jakób	Laskowce „	mojż.	1881	1891—1899	„	akad. han.
9	Komarzyński Włodz.	Lwów „	gr. kat.	1881	1892—1899	„	technika
10	Korn Ozyasz	Kałusz „	mojż.	1879	1892—1899	„	filozofia
11	Kostecki Włodzim.	Jazłowiec „	gr. kat.	1878	1888—1899	„	akad. górn.
12	Kurpiak Aleksander	Trofanówka „	„	1880	1891—1899	„	prawo
13	Machnicki Stanisław	Lwów „	rz. kat.	1881	1892—1899	„	„
14	Polański Stefan	Kołomyja „	gr. kat.	1881	1892—1899	dojrz. z odzn.	„
15	Rozwoda Leon	Zaleszczyki „	rz. kat.	1881	1892—1899	dojrzały	„
16	Rybczyński Witołd	Stanisławów „	„	1881	1892—1899	dojrz. z odzn.	technika
17	Sokoł Kazimierz	Peczeniżyn „	„	1880	1892—1899	dojrzały	prawo
18	Sokołowski Julian	Kołomyja „	„	1880	1892—1899	„	„
19	Stenzel Edward	Kołomyja „	„	1881	1892—1899	„	„
20	Szulbaum Szaja	Jezierzany „	mojż.	1881	1892—1899	dojrz. z odzn.	„
21	Wełdycz Edmund	Stryj „	rz. kat.	1880	1891—1899	dojrzały	„
22	Wesołowski Jarosław	Młodiatyn „	gr. kat.	1881	1892—1899	„	filozofia
23	Zajączkowski Roman	Tyśmienica „	„	1881	1892—1899	„	prawo
24	Zawicki Emil	Utoropy „	„	1880	1892—1899	„	teologia

B) W równorzędnych klasach ruskich.

Шкільні книжки,

котрих буде уживати ся в шк р. 1899/1900.

1. Релїґія: Кл. приготовляюча: а) Більший християньско-католицкий катехизм для шкіл народних; б) Коротка історня біблїйна старого і нового завіта для шкіл нар. А. Тороньского. I. кл.: Християньско-католицкий катехизм А. Тороньского. II: Історня біблїйна старого завіта А. Тороньского III.: Історня біблїйна нового завіта А. Тороньского IV. кл.: Лїтурґика гр. катол. церкви А. Тороньского. V. кл.: Християньско-католицка доґматика фундаментальна і апольоґетика А. Тороньского. VI. кл.: Християньско-католицка доґматика частна А. Тороньского. VII. кл: Наука християньско-католицкої етики, Ваплера-Пюрка. VIII. кл.: Історня християньско-католицкої церкви Ваплера-Стефановича.

2. Латиньский язик: I. кл. а) Граматика латиньска Самолевича-Солтисіка-Цеглиньского, ч. I. б) Вправи Самолевича-Цеглиньского; II. кл. а) Граматика як в I. кл., б) Вправи Самолевича-Коцовского; III. кл., а) Граматика Самолевича-Солтисіка-Огоновского ч. II. б) Вправи Прухнїцкого-Огоновского; в) Cornelii Nepotis vitae видав Л. Сальо; IV. кл. а) Граматика як в III. кл., б) Вправи Прухнїцкого-Огоновского для IV. кл., в) C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico видав Bednarski; г) P. Ovidius Naso — видав Ziwsa-Skupniewicz; V. кл. а) Chrestomathie aus Livius видав Golling; б) Овід. як в IV. кл., VI. кл., а) C. Sallustii Crispi Catilina видав Linker-Klimscha; б) P. Vergilii Maronis Carmina видав Eichler-Rzepiński; в) M. T. Ciceronis in Catilin. or. I. видав Kornitzer-Sołtysik; г) C. Julii Caesaris Commentarii de bello civili видав Paul; VII. кл., а) M. T. Ciceronis Pro Milone Kornitzer, Pro Archia poeta видав Nohl-Bednarski; Cato Maior Kornitzer-Sołtysik; б) P. Vergilii M. як в VI. кл., VIII. кл. а) Q. Horatii Flacci Carmina видав Dolnicki-Librewski; б) P. Corn. Tacitus видав Weidner-Staromiejski:

3. Грецкий язик: III.—VIII. кл: а) Граматика грецка Фідерера-Мандибура-Цеглиньского; б) Вправи Шенкля-Цеглиньского; V. кл.: а) Хрестоматия з письм Ксенофонта, Фідерера; б) Гомерова Іліяда ч. І. вид Шайндлєр-Солтисік; VI. кл, а) Гомерова Іліяда ч. І. і II.; б) Хрестоматия як в V. кл., в) Геродота кн. VII. і VIII. вид. Holder; VII. кл., а) Демостена бесїди вид. Wotke-Schmidt; б) Гомерова Одиссея видав Christ-Jezienicki; VIII. кл., а) Плятона Апольоґія вид Christ-Lewicki; Laches вид. Kral; б) Софокля Антиґона вид. Schubert.Majchrowicz; в)Гомерова Одиссея як в VII. клясї.

4. Руский язик: Кл. приготовляюча: а) Школа народна ч. IV. б) Методична граматика рускої мови; І. кл., а) Руска читанка для І. кл., б) Граматика як в приготовл. II. кл., а) Руска читанка для II. кл., б) граматика як в І. кл, III. кл., а) Руска читанка для III. кл., б) граматика Стоцкого-Гартнера; IV. кл., а) Руска читанка для IV. кл., б) граматика як в III. кл., V. кл. Взори поезиї і прози для V. кл. Лучаковского; VI. кл, а) Хрестоматия староруска О. Огоновского; б) Кобзар Т. Шевченка, вид. Руске Товар. педаґоґ. VII. кл. а) Виїмки з народної лїтератури українско-рускої ч. II. О. Барвіньского; б) Руска читанка для висших кляс Барвіньского ч. І. Устна словесність; VIII. кл., Виїмки з народної лїтератури українско-рускої XIX віку О. Барвіньского ч. II.

5. Польский язик: Кл. приготовл. а) Szkółka cz. IV., б) Zwięzła gramatyka języka polskiego I. Konarskiego; I. кл., а) Wypisy polskie dla I. kl. Wójcika i Próchnickiego; б) граматика як в пригот. II. кл., а) Wypisy polskie dla II. kl. Wójcika i Próchnickiego; б) граматика як в І. кл., III. кл., а) Wypisy polskie dla III. kl. Czubka-Zawilińskiego; б) Gramatyka Małeckiego wyd. 8. IV. кл., а) Wypisy polskie dla IV. kl. Czubka-Zawilińskiego; б) граматика як в III. кл. V. кл., Wzory poezyi i prozy, Próchnickiego; VI. кл., Wypisy polskie dla klas wyższych Tarnowskiego; VII. кл., а) Tarnowski i Wójcik Wypisy pol-

skie cz. I., б) Tarnowski i Próchnicki Wypisy polskie cz. II. VIII. кл., як в VII. кл.

6. **Нїмецкий язик**: Кл. приготовл.: Початки науки нїмецкого язика для IV. кляси шкіл народних; кл. I—IV. а) Вправи нїмецкі для кл I. II III. IV. Ґермана-Петеленца-Калитовского; б) в III. і IV. кл Petelenz Deutsche Grammatik. V. кл., Petelenz-Werner Deutsches Lesebuch für die 5. Classe; VI кл., Petelenz-Werner Deutsches Lesebuch für die 6. Classe; VII. кл., Petelenz-Werner Deutsches Lesebuch für die 7. Classe; VIII. кл., Petelenz-Werner Deutsches Lesebuch für die 8. Classe.

7. **Ґеоґрафія і история**: I. кл, Бенонї-Матїєв Короткий начерк ґеоґрафії до шкільного ужитку; II. кл. Семкович-Ільницкий Оповіданя з історикї всесьвітної ч. I. III кл., Семкович-Ільницкий Оповіданя з історикї всесьвітної ч, II. Віки середні. IV. кл. а) Семкович-Поляньский Оповіданя з історикї всесьвітної ч. III б) Бенонї Маєрский-Поляньский, Начерк ґеоґрафії австрийско угорскої монархії. VII. кл, Левицкий Матїєв Історня краю родинного для висших кляс.

8. **Математика**: Кл приготовл. Друга книжка рахункова для учеників шкіл народних; I і II. кл., Огоновский Учебник аритметики; Савицкий Ґеометрия; III і IV. Огоновский Учебник аритметики ч. II — V.—VIII. кл., Мочник-Савицкий а) Аритметика і Альґебра, б) Ґеометрия; надто в VI. кл., Logarithmen von Adam.

9. **Натуральна история і фізика**: I. і II. кл а) Зоольоґія Верхратского; б) Ботанїка на низші кляси Ростафиньского-Верхратского; III. кл., а) Фізика Огоновского; б) Мінеральоґія Ломницкого-Верхратского; IV. кл, Фізика як в III. кл.; V. кл., а) Бішінґ-Поляньский Мінеральоґія і Ґеольоґія; б) Ботанїка на висші кляси Ростафиньского-Верхратского; VI кл., Шмідт-Поляньский Зоольоґія; VII.—VIII Йохман-Савицкий Учебник фізики.

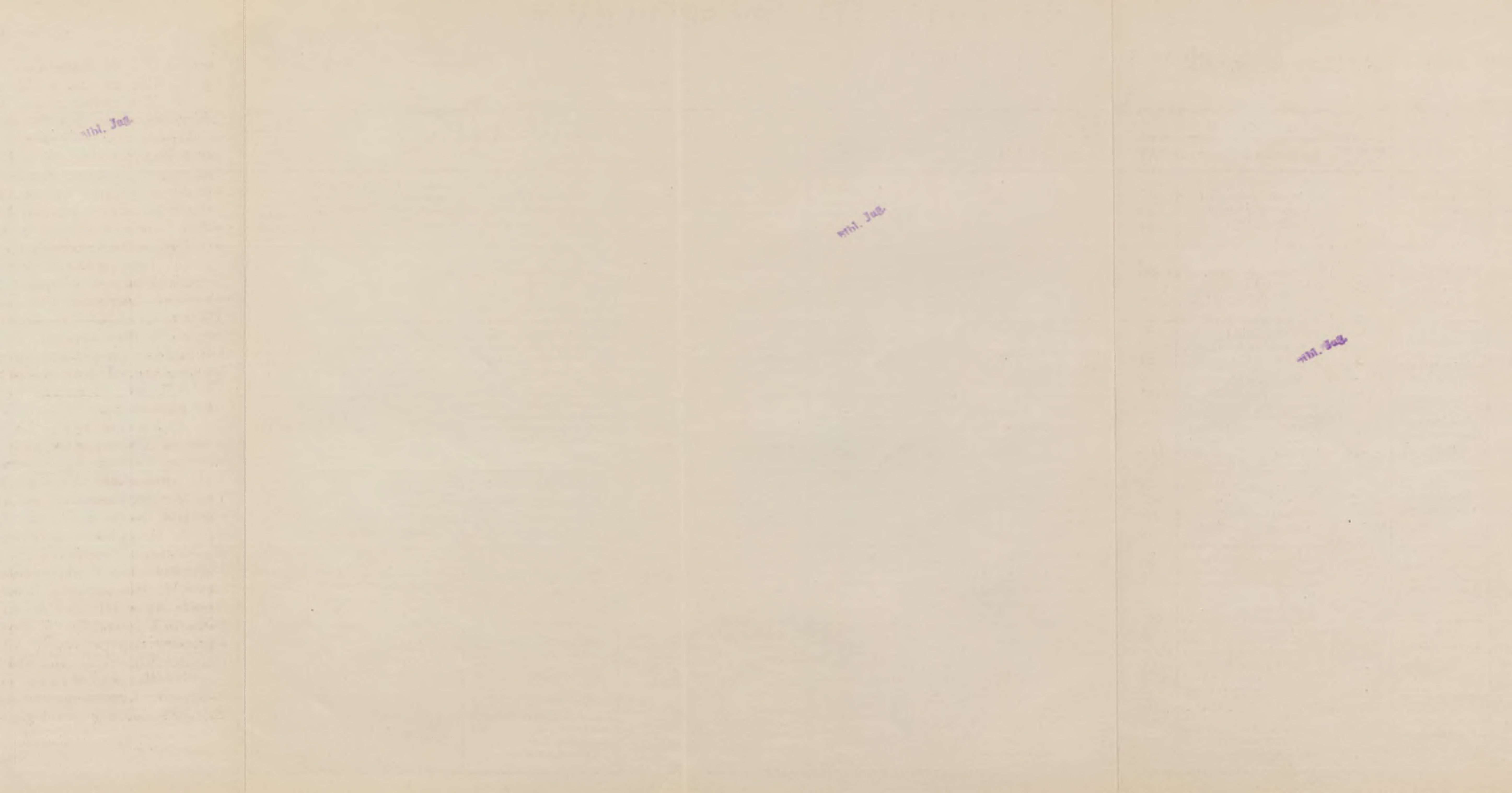
10. **Пропедевтика фільозофії**: VII кл Льоґіка: Kozłowski Logika elementarna; VIII. кл., Психольоґія: Pechnika Zarys psychologii.

XI. WYKAZ KSIĄŻEK SZKOLNYCH,

które w tutejszym zakładzie będą używane w roku szkolnym 1899/900.

A) W zakładzie głównym:

Klasa	Religia	Język łaciński		Język grecki		Język polski		Język niemiecki	Geografia i historya	Matematyka	Nauki przyrodn.		Propedeutyka filozofii
		Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Wypisy				historya naturalna	fizyka	
I.	Katechizm ks. M. Morawskiego	Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wydanie 5.	Steiner i Scheindler Ćwiczenia łacińskie dla I. klasy.	—	—	Dr. Antoni Małecki, Gramatyka języka polskiego wydanie 8.	Próchnicki i Wójcik Wypisy polskie dla I. klasy	German i Petelenz Ćwiczenia niemieckie dla klasy I.	Benoni i Tatomir Krótki rys geografii, wydanie 5 i 6.	Soleski i Fąfara, Arytmetyka na I. i II. klasę. Jamrogiewicz, Geometrya poglądowa dla klas niższych	Nowicki-Limbach Zoologia, wyd. 7. Rostafiński Botanika szkolna na klasy niższe wyd. nowe	—	—
II.	Ks. Dąbrowski Historya biblijna zakonu starego 1, 2 i 3 wyd.		Steiner i Scheindler Ćwiczenia łacińskie dla klasy II.	—	—		Próchnicki i Wójcik Wypisy polskie dla II. klasy	German i Petelenz Ćwiczenia niemieckie dla klasy II.	Baranowski i Dziedzicki Geografia powszechna, wyd. 4—7. Semkowicz. Opowiadania z dziejów powszechnych I.	Jak w klasie I.	Jak w klasie I.	—	—
III.	Ks. Dąbrowski Historya biblijna zakonu nowego wyd. 1 i 2.		Próchnicki Ćwiczenia łacińskie dla klasy III. Cornelius Nepos, wyd. Kłaka	Fiderer, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 1 i 2.	Winkowski i Taborski Ćwiczenia greckie,		Czubek-Zawiliński Wypisy polskie dla klasy III.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III Petelenz, Deutsche Grammatik.	Geografia jak w klasie II. Semkowicz. Opow. z dziejów powszechnych Część II. Rawer Dzieje ojczyste	Brzostowicz. Początki arytmetyki i algebry, część II. wyd. 2.; Jamrogiewicz Geometrya poglądowa dla klas niższych	Łomnicki Mineralogia dla niższych klas wyd. 2 i 3	Soleski Nauka fizyki wyd. 2 i 3.	—
IV.	Ks. Jougan Liturgika katolicka		Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Caesar, Comm. de bello Gall. wydanie Terlikowskiego, Ovidius, wyd. Ziwsy-Skupniewicza		Ćwiczenia greckie jak w 3 kl.		Czubek-Zawiliński Wypisy polskie dla klasy IV.	German i Petelenz Ćwiczenia niemieckie dla klasy IV Petelenz, Deutsche Grammatik	Benoni-Majerski, Geografia monarchii austro-węgiersk. wyd. 2. Semkowicz Opow. z dziejów powszechnych Część III. Rawer dzieje ojczyste.	Mocnik Maryniak, Geometrya poglądowa, część II. wyd. 6.	—	Jak w kl. 3.	—
V.	Ks. Jougan Katolicka dogmatyka ogólna		Livius, wyd. Gollinga Ovidius, wyd. Ziwsy-Skupniewicza		Ćwiczenia grec. Schenkla Parylaka, Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta; Homera Iliada, wydanie Sołtysika		Próchnicki Wzory poezyi i prozy	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die V. Cl.	Zakrzewski, Historya powszechna. Część I.	Dziwiński, Zasady algebry Mocnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas w 3 i 4.	Łomnicki Mineralogia i geologia, wyd. 3 i 4. Rostafiński, Botanika dla klas wyższych	—	—
VI.	Ks. Jachimowski Dogmatyka szczegółowa wyd. 1 i 2.		Sallustius, Catilina; Vergilius wyd. Eichlera-Rzepińskiego; Cicero in Cat. Sołtysika i Caesar de bello civili ed Paul.		Homera Iliada wydanie Sołtysika Herodot, wydanie Holdera Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta Ćwic. grec. jak w V. kl.		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika; część I. wyd. 1 i 2.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VI. Cl.	Zakrzewski, Historya powszechna. Część I i II.	Dziwiński, Zasady algebry Mocnik-Maryniak, jak w V. kl. Logarytmy Adama.	Petelenz, Zoologia dla klas wyższych	—	—
VII.	Martin-Soleski Etyka kat. wyd. 1 i 2.		Cicero, Cato maior, de imp. Cn. Pompei. Kornitzer Sołtysik. pro Archia poëta Bednarski Vergilius Aeneis, wyd. Eichlera-Rzepińskiego.		Homera Odyssea, wyd. Christ..Jezienicki. Demostenes wydanie Schmidta		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika część I. i cz. II.	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VII Cl. Hermann und Dorothea, Minna v Barnhelm, Goetz v. Berlichingen; Coriolan, wyd. Graesera.	Zakrzewski, Historya powszechna Część III. Lewicki, Zarys dziejów Polski	Jak w kl. VI. Mocnik Stanecki Geometrya	—	Tomaszewski Fizyka dla klas wyższych. Tomaszewski Zarys chemii	Kozłowski Logika elementarna
VIII.	Ks. Jougan Historya kościoła katolickiego		Horatius wyd. Dolnicki Librewski, Tacitus Pisma historyczne; wyd. Weidner-Staromiejski.		Plato, Apologia Sokratesa, w. Christ.-Lewicki, Sofokles Elektra wyd. Schubert-Majchrowicz; Homera Odyssea wyd. Christ. Jezienicki,		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Próchnickiego część II.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VIII. Cl. Iphigenie auf Tauris. Wallensteina (3 części) Maria Stuart wyd. Graesera.	Głąbiński-Finkel Historya i statystyka austr. węgiers. monarchii. Lewicki Zarys dziejów Polski.	Jak w klasie VII.	—	Soleski, Wykład nauki fizyki, wyd 2.	Ks. Dr. Pechnik Zarys psychologii.

Bibl. Jag.
Bibl. Jag.
Bibl. Jag.

Klasyfikacya uczniów za II. półrocze roku szkolnego 1899.

Klasa Ia. Rittigstein Marceli, Bardua Jakób, Blätterfeind Froim, Bujalski Bolesław, Chauer Eugeniusz, Dębski Ludwik, Domański Stanisław, Gruber Maksymilian, Grünberg Josel, Hartlieb Adam, Jakubowicz Jakób, Kowalski Aleksander, Krużlewski Stanisław, Krywald Andrzej, Landesberg Ludwik, Lindenbaum Szaja, Lipschütz Mojżesz, Mianowski Wiktor, Pfau Szymon, Poluszyński Gustaw, Rudkoski Teodor, Sakowski Tadeusz, Sierant Roman, Weiser Chaim, Weissglas Kuba. — 3 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach, 8 otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci.

Klasa Ib. Kosiński Waleryan, Lachcik Tomasz, Stefanicki Mikołaj, Światłowski Mikołaj Blaustein Myszel, Duda Karol, Englisz Tadeusz, Grószkowski Franciszek, Gronoweter Wolf, Grünstein Zygmunt, Haiman Mieczysław, Huber Jan, Karg Rudolf, Kaszycki Franciszek, Kisielewski Julian, Kreisling Mojżesz, Lewandowski Zygmunt, Mazurkiewicz Zygmunt, Mielnik Bronisław, Paul Alojzy, Rausz Władysław, Reiter Chaim, Schwarzbrand Bernard, Tromel Michał, Wolf Emil, Wowkonowicz Wacław, Zipser Feliks, Żydło Kazimierz. — 3 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach, 4 uczniów otrzymało stopień drugi, 7 stopień trzeci.

Klasa IIa Krzysztofowicz Krzysztof, Bernhaut Mendel, Desbalmes Otto, Görtz Jan, Goldstern Rubin, Hacker Seinwel, Herman Szaje, Janiszewski Rudolf, Kubijowicz Antoni, Mościcki Kazimierz, Niedermayer Rudolf, Piotrowicz Włodzimierz, Pistiner Szymon, Resch Hersch, Silber Abraham, Skomorowski Józef, Sperber Chaim, Steinhard Szaje, Sysak Tadeusz, Trusz Emilian, Weitz Ernest, Wierzbicki Jan, Zaremba Michał, — 4 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach, 5 otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci, 1 nieklasyfikowany.

Klasa IIb. Weber Józef, Bajewski Jan, Budzianowski Bronisław, Buchalter Szloma, Geronis Stanisław, Hecht Edmund, Hessel Awner, Hlawaty Karol, Iwanicki Ludwik, Kahane Maurycy, Kobylański Eugeniusz, Latscher Józef, Rosenthal Szulim, Schärf Pinkas, Sliwiński Maryan, Sonnenreich Izrael, Smalec Władysław, Szczepański Władysław, Tauber Chaim, Thau Ozyasz, Teicher Szmerl, Tomaszewski Mieczysław, Winowski

Zygmunt, Zarugiewicz Grzegorz, Zeichner Jakób, — 3 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach, 2 otrzymało stopień drugi.

Klasa IIIa. Aschkenazy Joachim, Huczneker Józef, Schmalenberg Ferdynand, Bylica Józef, Czechowicz Witold. Dudryk Maksymilian Teofil, Fakter Mojżesz, Geller Józef, Hartlieb Henryk, Holder Mechel, Hutter Artur, Kohn Izak, Korzeniowski Jan, Lehnert Seweryn, Mahr Karol, Mościcki Tadeusz, Mustyanowicz Karol, Saraniecki Adolf, Sienkiewicz Franciszek, Słoniewski Włodzimierz, Szczepański Hugo, Szymonowicz Tadeusz, Trzciński Władysław, Wełdycz Władysław, Wróblewski Józef. — 4 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach, 3 otrzymało stopień drugi, 1 stopień trzeci.

Klasa III b. Bein Marek, Szczerbaniuk Mikołaj, Bartoszewski Adam, Dallinger Leopold, Forscher Chaim, Fruchtermann Dawid, Kozłowski Zygmunt, Machnicki Aleksander, Michciński Tadeusz, Najder Stanisław, Patkowski Michał, Poradowski Edward, Radłowski Rudolf, Rohrbach Adolf, Rosenrauch Berisch, Rothstein Awigdor Leiser, Rotenstreich Finkel, Sacher Eisig, Sacher Marek, Safiak Jan, Sochacki Karol, Stefanowicz Jan, Sternfeld Izak, Thaler Maurycy — 4 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przodmiotu po feryach, 3 otrzymało stopień drugi

Klasa IV. Ambros Janusz, Balicki Stanisław, Bamberger Karol, Bihun Włodzimierz, Chabło Wiktor, Chomiak Kazimierz, Christman Rudolf, Jamrozy Józef, Jurczeńko Michał, Juzefowicz Kajetan, Kahane Littmann, Kosowski Jan, Kuzyk Izydor, Lipschütz Józef, Łazarski Marceli, Medwedczuk Antoni, Moravetz Ludwik, Piskozub Władysław, Poznański Antoni, Rappaport Maksymilian, Rippel Jan, Rosenbaum Mordko, Rozwoda Celestyn, Schreiber Kazimierz, Schwarzfeld Noach, Sichower Alfred, Sliwiński Jan, Słobudzki Mieczysław, Taubes Dawid, Tymoczko Michał, Walkowicz Stanisław — 4 uczniow przeznaczono do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach, 5 otrzymało stopień drugi, 1 nie klasyfikowano.

Klasa V. Jarosiński Bolesław, Lachs Izak. Ambros Witołd, Frid Dawid, Gliński Piotr, Goldschlag Mortche, Goldschlag Natan, Gruszkowski Jan, Guszalewicz Jaromir, Hesel Schloma, Leśnikowski Leopold, Osadca Kajetan, Piotrowski Roman, Piskozub Jan, Popieluch Jan, Radałowicz Bolesław, Schreiber Mikołaj, Starczewski Zygmunt, Stenzel Stefan, Świdkes Izrael,

Szymonowicz Kalikst, Tiegermann Leopold, Troper Manule Owadie, Tyndel Samson, Wysocki Kazimierz, — 3 uczniom pozwolono poprawić po wakacyach cenzurę z jednego przedmiotu, 4 uczniów otrzymało stopień drugi.

Klasa VI. Hamer Seweryn, Piotrowicz Stanisław, Agopsowicz Stanisław, Baczes Wilhelm, Bober Zdzisław, Domański Wiktor, Kohn Chaim, Malarski Maksymilian, Mielnik Juliusz, Pokorski Stanisław, Rosenbaum Józef, Rosenkranz Mojżesz, Rozwadowki Teofil, Rzehak Wacław, Schaller Mendel Schaje, Sonnenreich Ozyasz, Spulnicki Michał, Starer Pinkas, Szuszkiewicz Edmund, Tychowski Włodzimierz, Tyndel Samson, Starzeński Bronisław, Byczyński Zygmunt, — 7 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawezego z jednego przedmiotu po feryach, 4 otrzymało stopień drugi.

Klasa VII. Kordasiewicz Mikołaj, Szefer Leopold, Tropper Abraham. Alpern Naftali, Bendasiuk Semen, Błahys Jan, Drohomirecki Nestor Mikołaj, Dudryk Antoni, Hubaczek Seweryn, Jaworski Lesław, Kimelmann Józef, Kohn Dawid, Kohn Izak, Kolinek Stanisław, Laufer Mojżesz, Lederfeind Samuel, Migocki Franciszek, Ohringer Szloma, Passakas Mieczysław, Rapeport Chaskel, Rosenkranz Mojżesz, Schiller Izak, Sokołowski Włodzimierz, Stempler Szloma, Stobiecki Józef, Sucher Schmaria — 1 uczniowi pozwolono poprawić notę niedostateczną z jednego przedmiotu po feryach, 2 uczniów otrzymało stopień drugi.

Klasa VIII. Polański Stefan, Rybczyński Witold, Szulbaum Szaja, Andrzejowski Zygmunt, Antoniewicz Jan, Dobek Zdzisław, Faciewicz Józef, Herer Mechel, Jasiński Jerzy, Jasiński Zygmunt, Klar Jakób, Kleski Emil, Komarzyński Włodzimierz, Korn Ozyasz, Kostecki Włodzimierz, Kurpiak Aleksander, Machnicki Stanisław, Patkowski Karol, Pokorski Leopold, Rozwoda Leon, Sokol Kazimierz, Sokołowski Julian, Stenzel Edward, Wełdycz Edmund, Wesołowski Jarosław, Zajączkowski Roman, Żawicki Emil.

Клясифікация учеників руских кляс рівнорядних

КЛЯСА ПРИГОТОВЛЯЮЧА. Сумик Роман. Федюк Стефан Іван, Бойчук Стефан, Бундзяк Теодозій, Бялоскурский Михайло, Весоловский Василь, Гаврилюк Олекса, Глїбовицкий Володимір, Грабовеньский Богдан Анатоль, Добряньский Софрон, Жибчин Яків, Жупаньский Петро, Кобриньский Володимір, Колцуняк Ігнатій, Курилик Василь, Лавровский Юлїян, Михайлюк Нестор, Островский Ярослав Орест, Петришак Іван, Ришка Евгеній, Семків Лука, Слюсарчук Омелян, Федуник Ілия, Фенюк Василь, Чернявский Володимір Лазар, Юращук Юрій, — 1 ученикови позволено поправити ноту з одного предмету по ферияx, 3 учеників одержало другу клясу.

І. КЛЯСА. Зарицкий Володимір, Павлусевич Володимір. Срібний Николай, Антонюк Олекса, Аронець Андрій, Бутулиньский Йосиф, Вакалюк Олекса, Ганущак Николай, Герасимович Сильвестер, Гуцуляк Андрій, Денесюк Олекса, Зварич Андрій, Зїньковский Стефан, Ковбуз Олекса, Конколняк Роман, Коцабюк Василь, Кручак Григорій, Левицкий Андрій Северин, Ленкалюк Михайло, Макарушка Володимір, Мелько Володимір, Навчук Юлїян, Нїцович Стефан, Павлик Францїшок, Палїйчук Іван, Продан Іван, Райд Михайло, Романовский Іван, Романюк Михайло, Сальваровский Юлїян, Соломяний Стефан, Стасюк Василь, Стефурак Григорій, Тарновецкій Володимір, Терлецкий Николай, Фроляк Іван, Харжевский Антін. Якимів Николай, — 8 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по ферияx, 4 одержало другу а 2 трету клясу.

ІІ. КЛЯСА. Бялоскурский Яків, Винницкий Володимір, Ґуґлевич Ярослав, Дмитерко Михайло, Дорундяк Николай, Колцуняк Юлїян, Косович Іван, Кузьмич Антін, Левицкий Йосиф, Левицкий Роман, Люхнич Йосиф, Ма-

лофій Онуфрій, Михайлецкий Йосиф, Петровский Александер, Петровский Евгеній, Рачковский Генрик Йосиф, Ростковнч Тадей, Рудницкий Іван, Рутковский Михайло, Сальваровский Николай, Січиньский Мирослав, Стефанів Ігнатій, Сумик Денис, Фроляк Василь, Цьвійок Євтотей, Юркевич Антін, Яськевич Стефан, — 8 учеників призначено до іспиту поправчого по феринх, 5 одержало другу а 2 трету клясу.

III. КЛЯСА. Федюк Ярослав, Войнаровский Александер, Войнаровский Павло, Григорців Иполит, Грицан Стефан, Ґушул Евгеній, Ґушул Теофіль, Добряньский Лев, Завадский Евгеній, Ковч Омелян, Лакуста Сьвятослав, Масевич Володимір, Навчук Ярослав, Оробець Іван, Оборець Стефан, Павлусевич Іван, Павлусевич Николай, Пйотровский Теодор, Семенюк Николай, Сметанюк Петро. Ферлей Дмитро, — 6 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феринх, 1 одержав другу, 2 трету клясу.

IV. КЛЯСА. Гринюк Олекса, Срібний Теодор, Балицкий Евгеній, Бурачиньский Денис, Вахняк Дмитро, Войцеховский Николай, Ґорук Іван, Кавалець Тит, Кисїлевский Стефан, Кончук Стефан, Котелко Іван, Майковский Николай, Маркевич Іван, Мулик Ярослав Стефан, Оробець Василь, Павлюк Іван, Павлюк Методій, Станецкий Лев, Стрийский Іван, Филипович Александер, Чупрей Іван, Яцевюк Василь, Яшан Василь, Яшан Стефан, — 3 ученикам позволено поправити ноту з одного предмоту по феринх, 3 одержало другу клясу.

V. КЛЯСА. Ґузар Евгеній, Демчук Михайло, Полєк Николай Равлюк Николай, Вальнер Едвард, Глушкевич Евгеній, Глушкевич Зенон, Ґоянюк Николай, Кисїлевский Юліян, Курпяк Володимір, Попович Василь, Посацкий Методій, Рожка Іван, Ростковнч Юрій, Ткачук Лаврентій, Харук Іван, Шевчук Павло, — 1 ученика призначено до іспи-

ту поправчого з одного предмету по фериях, 1 одержав другу, 1 трету клясу.

VI КЛЯСА. Балицкий Константин, Бодруґ Николай, Галайчук Володимір, Голота Яків, Ґеник Михайло, Єловицкий Альфред, Костик Михайло, Костик Павло, Лаврів Михайло, Левицкий Всеволод, Огоновский Николай, Павлусевич Константин, Плавюк Іван, Райтт Дмитро, Сінґалевич Евгеній, Смалько Роман, Тимощук Григорій, Томич Николай, Федев Володимір, Якимович Ілярій.

VII. КЛЯСА. Гаврилюк Ілия, Даниш Никифор, Джердж Данило, Лепкий Володимір, Вонсуль Володимір, Гаморак Віктор, Годованець Петро, Городецкий Павло, Гузар Роман, Ґалай Іван, Дурделла Григорій, Мисевич Василь, Онофер Юліян, Перфецкий Евгеній, Петришак Йосиф, Руденьский Ярослав, Черник Матій, — 1 ученикови позволено поправити ноту з одного предмету по фериях, 1 одержав другу клясу.

Do rodziców i opiekunów.

Rok szkolny rozpocznie się dnia 3. września nabożeństwem wstępnem, w którem mają wziąć udział wszyscy zapisani uczniowie.

Wpisy uczniów do I. klasy będą się odbywały w dniach 29. 30. i 31 sierpnia, do dalszych klas dnia 1. i 2. września. Uczniowie mają się zgłaszać osobiście i przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, jakoteż wypełniony w dwóch egzemplarzach rodowód, w którym należy także podać, których przedmiotów nadobowiązkowych zamierzają się uczyć.

Uczniowie **nowo** do zakładu wstępujący mają zgłaszać się w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć: a) **metrykę urodzenia**, b) **świadectwo szkolne** tego zakładu, w którym przedtem pobierali naukę z potwierdzeniem dyrekcyi, że niema przeszkody w przyjęciu ich do innego zakładu; każdy zaś uczeń, zgłaszający się do I. kl. gimnazyalnej, który uczęszczał do publicznej szkoły ludowej, winien wykazać się świadectwem szkolnem tejże szkoły, nadto c) świadectwem **rewakcynacyi** (ponownego szczepienia ospy). Przyjęci do I. klasy mogą być tylko ci uczniowie, którzy ukończyli najmniej 10. rok życia albo go ukończą w kalendarzowym roku ich przyjęcia.

Każdy uczeń nowo wstępujący ma zapłacić taksę wstępną w kwocie 2 złr. 10 ct.

Każdy uczeń bez wyjątku ma złożyć 1 zł. jako datek na zbiory naukowe.

Uczniowie płacący opłatę szkolną mają ją złożyć najdalej do 15. października.

Ponieważ nie wolno uczniom mieszkać gdzieindziej, jak tylko tam, gdzie Dyrekcya pozwoli, przeto umieszczenie uczniów z początkiem roku powinno być warunkowo zastrzeżone ze strony rodziców i opiekunów.

Egzamina wstępne do I. klasy odbywają się 15. i 16. lipca, jako w terminie pierwszym, a następnie dnia 1. i 2. września jako w terminie drugim. *W każdym z tych terminów rozstrzyga się o przyjęciu lub nieprzyjęciu ucznia, a powtórzenie egza-*

minu wstępnego czy to w tym samym, czy też w innym zakładzie jest bezwarunkowo wzbronione pod karą wykluczenia ze wszystkich gimnazyów. Uczeń reprobowany przy egzaminie wstępnym może dopiero po upływie roku zgłosić się do powtórnego egzaminu.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do klasy I:

a) **Z religii:** Wiadomości, których według teraźniejszego rozkładu nauki nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych.

b) **Z języka wykładowego:** Czytanie płynne i wyraziste, objaśnienie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli, opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbiór jego części składowąch pod względem składni i zgody rządu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom, nadto piśmienny rozbiór jednego zdania, w którem uczniowie mają oznaczyć części mowy i ich formy, tudzież części zdania.

c) **Z języka niemieckiego:** Czytanie płynne i zrozumiałe, znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków, (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najzwyklejszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku wykładowym.

d) **Z rachunków:** Pisanie liczb do miliona włącznie; biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewność w tabliczce mnożenia; znajomość ważniejszych miar metrycznych, a w wypracowaniach rozwiązywanie także zagadnień z zakresu życia codziennego.

Egzamina poprawcze będą się odbywały dnia 30. i 31. sierpnia a egzamina wstępne do klas wyższych (od II—VIII) między 5—15 września.

Na mocy rozporządzenia Wys. Min. Wyzn. i Ośw. z 6. maja 1890 l. 8836. mogą uczniowie I. klasy wnosić podania o uwolnienie od opłaty szkolnej w I. półroczu. Ci z nich, którzy z obyczajów, pilności i postępu do końca października otrzymają według skali cenzurę przynajmniej „dobry“ a wykażą się świadectwem ubóstwa należycie wystawionem, zyskają od-

roczenie terminu do końca półrocza I. a następnie, w razie odpowiednich warunków przy klasyfikacyi półrocznej, uwolnienie od opłaty szkolnej — Każdy uczeń klasy I. może zatem wnieść najpóźniej do 8-go dnia po wpisach podanie zaopatrzone w świadectwo ubóstwa o ewentualne uzyskanie uwolnienia.

UWAGA. Wszyscy uczniowie obowiązani są nosić przepisane ubranie mundurkowe, (i w takiem mają się jawić już przy wpisach,) tylko uczniów klasy I., którzy udowodnią należycie swoje ubóstwo, może Dyrekcya na rok 1899/900 uwolnić od ich noszenia. Także i podczas feryi szkolnych uczniowie obowiązani są do noszenia mundurków. Uczniom, którzy dla jakiegobądź powodu przestali uczęszczać do szkoły i zakład opuścili, nie wolno używać mundurków, jak w ogóle nikomu, kto nie jest uczniem szkół średnich. Dostrzeżone nadużycia w tym kierunku karane będą przez Władzę polityczną w myśl odnośnych obowiązujących przepisów.

До родичів і опікунів.

Шкільний рік розпічне ся дня 3. вересня торжественним богослуженєм, на котре мають безусловно явити ся всї записані ученики.

Записи учеників до I. кляси і до кляси приготовляючої будуть відбувати ся 30. і 31. серпня, до висших кляс (II—VIII) 1. і 2. (евентуально і 3.) вересня.

Ученики мають зголосити ся лично враз із одвічальним надзором домовим (господарем або господинею) і предложити сьвідоцтво шкільне з послїдного півроку і виповнити 2 вписові карти, на котрих повинні також точно виписати, яких предметів надобовязкових наміряють учити ся.

Ученики, що вперве вступають до закладу, мають явити ся в товаристві родичів або опікунів і предложити: а) метрику хрещеня, б) сьвідоцтво шкільне того закладу, де перед тим побирали науку з потвердженєм Дирекциї, що можна їх приняти до другого закладу.

Кождий ученик, котрий зголошує ся до I. кляси ґімназ. або до кл. приготовляючої а ходив передше до IV. взглядно III. кляси народної школи, має предложити сьвідоцтво шкільне тої школи а також сьвідоцтво защіпленої віспи найдавнїйше в роцї перед зголошенєм до ґімназиї або сьвідоцтво ревакцинациї.

Кождий ученик ґімназияльний платить при записї 1 злр. на наукові прибори а з початком другого півроку 50 кр. на закупно приборів до забави; ученики, що вперве вступяють до закладу, платять крім того єще вступну таксу 2 злр. 10 кр. котру складають також ученики, котрі переходять з кляси приготовляючої до ґімназиї.

Ученики кляси приготовляючої платять лише 1 злр. яко вступну таксу.

Шкільна оплата виносить за кождий піврік 20 злр. а в клясї приготовляючій 5 злр. Сю оплату має кождий ученик зложити найдальше до шести тижнів кождого піврокy

Понеже не вільно ученикам мешкати деінде, як лиш там, де їм Дирекция позволить, проте поміщенє учеників з початком шкільного року має бути условно застереженє із сторони родичів або опікунів.

Вступні іспити до I. кляси ґімназияльної і до кляси приготовляючої відбудуть ся дня 15. і 16. липня, 1. і 2. вересня. В кождім із сих термінів рішає ся безусловно о принятю або непринятю ученика, а повторенє вступного іспиту чи в тім самім, чи в другім заведеню є заборонене під карою виключеня із всїх гімназий. Зголошувати ся до нового іспиту не може репробований ученик скорше як по роцї в якім небудь заведеню

Ученики, що зголошують ся до I. кляси ґімн. мусять кінчити в сїм роцї сонїчнім найменьше 10. рік, а до кл. приготовляючої нийменьше 9. рік житя.

При вступнім іспитї до кляси приготовляючої мають виказати ся ученики таким засобом знаня, якого набирає ся в III. клясї народної школи, а при іспитї до I. кляси ґімназияльної мають відповісти і дотеперішним жаданям а надто єще слїдуючим (приписаним найновійшим розпорядженєм Вис. ц. к. Мінїст. В. і Пр. з дня 2. сїчня 1897. Ч. 31152): 1. в мові викладовій: мають подати також письменну аназїзу одного реченя, іменно означити в нїм части мови і їх форми та части реченя; 2 в рахунках будуть в письменних виробах увзглядненї також практичні питаня із щоденного житя.

Іспити поправчі будуть відбувати ся дня 30. і 31. серпня, а іспити вступні до кляс II – VIII. межи 5 – 15. вересня.

Звертає ся увагу родичів і опікунів, щоби з огляду на добро своїх дїтий або вихованцїв звідували ся як най-

частїйше в канцеляриї ґімназияльній о їх успіхах в науцї і поведеню.

По мисли розпорядженя Вис. ц. к. Мініст. Пр. з 6. мая 1890. [illegible] 8836 могуть ученики I. кляси ґімн., винявши ре[illegible]в, вносити подане о увільнене від оплати шкільної в I. півроцї Тим з них, котрі з обичаїв, пильности і предметів одержать після скалї ноту найменьше „добру“ до кінця жовтня і викажуть ся належито виписаним сьвідоцтвом убожества, може признати Вис. ц. к. Рада Шк. краєва увільнене від оплати під услівєм, єсли їх шкільні сьвідоцтва за I. піврік будуть відповідати приписаним вимогам. Таке подане о увільнене має внести кождий ученик в перших 8 днях місяця вересня.

Замітка. Звертає ся увагу родичів взглядно опікунів, що вже від самого початку шкільного року всї ученики суть обовязані носити приписані мундури в школї і поза школою; звільнити від сего обовязку на рік 1899/1900 може Дирекция лише тих учеників I. кляси, котрі докажуть, що задля убожества не в силї справити собі мундур. Зате є строго заборонено носити шкільні мундури всїм, що не суть учениками (отже і тим, що задля якої небудь причини покинули школу). Винних буде ц. к Власть полїтична потягати до одвічальности.
